هزار سال جي مُدّت ۾ مبعوث ٿيا آهن. جڏهن ماڻهن شريعت سڳوري ڇڏي ٿي ڏني تڏهن نبي سڳوري نئون علم ۽ معرفت ٿي آندي. هن اُمّت ۾ پڻ جڏهن آنحضرت صلي الله عليه وسلم کي هزار ورهه گذري ويو هئو ۽ اهو وقت آيو جو ماڻهو شريعت سڳوري کي ڇڏي فسق ۽ فجور جي دنيا ۾ ڪاهي پيا هوا. خود بادشاه اڪبر اوّل هندن جو ڏهر قبولي ٿيڻ فرعون وانگر "اَنَا رَبُّكُمُ الْاَعْلٰى" جو نعرو هڻي الله چوائڻ لڳو، ابوالفضل جو سنڌ سان ورن پڙهو، هڪ ڪتاب عربي ۾ ناهي ڏولس ۾ ڇپيائينس ته هي خدائي ڪتاب توڙي لٿو آهي. ان ۾ هن طرح جا جملا دين اسلام جي مخالف هوا! "يَا اَيُّهَا الْبَشَرُ لَا تَذْبَحِ الْبَقَرَ وَاِنْ تَذْبَحِ الْبَقَرَ فَمَاوٰكَ السَّقَرُ" يعني اي انسان ڳئون کي نه ڪُهه جي ڪُهندين ته تنهنجي جاءِ دوزخ ۾ ٿيندي. اهڙي طرح جيڪي اَحڪام قرآن شريف ۾ آهن انهن جي مخالف حُڪم انهي ڪتاب ۾ لکيل هوا، يعني حلال کي حرام، حرام کي حلال. سڄي ملڪ ۾ حڪم هو ته ڳئون جو گوشت نه کائو سوئر جو گوشت استعمال ڪيو، مسجدن ۽ مدرسا سڀ ڊهرائي ڇڏيائين ۽ باقي رهيل ۾ گھوڙا ۽ هاٿي ٻڌرايائين.

معلوم ٿيو ته اوّل دعوىٰ نبوّت جي ڪئي هوائين پوءِ خدائي دعوىٰ ڪيائين جئين هڪ شاعر تو چوي. شاه ما امسال دعوی نبوت کرده است :: سال دیگر گر خدا خواهد خدا خواهد شدن

جڏهن الله چوائڻ لڳو تڏهن پاڻ کي سجدو ڪرائڻ لڳو جيڪڏهن ڪنهن سجدي ڪرڻ کان انڪار ٿي ڪيو ته ان کي قتل ڪرائيندو هو ۽ لَا اِلٰهَ اِلَّا اللهُ مُحَمَّدٌ رَّسُوْلُ اللهِ صلي الله عليه وسلم چوڻ وارن کي مارائي ڇڏيندو هو. سنڌ سان مُهر خاص، هن طرح هئي "اڪبر جَلَّ جَلَالُهٗ" يعني پاسي، ما اڪبر شانه. جڏهن هي وقت اهڙو آيو جو ڳ اولوالعزم نبيّ جي هزار ورهه گذري کان پوءِ ايندو هو، تڏهن اهڙي وقت ۾ الله جَلَّ جَلَالُهٗ حضرت جن جي وجود مبارڪ کان دين کي اهڙي تازگي ڏني جو هزار ورهه جي اندر ڪنهن وليّ کي دين جي تازگي ڏيڻ جي عنايت ڪان ٿي هئي ۽ رسول الله صلي الله عليه وسلم جو فرمودو پورو ٿيو جئين فرمايو اٿن.

اِنَّ اُمَّتِيْ اَوَّلُهَا خَيْرٌ وَّ آخِرُهَا خَيْرٌ وَّفِيْ وَسْطِهَا كَدِرٌ (ترمذي)

ترجمه منهنجي امت جو اوّل ۽ آخر موچارو آهي ۽ وچ ۾ ڪدورت آهي

ڪدورت جي معنيٰ اسماءَ ۽ صفات جو ظلال يعني پاڇو آهي جنهن کان هن اُمّت جا اڳوڻا اولياءَ رحمة الله عليهم اجمعين، پهرين هزار ورهه ۾ ممتاز ٿيندا آيا آهن، انهي سبب

ڪان اهي سڀئي سڳورا توحيد وجودي جا قائل ۽ سرود سماع ۾ مشغولي فرمائيندا هوا.

اصل اسماء ۽ صفات جو ظهور حضرت پيغمبر صلي الله عليه وسلم ۽ تابعين ۽ تبع تابعين جي وقت ۾ هو جيئن ته حديث شريف دلالت ٿي ڪري خَيْرُ الْقُرُوْنِ قَرْنِيْ ثُمَّ الَّذِيْنَ يَلُوْنَهُمْ ثُمَّ الَّذِيْنَ يَلُوْنَهُمْ[1] - پوءِ اها عنايت ڍڪ پرده ٿي، ٻي هزار سال گذرڻ کان پوءِ حضرت امام رباني مجدد الف ثاني رضي الله تعالىٰ عنه جي وقت ۾ ظاهر ٿي، فَهٰهُنَا كَلَامٌ طَوِيْلٌ مَبْسُوْطٌ فِي الرَّوْضَةِ الْقَيُّوْمِيَّةِ.[2]

بهرحال حضرت امام رباني مجدد الف ثاني رضي الله تعالىٰ عنه جن نبوت مرتبو آڻي بمصداق حديث شريف مِثْلُ اُمَّتِيْ كَمَثَلِ الْمَطَرِ لَايُدْرٰى اَوَّلُهَا خَيْرٌ اَمْ اٰخِرُهَا رواه الترمذي[3] جي آخر امت ۾ اهڙو ميهن ارشاد جو وسايائون جو وقت جي سڀني عالمن اجماع ۽ اتفاق ڪري چيو ته اهي حديثون سواءِ شڪ ۽ شبهي جي حضرت مجدد الف ثاني جي حق ۾ ثابت ٿيل آهن. ڪتاب اخبار الاخيار ۾ حضرت شاه عبد الحق محدث دهلوي "يَكُوْنُ رَجُلٌ" الخ واري حديث شريف حضرت مجدد الف ثاني جي حق ۾ آندي آهي، تهڙي ڪان صاحب حدائق الحنفية جي پڻ نقل ڪئي آهي (صفحو ۴۰۵ سٽ ۲۲). حضرت شاه عبد العزيز محدث دهلوي پڻ فتوىٰ عزيزي جي خاتمه ۾ اها حديث ثابت ڪئي آهي

متين ڪڍ ورت واري تقرير "عطية الوهاب الفاصلة بين الخطاء والصواب"[4] جو مو چارهو رسالو در المكنونات" عربي مكتوبات ٿي علامه محمد مراد مڪي ٽيئن جلد جي "مبدء معاد" کان پوءِ حاشيه ۾ چاڙهيو اٿس چڱي طرح ثابت آهي.

صاحب "حدائق الوردية في حقائق اجلاء النقشبنديه" جي، صفحه ۱۸۹ سٽ ۱۹ ۾ قرب نبوت قرب ولايت جي تقرير چڱي ثابت ڪئي آهي سا بداهائي آهي جا صاحب روضة القيوميه جي "فِيْ وَسْطِهَا كَدِرٌ" جي جملي مان ڪئي آهي، آءُ اختصار کان ڪم ورتو

---

[1] معنيٰ - زمانن ۾ سڀني کان ڀلو منهنجو زمانو آهي، انهن کان پوءِ وري انهن جو زمانو ڀلو آهي جن جو زمانو منهنجي زماني سان مليل ٿو. تيئين درجي ۾ وري انهن جو زمانو ڀلو آهي جن جو زمانو ٻئي درجي وارن جي زمانن کي مليل ٿو

[2] هن جاءِ بيان گهڻو آهي روضة القيوميه ۾ تفصيل سان بيان ٿيل آهي

[3] منهنجي امت جو مثال ميهن جهڙو آهي جنهنجي خبر نه آهي اول چڱو آهي يا سندس آخر (ترمذي)

[4] تصنيف شيخ محمد بيگ الاوزبڪي رحمة الله عليه

صاحب "حل الق الورديه" ۽ "بهجة السنيه" ۾ مٿين حديث لاءِ هن طرح لکيو آهي. وَقَدْ اَخْبَرَ بِوُجُوْدِهٖ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ يَكُوْنُ فِيْ اُمَّتِيْ رَجُلٌ يُقَالُ لَهٗ صِلَةٌ يَدْخُلُ الْجَنَّةَ بِشَفَاعَتِهٖ كَذَا وَكَذَا اَخْرَجَهُ السُّيُوْطِيُّ فِيْ جَمْعِ الْجَوَامِعِ وَيَدُلُّ لَهٗ مَا كَتَبَهٗ قُدِّسَ سِرُّهٗ فِيْ اَحَدِ مَكَاتِيْبِهٖ "اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ الَّذِيْ جَعَلَنِيْ صِلَةً بَيْنَ الْبَحْرَيْنِ وَ مُقْتَبِسًا لِاَنْوَارِ النَّيِّرَيْنِ. [1]

علامه محمد مراد المنزلوي ته مڪي اها حديث، تمهيد ۾ سان ثابت ڪري پوءِ هي عبارت لکندي آهي. وَالْمُنْكِرُ لَا يَزِيْدُهٗ ذٰلِكَ اِلَّا اِنْكَارًا اَوْ عِنَادًا اَوِ اسْتِكْبَارًا وَتَصْدِيْقُ الْمُصَدِّقِ نَفْعُهٗ رَاجِعٌ اِلَيْهِ وَكَذَا اِنْكَارُ الْمُنْكِرِ ضَرَرُهٗ عَائِدٌ عَلَيْهِ اِنْ اَحْسَنْتُمْ اَحْسَنْتُمْ لِاَنْفُسِكُمْ وَاِنْ اَسَأْتُمْ فَلَهَا الخ [2]

دري ۾ جاءتي حضرت امام رباني مجدد الف ثاني رضي الله تعالیٰ عنه کي جو صِلَةٌ جو لقب مليو بيان ڪري لکيو آهي ته انهيءَ لقب سان مريدن ۾ مشهور ٿي ويا، ڪيترن ماڻهو اڳ گذري ويا اها حديث ڪنهن تي به حمل نه ڪيائون، اها لياقت حضرت امام رباني قدس سره ۾ ڏٺائون، با وجود ان جي ڪيترا ئي حضرت امام رباني قدس سره کان ٻڌائون. رسول ڪريم صلی الله عليه وسلم کين شفاعت جي بشارت کان مشرف ڪيو. الیٰ آخره عبارة بعينه مختصر هي آهي. وَاشْتَهَرَ بِهٰذَا اللَّقَبِ فِيْمَا بَيْنَ اَصْحَابِهٖ وَلَهُمْ اِطِّلَاعٌ عَلَى الْحَدِيْثِ الْمَذْكُوْرِ وَلَمْ يَرَوْا اَحَدًا حَمَلَهٗ عَلٰى اَحَدٍ عَلٰى مَمَرِّ الدُّهُوْرِ وَرَاَوْا فِي الْاِمَامِ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ لِيَاقَةَ تِلْكَ الْمَنْقَبَةِ الشَّرِيْفَةِ مَعَ مَا سَمِعُوْا مِنْهُ قُدِّسَ سِرُّهٗ مِرَارًا اَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بَشَّرَهٗ فِيْ بَعْضِ الْحَضَرَاتِ وَالْوَقَائِعِ بِشَفَاعَتِهٖ كَذَا وَكَذَا فَحَمَلُوا الْحَدِيْثَ الْمَذْكُوْرَ عَلَيْهِ قُدِّسَ سِرُّهٗ وَاَيُّ اسْتِبْعَادٍ فِيْ ذٰلِكَ وَاَيُّ مَحْذُوْرٍ فِيْ مَا هُنَالِكَ بَلْ هٰذَا الْوَصْفُ اَظْهَرُ فِيْهِ قُدِّسَ سِرُّهٗ مِنَ الشَّمْسِ وَاَبْيَنُ مِنَ الْاَمْسِ. [3]

---

[1] البهجة السنية في آداب الطريقة العلية الخالدية النقشبندية للشيخ محمد عبد الله الخاني الخالدي النقشبندي مطبوعه مصر ۴۳
[2] معرب المكتوبات جي صفحه ستين جي حاشيه ۾ هي عبارت آهي.
[3] معرب المكتوبات جي صفحه نائين جي حاشيه ۾ هي عبارت آهي.

حضرت امام رباني مُجَدِّدُ الف ثاني جي منڪرن تي خدائي قهر

صاحب روضة القيوميه سال سترهين جي بيان ۾ آندو آهي ته هڪ ڏينهن حضرت امام رباني مجدد الف ثاني رضي الله تعالىٰ عنه جن فرمايو ته مون واقعي ۾ ڏٺو ته قيامت برپا آهي ۽ ماڻهو وڏي پنڌ ۾ مشغول آهن. مون هڪ جماعت ڏٺي جنهن کي دوزخ ۾ طرحين طرحين جو عذاب پيو ٿئي ۽ انهن جي ڪنڌن ۾ ڳٽ، زنجير پيل آهن دوزخ جا نانگ ۽ وڇون انهن کي چنبڙيا پيا آهن، مونکي معلوم ٿيو ته هي جماعت شان تجديد الف ۽ قيوميت جي منڪر آهي، مون ماڪن کان پڇيو ته بادشاه جو منهنجو منڪر هو سو ڪٿي آهي. انهن دوزخ جي ڪن ڪوٺي هڪ صندوق ڪڍي. مون اها صندوق گهرائي کولي، ته ان ۾ ڪُنڊل هو، ملائڪن چيو ته. اوهانجو منڪر اهو بادشاه آهي، توهانجي مخالفت جي سبب عذاب ۾ گرفتار آهي. مون ان کي ڪڍي درگاهه خدائي مان ان بادشاه لاءِ مغفرت گهري. الله جل جلاله ان بادشاه کي بخشيو.

جڏهن بادشاه اها ڳالهه ٻُڌي ته هن بي انداز وڏيا شڪراني لاءِ فقيرن کي ڏنائين. اها ڳالهه جڏهن منڪرن ٻُڌي ته حضرت امام رباني مجدد الف ثاني جا منڪر دوزخ ۾ داخل ٿيندا ته هن انهن کي خطرو ۽ شيطاني آيو. انهيءَ وچ ۾ جناب حضرت مير محمد نعمان قدس سره خواب ۾ ڏٺو ته پيغمبر خدا صلى الله عليه وسلم ۽ حضرت ابوبڪر رضي الله عنه جن ڪنهن جاءِ تي تشريف فرما آهن، فرمائين ٿا "اي محمد نعمان ماڻهن کي چئو ته جيڪو شيخ احمد مجدد الف ثاني جو مقبول آهي سو منهنجو ۽ الله جل جلاله جو مقبول آهي ۽ جيڪو شيخ احمد جو مردود يعني ترڙيل آهي سو منهنجو ترڙيل آهي ۽ جو منهنجو ترڙيل آهي سو خدا ۽ جو ترڙيل آهي. ساڳي طرح جناب سيدن نعمان کي فرمايا ٿون ته جو تنهنجو مقبول آهي سو شيخ احمد مجدد الف ثاني جو مقبول آهي ۽ جو تنهنجو مردود آهي سو شيخ احمد مجدد الف ثاني جو مردود آهي" پين به ڪيترن ولين خواب ڏٺا ته حضرت امام رباني مُجَدِّدُ الف ثاني جو مُنڪِرُ دوزخ جي عذاب جو لائق آهي، جو ته سندن شان ۾ بنرڳي حضرت

ھي ۽ خط حضرت امام رباني مجدد الف ثاني جي وڏن خليفن مان آهي، وفات ٨ صفر المظفر سنه ١٠٦٠ هه

پيغمبر صلى الله عليه وسلم جي حديثن مان ثابت آهي، جو حديث جو منڪر آهي سو اسلام جي ٻئي رڪن جو منڪر آهي. جئين ته اسلام جا چار رڪن آهن (۱) قرآن شريف (۲) حديث شريف (۳) اجماع (۴) قياس. حديث رڪن نمبر ٻئي ۾ آهي. انهيءَ کان سواءِ عالم افروز آفتاب حضرت امام رباني مجدد الف ثاني جي ارشاد جي روشني پڻ کان ڏسي ثناخواني ۾ ڪيترا اولي سڳورا رحمة الله عليهم اجمعين قائل ٿيا جي سنن ن شان تي دلالت ٿا ڪن.

حضرت امام رباني مجدد الف ثاني قدس سره جي ثناخواني ۾ اڳين ولين سڳورن جا قول

حضرت جن جي ثناخواني ۾ ڪيترن ولين سڳورن رضي الله تعالى عنهم اجمعين ارشاد فرمايا آهن، جهڙوڪ غوث المسلمين والاسلام "شيخ احمد جام" ۽ وارث ولايت قاني الله "شيخ خليل الله بن ختني" ۽ غوث الثقلين جگر گوشه حسنين ڪريم الطرفين فرياد رس فقيرن محبوب سبحاني سيد نا عبد القادر جيلاني ۽ شيخ عبد القدوس گنگوهي چشتي ۽ حضرت شيخ سليم چشتي ۽ حضرت شيخ نظام نارنولي ۽ شيخ عبد الله علاؤ الدين سهروردي ۽ حضرت مخدوم جهانيان ۽ حضرت بوعلي قلندر پاني پتي ۽ شاه ڪمال قادري وغيرهم رضوان الله تعالى عليهم اجمعين.

هنن ولين سڳورن مان ڪن جي مختصر احوال کان هن ڪتاب کي مشرف ڪري پوءِ انهن جي پيشنگوئي روضة القيوميه تان آنڊس ۽ ڪن بزرگن جي پيشنگوئي جا ٻيا ڏنيڊس ٻلي ٻين ڪتابن ۾ شائع ڏسن.

حالات حضرت شيخ احمد جام قدس سره

هن حضرت جا موچارا احوال ڪتاب سفينة الاولياء ۽ خزينة الاصفيا ۽ اخبار الاخيار وغيرهم ۾ موجود آهن جي مقامات شيخ الاسلام احمد جام قدس سره ۾ بيان ڪن ٿا حضرت شيخ احمد جام جو فرزند شيخ ظهور الدين ڪتاب رموز العاشقين ۾ لکي ٿو ته اخير عمر تائين منهنجي پيءُ جي

ل شيخ ابو نصر احمد جام بن ابي الحسن قدس سره ولادت ۴۴۱ھ عمر ۹۵ سال وفات ۵۳۶ھ مزار پر انوار جام خراسان جي مشهور شهر ۾ آهي (خزينة الاصفيا ج ۲ ص ۲۴۲)

مادهٔ تاريخ ولادت: امام المسلمين پاڪيزه احمد : شده تاريخ توليدش سرانجام — سفينة الاولياء ص ۱۲۸

مادهٔ تاريخ وفات: وصالش لفظ عشق الله ختم ۽ دگر بو نصر کامل احمد جام

هتان ڇهن لکن ماڻهن فيض ورتو. مون پنهنجي والد کان ٻڌو ته مون ڪيترن مشائخن جي مقامات گهڻن ڪتابن ۾ ڏٺي آهي پر جيڪي باطني حالتون اوهان کان صادر ٿيون ٿيون مون ڪنهن ٻئي تي نه ڏٺيون نه ٻڌيون. حضرت شيخ احمد جام قدس سره پنهنجي فرزند کي جواب ۾ فرمايو ته "مون جنهن قسم جي رياضت ڪنهن وليءَ جي ٻڌي يا ڪتاب ۾ ڏٺي اها بلڪ ان کان به زياده ڪيم. الله جل جلاله جيڪا عنايت انهن ولين تي فرمائي هئي سا مون تي ڪري ڪي عنايت ڪيائين. اڄ کان چار سو ورهيه پوءِ هڪ مرد احمد نالي پيدا ٿيندو جنهن ۾ الاهي عنايتن جا اثر ۽ نيشان پهرين ولين جهڙا هوندا سڀ ماڻهو هٰذا مِنْ فَضْلِ رَبِّيْ جو نعرو هڻندا. مطلب ته پهرين ۽ پوين ولين جا ڪمالات ان هڪڙي کي ملندا. حضرت مولانا جامي قدس سره پڻ اها حقيقت ڪجهه تغير سان نفحات الانس ۾ آندي آهي حضرت شيخ احمد جام ڇهين صدي هجري ۾ رحلت فرمائي. حضرت مجدد الف ثاني جي ولادت ڏهين هجري ۾ ٿي. حضرت مولانا شيخ احمد جام جرير بن عبد الله البجلي جو اولاد آهي حضرت عمر بن الخطاب رضي الله تعالىٰ عنه ان کي امت جو يوسف ڪري ڪوٺيندو هو. حضرت شيخ احمد جام قدس سره ٽن سون کان زياده ڪتاب علم ۽ معرفت جا لکيا. اول ان جاهل هوا علم ڪونه پڙهيل هوا. ٻاويهن ورهين جي عمر ۾ جبل ڏانهن وڃي ارڙهن ورهيه رياضت ڪيائون. سندن اولاد اٺتاليهه پٽ ۽ ٽي نياڻيون هيون، سندن وفات کان پوءِ ۱۴ پٽ ۽ ٽي نياڻيون حيات هيون، چوڏهين پٽ عالم ۽ ڪامل هوا.

شيخ ابو سعيد ابو الخير قدس سره سندن پيدا ٿيڻ کان اڳ پيشن گوئي ڪئي هئي ۽ انهن لاءِ خلافت جو خرقو پنهنجي پٽ جي حوالي ڪيو هوائون. شيخ مودود چشتي قدس سره جي مريدي جي نسبت جو سلسلو حضرت شيخ احمد جام قدس سره سان لڳي ٿو.

حضرت شيخ احمد جام قدس سره کان منقول آهي ته مون کان پوءِ ستن ڄڻن آدمي احمد نالي پيدا ٿيندا. آنحضرت صلى الله عليه وسلم کان پوءِ هزار ورهين گذري تي پويون احمد پيدا ٿيندو، اهو امت جي سڀني ولين کان ڀلو هوندو. اها پيشن گوئي حضرت امام رباني مجدد الف ثاني تي صادق آئي. اها پيشن گوئي پهرين ۽ ٻئي جلد درر مڪنونات معرب مڪتوبات جي حاشيه ۽ ٻين ڪتابن ۾ پڻ موجود آهي.

حضرت شيخ خليل الله قدس سره

حالات حضرت شيخ خليل الله قدس سره جا جدا ڪتاب ۾ مون ڪا نه ڏٺي ٿڪي ي فقط اختصار جي سبب پيشن گوئي تي اڪتفا ٿو ڪريان. شيخ خليل الله بدخشي قدس سره جي مقامات ۾ لکن ٿا ته هڪ ڏينهن شيخ صاحب فرمايو ته " سبحان الله حضرات خواجگان جي سلسله ۾ هڪ خدا جو پيارو هندستان ۾ پيدا ٿيندو ۽ اهو امت جي سيني ولين کان وڌيڪ پلو ٿيندو مگر افسوس جو ان وقت تائين آءٌ نه هوندس نه ته ان جي خدمت ڪيان ها " ننهن کان پوءِ هڪ خط جنهن ۾ دعا ۽ نياز مندي لکيا ٿون ۽ پنهنجن خليفن کي ڏئي چيائون ته هن خط کي سو گهو ڪري رکجو جڏهن حضرت مجدد الف ثاني قدس سره جن پيدا ٿين ته ان هن سندن حضور ۾ پيش ڪجو ۽ مون لاءِ دعا گهرجو. اهو خط خواجه عبد الرحمٰن بدخشي ٻين ۽ قيوميت جي ڏهين سال گذري ٿي حضرت مجدد الف ثاني جي حضور ۾ پيش ڪيو ۽ دعا گهرايائين. حضرت امام رباني مجدد الف ثاني قدس سره جن خط پڙهي فرمايائون ته " شيخ خليل امت جي وڏن مشائخن مان نظر ٿو اچي."

حالات حضرت غوث الثقلين محبوب سبحاني محي الدين جيلاني قدس سره

هي سڀ کان زياده روشن حضرت امام حسن ۽ حسين رضي الله تعالىٰ عنهما جو پوکيل موجاري گلشن، هيٺان جو جامي جڏ ن جو دستگير، پنهنجي وقت ۾ سيني پيرن جو پير، ابدال ۽ اوتاد ۽ قطب سندس پاڇي هيٺان رهندا ٿا، جن ۽ انسان سندن آستان تي گڏ اچي ڪندا ٿا، سندن نالو مبارڪ اسم اعظم، ادنيٰ ۽ اعلىٰ جو رهنما مڪرم، غوث الاسلام والمسلمين نالو مبارڪ سندن عبد القادر ۽ لطف ۾ پيارو لقب محبوب سبحاني ۽ باز اشهب محي الدين آهي قدس الله سره الاقدس.

نسب سندن هن طرح آهي، قطب رباني غوث صمداني شيخ عبد القادر جيلاني حسني حسيني شافعي حنبلي بن ابي صالح بن سيد موسىٰ بن عبد الله بن سيد عمر زاهد بن سيد محمد روحي بن سيد داؤد بن سيد موسىٰ ثاني بن سيد عبد الله ثاني بن سيد موسىٰ ثالث بن سيد عبد الله محسن بن سيد محمد بن المشهور بحسن مثنىٰ بن حضرت امام حسن رضي الله تعالىٰ عنه بن حضرت اسد الله الغالب علي بن ابي طالب ڪرم الله وجهه و رضي الله عنهم اجمعين (خزينة الاصفياء ص ٩٣ ج ١)

سندن نسب والده جي طرف کان حسيني هن طرح ٿو ٿئي، جيئن ته سندن والده ماجده ام الخير امة الجبار فاطمه بنت سيد عبد الله زاهد بن ابي جمال الدين بن سيد محمد

بن سيد محمود بن طاهر بن سيد عبدالله بن ڪمال الدين عيسيٰ بن محمد جواد بن امام
علي رضا بن امام موسيٰ ڪاظم بن امام جعفر صادق بن امام محمد باقر بن امام زين العابدين
بن حضرت امام حسين بن حضرت علي بن ابي طالب ڪرم الله وجهه و رضي الله تعاليٰ عنهم اجمعين
(تفريح الخاطر) کين خرقو خلافت جو شيخ ابو سعيد مبارڪ بن علي مخزومي کان ڏنو ويو، انهن کي شيخ
ابو الفرح طرطوسي کان، ان شيخ ابو الفضل عبدالواحد بن عبدالعزيز عجمي کان، ان شيخ
ابوبڪر شبلي کان قدس الله تعاليٰ اسرارهم (عمدة المقامات ص ١٣٩)

سندن ولادت کان سوين ورهيه اڳ ڪيترن وليّن سڳورن خبرون ڏنيون،
جهڙوڪ شيخ ابو محمد شنبڪي جي روايت سان ابوبڪر بن هوار، شيخ ابو الوفاء شيخ عقيل
منبجي شيخ حماد بن مسلم دباس، هر هڪ جي ارشاد تي فرمايو ته "حضرت شيخ عبدالقادر
جيلاني رض پنهنجي وقت ۾ سڀني وليّن سڳورن جي گردن تي قدم رکندو يعني سڀني جو سردار
ٿيندو ۽ خدا جي الهام سان "قَدَمِي عَلىٰ رَقَبَةِ كُلِّ وَلِيِّ اللهِ" چوندو. كذا في تحفة القادريه

ڪانئن جيڪي ڪرامتون ولادت وقت صادر ٿيون آهن سي به عجب جهڙيون
آهن، سندن ولادت پهرين رمضان شريف ٤٧٠ھ ۾ واقع ٿي. ڪنهن بزرگ هڪ
موچارو شعر ڪيو آهي، جنهن ۾ سندن ولادت جو سال ۽ وفات جو سال ۽ عمر جي مدت اچي
وڃن ٿا. إِنَّ بَازَ اللهِ سُلْطَانُ الرِّجَالِ ⁂ جَاءَ فِي عِشْقٍ وَتَوَفّٰى فِي كَمَالٍ
٤٧٠　٩١

يعني حضرت شيخ عبدالقادر جيلاني رحمة الله عليه سڀني ماڻهن جو بادشاه آهي
عشق ۾ پيدا ٿيو، جڏهن عشق ڪامل ٿيو ته وفات فرمايائون. ولادت جو سال عشق
٤٧٠
عمر جي مدت ڪمال جو تعداد آهي، پاڻ ڪڏهن به رمضان شريف ۾ والده ماجده رضي
٩١
الله تعاليٰ عنها جو ڏينهن کير نه پيتائون، هن شعر ۾ انهي تصرف ڏانهن اشارو آهي

بداية امري ذكره ملاء الفضا ⁂ وصومي في مهدي به كان شهرتي

يعني منهنجي ابتدائي حالت جو ساري دنيا ۾ قصو مشهور ٿي ويو، ۽ پينگهي ۾
منهنجو روزو رکڻ پکڙجي ويو، سندن ڪلهن مبارڪن تي حضرت رسول مقبول صلي
الله عليه وسلم جي قدم مبارڪ جا نيشان هوا جو معراج جي رات حضرت سرورڪائنات
صلي الله عليه وسلم جن حضرت غوث الاعظم محي الدين جيلاني قدس سره جي ڪلهن
تي قدم رکيا هوا. ڪين الله جل جلاله اخلاق محمدي ۽ حسن يوسفي، صدق صديقي

عدل فاروقي، حلم عثماني، ۽ علم، شجاعت حيدري عطا ڪيا هوا.

ڪتاب روضة النواظر في مناقب الشيخ عبد القادر جي ڇهين باب ۾ انهن مشائخن جو ذڪر آيل آهي، جن حضرت محي الدين جيلاني قدس سره جي قطب هجڻ ۽ وڏي شان جي وارث هجڻ جي خوشخبري ڏني آهي، جيئن ته هيٺيان شعر انهن ۾ آندل آهن:

شَهِدَتْ بِرُتْبَتِهِ جَمِيْعُ مَشَايِخٍ　∴　فِيْ عَصْرِهٖ كَانُوْا بِخَيْرِ تَنَاكُرٍ

يعني شيخ عبد القادر جيلاني قدس سره جي زماني جي سڀني مشائخن انڪار ڪرڻ کان سواءِ سندن مرتبي جي شاهدي ڏني.

اَمَّا الَّذِيْنَ تَقَدَّمُوْا فَبَشَّرُوْا　∴　بِقُدُوْمِهِ الْمَيْمُوْنِ اَكْرَمَ طَائِرٍ

يعني اڳوڻن وليّن سندن قدم مبارڪ جي ميمنت لزوم جي بشارت ڏني هئي، جنهن کي فال بيان ڪئي هئي.

كَالْعَالِمِ الْبَصْرِيِّ هُوَ الْحَسَنُ الَّذِيْ　∴　عَمَرَ الطَّرِيْقَ لِسَالِكٍ وَلِسَائِرٍ

يعني جهڙوڪ حضرت حسن بصري آهي جو عالم ۽ بزرگ هو، جنهن سلوڪ جي رستي کي سڀني سالڪن لاءِ آباد ۽ رونق وارو ڪيو.

مِنْ عَصْرِهِ السَّامِيْ اِلٰى عَصْرِ الشَّرِيْفِ　∴　الْقُطْبِ مُحْيِ الدِّيْنِ عَبْدِ الْقَادِرِ

يعني حضرت حسن بصري جي زماني کان وٺي حضرت شيخ محي الدين عبد القادر جيلاني جي وقت تائين.

مَا مِنْ وَلِيٍّ كَانَ صَدْرَ زَمَانِهٖ　∴　اِلَّا وَبَشَّرَهُمْ بِعَبْدِ الْقَادِرِ

يعني ڪو اهڙو وقت جو قطب نه گذريو جنهن ماڻهن کي سندن اچڻ جي خوشخبري نه ڏني هجي.

هُوَ صَاحِبُ الْقَدَمِ الَّذِيْ خَفَضَتْ　∴　رِقَابُ الْاَوْلِيَاءِ لَهٗ بِغَيْرِ تَشَاجُرٍ

يعني پاڻ اهي صاحب قدم آهن جن اڳيان سڀني وليّن لڙائي ۽ جهڳڙي کان سواءِ گردنون جهڪايا.

اِذْ قَالَ مَامُوْرًا اَعْلٰى كُرْسِيِّهٖ　∴　قَدَمِيْ عَلٰى رَقَبَةِ جَمِيْعِ اَكَابِرٍ

يعني جڏهن پاڻ حڪم الاهيءَ سان منبر تي چڙهي فرمايو ته منهنجو قدم سڀني وليّن تي آهي.

فَحَنَتْ جَمِيْعُ الْاَوْلِيَاءِ رُؤُسَهُمْ　∴　لِجَلَالِهٖ بَادِيْهِمُ وَالْحَاضِرِ

يعني تڏهن ان وقت هر هڪ ولي سندن جلال ۽ بزرگي جي سبب کان پنهنجيون گردنون جهڪايون.

لَمْ يَمْتَنِعْ اَحَدٌ سِوٰى رَجُلٍ سَهَا　∴　عَنْ حَالِهٖ مِنْ اَصْفَهَانَ مُكَابِرٍ

يعني ان وقت جي وليّن ۾ ڪنهن به تابعداري جو انڪار نه ڪيو، مگر هڪ شخص جو سندن حال کان ناواقف ۽ مغرور هو.

قَدْ كَانَ بَيْنَ الْاَوْلِيَاءِ مُعَظَّمًا　∴　بِالْعِلْمِ وَالْحَالِ الشَّرِيْفِ الْفَاخِرِ

يعني اهو شخص وليّن جي جماعت ۾ پنهنجي علم ۽ شرافت جي سبب تعظيم وارو هو

كَمَنْ غَلَبَتْ عَلَيْهِ شَقَاوَةٌ ∴ سَبَقَتْ كَاِبْلِيْسِ اللَّعِيْنِ الْكَافِرِ

يعني پراڻن جي شقاوت ازلي ان تي غالب آئي جهڙيءَ طرح ابليس لعين جي شقاوت ان تي غالب آئي هئي

ڪتاب روضة النواظر جي پنجين باب ۾ لکيل آهي ته حضرت ابوعلي حسن بن عيسيٰ بصري رضي الله تعالىٰ عنه جي وقت ۾ سيڪو شيخ حضرت محبوب سبحاني جي تشريف جي خبر ٿو ڏئي ۽ هيءَ بشارت بيان ٿو ڪري ته حضرت شيخ عبدالقادر جيلاني پنهنجي وقت جو قطب آهي. (تفريح الخاطر في مناقب عبدالقادر ص ٢٣ تا ٢٨)

پاڻ جنن ملڪن ۽ انسانن کي فيض ڏيندا هوا. سندن دربار مان هر ور ڪيترائي فيض ۾ پير پوري تي خلافت وٺي ارشاد عام لاءِ روانا ٿيندا هوا. ڪيترن چورن کي قطب بڻايائون ۽ ڪيترن ڪافرن کي اسلام جي دسترخوان کان مشرف ڪيائون. سندن وعظ ۾ ستر هزار ماڻهو حاضر ٿيندا هوا، ان وقت چار سو ٤٠٠ ڄڻا سندن ڪلام مبارڪ لکڻ لاءِ تيار ٿي ويهندا هوا ۽ گهڻا ماڻهو ته حضور ۾ خدا عَزَّ وَجَلَّ جلاله کي واصل ٿي ويندا هوا انهن جا جنازا اُٿي ويندا هوا. ڪيئن الله جَلَّ جَلَالُهُ مريدن جي نالن کان مشرف فرمايو ۽ سندن مُنڪِرن کي الله جَلَّ جَلَالُهُ رحمت جي دروازه کان تڙايو.

پاڻ ڪرامت کي پسند نه فرمائيندا هوا جيئن تفريح الخاطر جي ٢٥ منقبت جي ۾ آهي. حضرت محبوب سبحاني رحمة الله عليه جن فرمائيندا هوا ته "جو شخص ڪرامتن کي حڪمت ۽ مصلحت کان سواءِ ظاهر ٿو ڪري ۽ لڪائي نه ٿو اُهو رڳو دنيا جو طالب آهي، ۽ جو شخص منهنجو مريد هجي يا منهنجي اولاد وغيره کان خلافت حاصل ڪري ۽ اهڙي ريتي تابعين پڇي جنهن کان ڪرامتون صادر ٿين ۽ انهن ڪرامتن کان پنهنجو مطلب دنيوي ظاهر ٿو ڪري انهيءَ ٻنهين جهانن ۾ مُنهن ڪارو آهي". ڪاڻ تمام گهڻيون ڪرامتون هر روز صادر ٿينديون هيون مگر پاڻ لڪائڻ جي ڪوشش فرمائيندا هوا باوجود انهي سندن ڪرامتون حد تواتر کي پهتل آهن.

سندن مختصر ڪرامات

ڪرامت هڪ ڀيري حضرت غوث پاڪ رضي الله تعالىٰ عنه جي وقت ۾ بغداد شريف ۾ وبا جي بيماري ايتري قدر ڦهلجي پئي جو هزارين آدمي ڏهاڙي مرندا هئا، ماڻهن حضور

اچي عرض ڪيو ۽ پاڻ فرمايائون ته منهنجي مدرسي جي ڪناري وارو گاهه جيڪو گهوٽي
پيئندو ان کي شفا ٿيندي، ماڻهن گاهه کائڻ ۽ پيئڻ شروع ڪيو نيٺ گاهه کپي ويو، تڏهن
پاڻ فرمايائون ته جيڪو "منهنجي مدرسي جي پاڻي جو هڪ ڍڪ پيئندو ان کي الله جلّ
جَلَالُهُ ڪامل شفا بخشيندو". جڏهن ماڻهن پاڻي پيئڻ شروع ڪيو ته هي بيماري
صفا ڇڏي وئي ۽ حضرت جن جي وقت ۾ وري ڪڏهن به بغداد ۾ اها بيماري نه پئي.

ڪرامت هڪ شخص جو حضرت جن جو خادم هو مري ويو، انجي زال حضور ۾
روئندي آئي پاڻ فرمايائون ته "تون پنهنجي مڙس جي جيئري ٿيڻ لاءِ سوال
ڪرين ٿي جا؟" پوءِ مراقبو ڪيائون نيٺ ان روح کي عزرائيل کان کسي آيا اهو مرد
جيئرو ٿي پيو عزرائيل الهي دربار ۾ عرض ڪيو، الله جلّ جَلَالُهُ فرمايو ته "اي ملڪ
الموت، غوث الاعظم منهنجو محبوب ۽ دوست آهي". نيٺ ان ڏينهن عزرائيل
جيڪي به روح کنيا هوا ڪا تنس کسي ورتائون. لَا رَيْبَ فِيْهِ

ڪرامت هڪ عورت کي دعا ڪيائون ته توکي پٽ ڄمندو. اتفاق سان ان کي ڌيءُ ڄائي
مائي حضور ۾ ڌيءُ کڻي آئي حضرت جن جي تصرف سان اها ڌيءُ پٽ ٿي پيو.

سندن مختصر حالات علم، عبادت، اخلاق ۽ ارشاد

حضرت غوث الاعظم جي مدرسه ۾ (٦٥٠) ڇهه سو پنجاهه طالب العلم پڙهندا
هوا سڀني کي هر روز پاڻ سبق ڏيندا هوا، جي ڪنهن کي قلم نه هو ته پاڻ عطا ڪندا
هوا. جيڪڏهن ڪو مريد ٿيڻ لاءِ ايندو هو ته ان کي مريد ڪري پنهنجن هٿن مبارڪن
سان انکي شجرو لکي ڏيندا هوا، جي وضوء پڇندو هو ته وضوء جي بجاءِ غسل ڪرڻ
فرمائيندا هوا. هڪ رات ڪين اسهال جي بيماري ٿي ان رات ٻاويهه ڀيرا بيت الخلاءِ تشريف
فرمايائون، سڀ ڪنهن ڀيري غسل ڪيائون. جيڪڏهن خادم سامان وٺڻ کان ٿڪجي
پوندا هوا ته پنهنجي سر بازار ۾ وڃي ضروري مبارڪ لاءِ سامان خريد ڪري پاڻ کڻي
ايندا هوا. ان ۾ سندن خالص خيال هو ته منهنجي جد امجد رسول الله صلى الله عليه
وسلم جن پڻ ائين ڪيو آهي. جيڪڏهن جماعت سان ڪنهن سفر تي ويندا هوا ته منزل
واري جاءِ تي پنهنجن هٿن مبارڪن سان پيهڻ ايڇائيندا هوا. عام ماڻهن کي ماني ورهائي

ڏيندا هوا. پاڻ ڳهٽو ڪري گوشت ۽ گيهه وارين چيزن استعمال نه ڪندا هوا. هڪ دفعه سُڪَ پار آيا ته انهيءَ ٻار ۾ وڃي ويا ۽ شيءِ وڃي ڏنائون. ٻهر حال الله تعاليٰ جَلَّ جلالُه کين حضور انور صلي الله عليه وسلم جن جو سا ڳيو اعليٰ خلق عطا فرمايو هو. سيڪنهن نمان فرض کان پوءِ قرآن شريف جو ختمو پڙهندا هوا. پاڻ فرمائيندا هوا ته جڏهن سج اُڀرندو آهي ته مونکي سلام ڪندو آهي ۽ هر ڪو سال اچي مون وٽ سلام ڪري ٿو ۽ جيڪي انهيءَ سال ۾ اچڻو آهي سو بيان ڪري ٿو. اهڙي طرح مهينو ۽ اهڙيءَ طرح هفتو. مونکي قسم آهي رب جل جلاله جو ته سڀ چڱا ۽ مَدا مونکي پيش ٿا ٿين ۽ منهنجي اکين سامهون لوح محفوظ آهي. آءٌ الله تعاليٰ جلّ شانه جي علم ۾ ٻيون هڻندڙ آهيان. آئون رسول الله صلي الله عليه وسلم جو نائب آهيان. تفريح الخاطر ص٣٥ ۽ ٩١ مناقبات

حضرت امام رباني مجدد الف ثاني رضي الله تعاليٰ عنه پنهنجي مڪتوب ٢٣ ۾ حضرت محبوب سبحاني جي تعريف ڪئي آهي ۽ قرب ولايت جي مقام ملڻ بعد پاڻ کي سندن قائم مقام ۽ جاءِ نشين فرمايو اٿن ۽ نُوْرُ الْقَمَرِ مُسْتَفَادٌ مِنْ نُوْرِ الشَّمْسِ جو مثال ڏنو اٿن. عمدة المقامات صفحه ١٤٤ ۾ حضرت مرشد قيوم جهان قدس سره انهيءَ مڪتوب کي بيان ڪري آخر ۾ لکڻ فرمايو آهي ته " ولين سڀني ۾ محبوب سبحاني جو وجود مبارڪ شان عظيم آهي جيڪو سج کان وڌيڪ ظاهر آهي، الحمد لله جو هيءُ فقير (مصنف عمدة المقامات) اگرچه والد شريف جي طرف کان حضرت مجدد الف ثاني جو اولاد آهي پر حضرت والده شريفه پاران سندس غلامي جي نسبت ٿو رکي، جيئن ته منهنجي والد صاحب جي والده شريفه ۽ منهنجي ڏاڏي ٻنهي ڄڻن جي والده شريفه حضرت محبوب سبحاني جي اولاد مان آهن، انهيءَ سبب آءٌ وڏي اميد ٿو رکان.

اگرچه خود گلستان باغ و راغ نيم   هزار شکر که فارغ ازآن دماغ نيم

تم ڪلامه الشريف. ———— صاحب روضة القيوميه آندو آهي ته هڪ ڏينهن جنن ۽ انسانن جو گروهه حضرت شيخ عبد القادر جيلاني قدس سره صبح جي مراقبي ۾ هوا اوچتو آسمان کان هڪ وڏو نور ظاهر ٿيو جنهن کان سارو جهان روشن ٿي ويو ۽ هو نور ساعت به ساعت وڌندو ويو ۽ روشن ٿيندو ويو ۽ ان نور کان امت مرحومه جي پهرين ۽ پوين ولين سڀني روشني حاصل ڪئي. حضرت محبوب سبحاني محي الدين جيلاني قدس سره جن فڪر

ڪيو ته هن مثال ۾ الله جَلَّ جَلَالُهُ مونکي ڪهڙي صاحب ڪمال جو وجود باجود ڏيکاريو آهي ، الهام ٿيو ته هن نور جو صاحب ، امت جي سيني پهرين ٻن پوين ولين کان نرور پلو آهي پنجن سون ورهين کان پوءِ ظهور ورماڻي منهنجي پيغمبر صلی الله عليه وآله واصحابه وسلم جي دين جي تجديد ڪندو ۽ يعني تازگي ونراٽيندو جيڪو به اُن جي صحبت کان فيضياب ٿيندو اُهو سعادت مند هوندو ۽ ان جا فرزند ۽ خليفا درگاهه احديت جي صدر نشينن مان آهن انهيءَ واقعي جي ڏسڻ کان پوءِ حضرت غوث الاعظم محي الدين جيلاني رضي الله تعاليٰ عنه جن پنهنجو خاص خرقو لاٿو ۽ ان ۾ نسبت خاص وجهي پنهنجي وڏي خليفي کي امانتاً حوالي فرمائي هدايت فرمايائون ته ”هيءُ خرقو حفاظت سان رکيو وڃي ۽ هٿوهٿ وقتاً فوقتاً حوالي ٿيندو رهي جيستائين ان جو اصل وارث ظاهر ٿئي انجي حوالي ڪيو وڃي ، جنهن شخص جوان وقت وارد ڇي اُهو اُن کان فائدو وٺي ۽ مريد انه سلوڪ سان مسلوڪ ٿئي ۽ انجي عزت ڪري ۽ پاڻ کان متي وهاري“ راقم الحروف قلمي نسخي ۾ هن طرح عبارة ڏٺي آهي .

تا آنکه شخص پيدا شود که پيروی از واخذ فيض کند و مريد انه سلوک نمايد و از خود بالا نشاند الخ

يعني حضرت محبوب سبحاني فرمايو ته جيستائين اهو شخص پيدا ٿئي جنهنجو مرشد پٽ ان کان فيض وٺي ۽ مريد انه سلوڪ ڪري ۽ پاڻ کان متي وهاري انکي منهنجا سلام ڏجو ۽ هن خرقي کي تحفه طرح سندس اڳيان رکجو . پوءِ اهو خرقو امانتاً هليو ٿي آيو ۽ حضرت شاه ڪمال قادري جي پوٽي شاه اسڪندر تجديد جي ٻئي سال ۾ حضرت امام رباني مجدد الف ثاني رضي الله تعاليٰ عنه کي پهچائي ڏنو . صاحب روضة القيوميه قيوميت جي ٻئي سال ۾ تفصيل سان ان جو ذڪر آندو آهي . حضرت شاه غلام علي محدث دهلوي جي هڪ رسالد ۾ پڻ انهيءَ خرقه جي ثابتي ملي ٿي . اهڙيطرح سلسلة الذهبيه حدائق الورديه ۾ بدا هڪاهه ثابت آهي ، پر اصل جنهن مان گهڻو ڪري سڀ ڪتاب نقل آهن سو روضة القيوميه آهي جنهن جا حوالا اعلاه محمد مراد صاحب ڪٺين جاين تي آندا آهن

له رسالد ايضاح الطريقه ص ۱۳ ۾ انهي خرقه جي ثبوت جا شاهد حضرت شاه غلام علي قدس سره فرمايو آهي - (آنديل ص ۲۶ تائين) هن ڪوڻ جا سادات طريقه عاليه نقشبنديه مجدديه کان مشرف ٿيا -

ته مثيارو ۽ - جي مشهور شهر حيدرآباد کان اتر طرف سو ورهين ميلن جي مفاصلي تي موهي شاهراه تي آهي حضرت معين الدين سرهندي نقشبندي جيد درگاهه موجود آهي هن درگاه شريف جو مورث اعليٰ حضرت خواجه عبدالرحيم بن حضرت محمد عبدالحق بن حضرت شاه غلام نبي (قدس سرهم) آهي - حضرت ضياء الحق حضرت شاه فضل الله مجددي ، عمدة المقامات جو سکو ٿي آيو ۽ حضرت مريد ۽ خليفا حضرت قيوم جهانشاه سيف الله سرهندي جا ٿيا - حضرت خواجه عبدالرحيم جي وفات رباني ...

حضرت شيخ عبدالقدوس گنگوهي رحمة الله عليه

هن حضرت جا موچارا احوال "سير الاقطاب" "معارج الولايت" ۽ اخبار الاخيار ۽ سفينة الاولياء ۾ بين ۽ شمار ڪتابن ۾ سڀ کان زياده روشن سندن شان تي دلالت ڪندڙ موجود آهن، پاڻ علم ۽ عمل ذوق، حالت، حلاوت ۽ سماع جا صاحب هوا، اگرچه ظاهري ارادت فيض باطني جي سندن شيخ محمد بن شيخ عارف بن شيخ عبدالحق چشتي صابري کان ٿي هئي، مگر سندن نسبت اويسي ۽ سلسلو باطني حضرت شيخ احمد عبدالحق سان مليل آهي ۽ ان جي روحانيت کان ڪماليت کي پهتا آهن. ڪتاب انوار العيون جنهن ۾ ست فن آهن پهرين فن ۾ پنهنجي مرشد شيخ احمد عبدالحق جي تعريف، ڪرامات ۽ مقامات ۾ بيان ڪيو اٿن، —— صاحب معارج الولايت جو ڪي لکي ٿو ته شيخ عبدالقدوس مادرزاد ولي هوا، جيڪي ٻه زبان مان چوندا هوا اهڙي طرح ٿيندو هو، حلال گذران لاءِ ڪيتي جو ڪم ڪندا هوا، جڏهن اَنُ ايندو هو ته اول ڏهه ويشن ۾ ورهائيندا هوا ۽ پاڻ لاءِ گذران وقت جيترو بچائيندا هوا. صاحب اخبار الاخيار جو آڻي ٿو ته پوري نالي هڪ هندو سندن حضور ۾ مسلمان ٿيو ان کي ولايت جي درجه سان نوازيائون جو ٻن خليفن ۾ ٿو ڳڻجي. سندن خليفا ايترا نه هوا جي ڳاڻيٽي ۾ اچن، سندن اولاد گهڻو هو. شيخ رڪن الدين قدس سره مرد تبرڪ پنهنجي والد جو نمونو هو (خزينة الاصفياء) ج ١ ص ٤١٧

حضرت رسول الله صلى الله عليه وسلم جي سُنّت سان اهڙو عشق هُيَنُ جو بيان ڪرڻ کان ٻاهر آهي، سندن والد شريف جو نالو مبارڪ شيخ صفي الدين هو. ڪتاب تمام گهڻا تصنيف ڪيا اٿن علم اصول ۽ فروع ۾ يڪتا هوا ۽ سندن شعر تمام سُهڻو عمدة المقامات ۾ مثال لاءِ موجود آهي. عمدة المقامات موافق قول اخبار الاخيار ۽ سفينة الاولياء ۽ سير الاقطاب ۽ شجره چشتي جي سندن وفات سال ٩٤٥ھ ۾ ٿي، زيارتگاه سندن گنگوه ۾ آهي جو دهلي جي پسگردائي ۾ هڪ ڳوٺ آهي. قطعه تاريخ وفات از مفتي صاحب:

چو شيخ قدس داقدس عبد قدوس ∴ بملڪ قدس از حق يافت شاهي

ز مشتاق جان سالش عيان شد ∴ دگر مشتاق محبوب الٰهي

بگو قدوس شاهنشاه اقطاب ∴ اگر تاريخ ترحيلش بخواهي

صاحب روضة القيوميه جو آهي ته حضرت امام رباني مجدد الف ثاني قدس سرهٗ النوراني جو والد بزرگوار حضرت خواجه عبدالاحد قدس سرهٗ جن حضرت شيخ عبدالقدوس گنگوهي چشتي قدس سرهٗ جي حضور ۾ حاضر ٿي باطني فيض لاءِ عرض ڪيو، حضرت شيخ فرمايو ته اوهين ظاهري علم جي تحصيل کان فارغ ٿي پوءِ اچجو، حضرت مخدوم قدس سرهٗ عرض ڪيو ته جي اُن وقت تائين حضرت جن عالم حيات ۾ نه هجن ته پوءِ ڇا ڪريان؟ حضرت شيخ گنگوهي قدس سرهٗ جن پنهنجي فرزند جي طرف اشارو فرمايو ته جيڪڏهن آءٌ نه هوندس ته منهنجي فرزند جي خدمت ۾ اچج. حضرت مخدوم قدس سرهٗ جي دل ۾ خطرو پيدا ٿيو ته جيڪڏهن علم جي تحصيل تائين منهنجي حياتيءَ وفا نه ڪئي ته پوءِ آءٌ نااميد رهجي ويندس، حضرت شيخ عبدالقدوس قدس سرهٗ جو اهو خطرو نور باطن سان معلوم ڪري فرمايو ته اوهين پنهنجي دل ۾ ڪنهن به قسم جو خطرو نه ڪريو، جيئن جلدي علم جي تحصيل کان فارغ ٿيو، اوهين باطني سلوڪ حاصل ڪندا، مونکي اوهانجي پيشانيءَ ۾ هڪ نور ڏيکاري ٿو ڏئي ۽ ڪشف سان معلوم ٿو ٿئي ته سگهوئي توکي هڪ فرزند عطا ٿيندو جنهنجي نور سان سارو جهان اوڀر کان اولهه تائين روشن ٿيندو ۽ ان جي وسيلي بدعت ۽ گمراهي جي اندر ي ميٽبي ۽ ان جو طريقو سڀني جهان ۾ گهڻو وڪري ويندو ۽ ان جي اولاد ۽ خليفن جي وسيلي سان قيامت جي قائم ٿيڻ تائين ڪمالات باطني قائم رهندا، جيڪڏهن آءٌ ان وقت تائين جيئرو رهيس ته سندس قرب الاهي لاءِ وسيلو ٿيندس.

شيخ سليم بن بهاءالدين چشتي قدس سرهٗ[1]

هيءَ حضرت وقت جي وليّن ۾ اعليٰ پايو رکندڙ ۽ وڏو بزرگ چشتي خاندان جو موج زن دريا پُر شور، وقت جي عارفن ۽ ڪاملن جو سينگار، زاهدن ۽ عابدن جو جنسار غوث الدنيا والدين، هندستان ۾ سندن نالو مبارڪ شيخ سليم ۽ عرب ۾ شيخ الهند ۽ تائو مقام شيخ فريد الدين آهي قدس الله سره الاقدس.

---

[1] شيخ سليم بن بهاؤالدين چشتي فاروقي قدس سرهٗ ولادت سنه ٨٨٨ھ، وفات سنه ٩٧٩ھ، سندن مزار پُرانوار فتح پور سيڪري ۾ زيارتگاه آهي

قطعه تاريخ ولادت شيخ زينت شد از خرد روشن ؛ طرفه توليد آن شهِ دوران
تاريخ وفات باز سال وصال او جستم ؛ پير محمود قوت الاسلام خزينة الاصفياج ١ ص ٤٣٥

سندن نسب مبارڪ حضرت خواجه فريد الدين گنج شڪر قدس سره سان ٿو ٻڌي. حضرت گنج شڪر جو نسب حضرت عمر بن الخطاب رضي الله تعالیٰ عنه سان ملي ٿو. حضرت شيخ سليم چشتي ظاهري علم شيخ مجدالدين قدس سره کان حاصل فرمايو. ٿوري عرصه ۾ وقت جي سڀني عالمن کان بلند درجي تي پهتو. پاڻ حج شريف تمام گهڻا پيرا ڪيا ۽ گهڻي مدت روضهٔ حضرت رسول انور صلی الله عليه وسلم جا پڻ مجاور ٿيا آهن. عرب ۽ عجم جو سير ڪيائون. ڪيترن ڪاملن جون صحبتون اختيار ڪيائون. سير جي وچ ۾ شيخ ابراهيم چشتي قدس سره جا مريد ٿيا ۽ خلافت جو خرقو ورتائون. پوءِ پاڻ عرب ۾ ڪيترا ماڻهو پنهنجي صحبت مبارڪ کان مشرف ڪيائون، جهڙوڪ محمد الولي شيخ محمود شامي، شيخ رجب علي جو روضه حضرت رسول انور صلی الله عليه جو مجاور هو ۽ ٻين به ڪيترن عرب جي سادات کي خلافت کان مشرف ڪري انهن کي ارشاد ڏيڻ جي اجازت جو ڪوٺو پهرايائون. وري هندستان ۾ سيڪري جبل تي گوشه نشيني ۽ رياضت ۽ عبادت ۾ گهڻو وقت گذاريائون. سندن ڪرامتون بي حد بي شمار آهن. ڪتاب سير الاقطاب ۽ اخبار الاخيار ۽ معارج الولايت ۽ تاريخ فرشته وغيره ۾ سندن چڱي طرح حالات ڄاڻايل آهي سندن تمام گهڻا خليفا فيض ظاهري ۽ باطني جا صاحب هوا، جن مان ڪي هت لکجن ٿا. شيخ فتح الله سنبلي، شيخ ڪمال الدين، شيخ پيارا ناندوي، شيخ محمد مرزائي، شيخ محمد بخاري، شيخ سيد جيو دهلوي شيخ ڪبير نارنگپوري، شيخ محمد غوري، شيخ حسين بدايوني، شيخ حماد گواليار ي، شيخ يعقوب ڪشميري، شيخ رڪن الدين، شيخ حاجي حسين، شيخ سيد حسين، شيخ عبدالواحد ساڪن آگره، شيخ جلال حافظ امام، شيخ امام صوفي سرهندي ۽ ٻيا

حضرت شيخ سليم قدس سره کي ٻه فرزند هوا، شيخ بدرالدين ۽ شيخ احمد قدس سرهما، پنهنجي مسند تي حياتيءَ ۾ شيخ بدرالدين کي وهاريائون ۽ فرمايائون ته "حضرت شيخ فريد الدين گنج شڪر قدس سره پڻ پنهنجي فرزند بدرالدين کي سند تي وهاريو هو، مون پڻ انهي پيروي ڪئي آهي". سندن ڪشف صحيح ۽ سالم هو جنهن ته پاڻ پنهنجي رهڻ واري هڪ خبر ڏني هوائون ته فلاڻي جبل تي عمارت عالي ٺهڻي آهي گهرجي ته اوهين ٻرا تي جايون نه ٺهرايو. ماڻهن شيخ جي ادب کان احتراز ڪيو آخر ٿيو به اهڙي

طرح جٿين فرمايو هوائون. حضرت شيخ سليم قدس سره ڪڏهن ڪڏهن سرهند شريف کان بهلي ڏانهن شيخ زين الدين چشتي قدس سره جي مزار پُر انوار تي ويندا هوا. بهلي سرهند شريف کان هڪ فرسخ پنڌ تي آهي. حضرت شيخ قدس سره جي وفات تاريخ ٢٩ ماه رمضان المبارڪ سال ٩٧٩هه جي ٿي. سندن زيارتگاهه فتحپور ۾ آهي. شمع زينت (٨٨٤) مان سندن ولادت جو سال معلوم ٿئي ٿو (خزينة الاصفياء ملتقطا) جلد اول ص٤٣٥ -

صاحب روضة القيوميه جي آندو آهي ته حضرت سليم چشتي قدس سره هڪ ڏينهن مراقبي ۾ استغراق ۾ هوا ۽ ڏٺائون ته سرهند شريف جي زمين مان هڪ نور پيو اٿيو آهي جنهن جي روشنائي کان زمين ۽ آسمان پُر ٿي ويا آهن. حضرت سليم قدس سره جن عجب ۾ رهيا ۽ حيران ٿي ويا، مناجات ڪيائون ته الاهي هي نور ڪهڙو ۽ ڪنهنجو آهي، غيب کان الهام ٿيو ته هي اُن خدا جي پياري جو نور آهي جو هن زمين ۾ پيدا ٿيڻ وارو آهي، امت جي وليّن کان ور پلو آهي. انجي مهالي تمام مخلوق الاهي فيض باطني کان فائدو وٺندي ۽ شريعت جا احڪام نئين سر تازگي وٺندا ـــــ راقم الحروف هڪ نسخي ۾ "سليم بدخشي" ڏٺو آهي. مگر جڏهن ته هندستان ۾ رهندڙ ۽ سرهند ايندڙ حضرت سليم چشتي آهي ۽ ٻن ڪتابن ۾ پڻ چشتي جو لفظ لکيل آهي، يقين آهي ته بدخشي ڪاتب جي سهو هوندي، خصوصاً هندستان جي بزرگن مقامات سليم چشتي ۾ اهو ساڳيو مڪاشفو ڏٺو آهي" والله اعلم بالصواب"

شيخ نظام[1] نارنولي قدس سره

هي حضرت چشتي گهراڻي جو سرتاج ۽ هڪ ايت ڏيڻ ۾ سرآمد هندستان جي ملڪ جو وڏو مشهور ولي هو. شيخ نظام شيخ خانو چشتيءَ جو مريد آهي، جو گواليار ۾ رهندو هو، وقت جي وڏن مشائخن مان آهي، شيخ نظام قدس سره چاليهن ورهن تائين طالبن جي ارشاد ۾ مشغول هو ۽ گهڻي خلق سندن صحبت کان وڏي درجه کي پهتي ۽ خلافت کان مشرف ٿي هميشه

---

[1] شيخ نظام نارنولي جي وفات ٩٩٩هه ۾ ٿي آهي. مادهٔ وفات "محب اوليا مهتاب جنت" آهي

قطعه تاريخ وفات: نظام از دار دنيا چون سفر ڪرد ∴ خدا بخشيد بر وي باب جنت

عيان شد سن وصالش ان تعالٰي ∴ محب اوليا مهتاب جنت

٩ ٩ ٩هه (خزينة الاصفياء ج١ ص٤٣٥)

ٻاء پيادا ٿا. ٻنهي کان حضرت خواجه قطب الدين اويسي قدس سره ڏانهن وجد ۽ ذوق
۾ گهڻي جذبي سان ويندا هوا. سنڌن وفات سال ٩٩٩ھ ۾ ٿي ۽ درگاه نارنول ۾ آهي [1]
(سفينة الاولياء ص ١٩٣) (خزينة الاصفياء ج ١ ص ٤٣٥)

صاحب روضة القيوميه جي آندو آهي ته جڏهن هندستان جو بادشاه دين
اسلام کان ڦري ويو ۽ اسلام کي تمام گهڻو ضعف پهتو تڏهن مائٽن حضرت شيخ نظام
نارنولي قدس سره جي خدمت ۾ وڃي دعا گهري، جڏهن ته حضرت شيخ نظام قدس سره
وقت جي ڪاملن مان هو، پاڻ گهڻي دير تائين توجه فرمائي انهن مائٽن کي دلاسو
ڏنائون ۽ فرمايائون ته عنقريب هڪ مرد خدا اجو پيدا ٿيندو جو، امت جي سڀني
وليّن کان وڏو ٿيو آهي، انجي برڪت ۽ توجه سان ڪفر ۽ بدعت جي اونداهي جا هن
وقت آهي سا دور ٿي ويندي. سنّت محمّدي صلي الله عليه وسلم جو نور چمڪندو ۽
اسلامي رونق ظاهر ٿيندي. شريعت ۽ طريقت ٻنهي کي رونق ۽ قوّت حاصل ٿيندي.
انجي وجود جي نور کان سارو جهان مشرق کان مغرب تائين روشن ٿيندو. انجي
فيض جو طريقو قيامت تائين قائم رهندو. بادشاه جو اسلام تي اچڻ ۽ مريد ٿيڻ
۽ دين کي قوّت ملڻ، انجو بيان تفصيل وار روضة القيوميه ۾ آهي.

شيخ عبد الله [2] علاءُ الدين سهروردي

هي ۽ حضرت دين جي بزرگن مان وڏو برجستو ولي ٿي گذريو
آهي. سنڌن رهڻ ڪشمير ۾ ٿيندو هو. اصل وطن سنڌن
لاري آهي. بابا نصيب الدين جي خليفي جا مريد آهن. خلافت پڻ انهن تان ورتائون
ذڪر، شڪر، رضا ۽ تسليم ۾ بي نظير هوا. ڪشمير جا سوين هندو ونن انجي هٿ تي مسلمان
ٿيا، هزارها خلق خدا جي سنڌن حق پرست دست کان ظاهري باطني ڪمالات حاصل
ڪري خلافت جو خرقو ورتو. سٺ ڪوهه، پلون ۽ مسجدون ٺهرايائون. سنڌن عمر
مبارڪ تمام وڏي هئي جا ٻن سون ورهن کان زياده معلوم ٿئي ٿي. تاريخ اعظم

---

[1] هي صاحب سفينة الاولياء جي ذڪر ڪيو آهي، خزينة الاصفياء ۾ سال وفات ٩٩٩ لکيو آهي

[2] تاريخ وفات جو ماده جمال الغيب، گنج بخش عبد الله آهي مزار بلوار ڪشمير ۾ آهي
قطعه تاريخ وفات
رخت رحلت چو سوي جنت بست ؛ از جهان گنج بخش عبدالله
ارتحالش بگو جمال الغيب ؛ هم بخوان گنج بخش عبدالله
خزينة الاصفياء ج ٢ ص ١١٣

۽ اسرار الابرار جي قول موجب سال ١٠١٧ھ ۾ وفات ڪيائون. سندن زيارتگاه ڪشمير ۾ آهي. هيءُ بزرگ معلوم ٿئي ٿو ته حضرت امام رباني مجدد الف ثاني قدس سره کان پوءِ پڻ ڪيترا ورهه حيات رهيو آهي.

صاحب روضة القيوميه جي آندل آهي ته جڏهن بادشاهه هند جي ظلم، ڪفر ۽ بدعت جو غلبو حد نهايت تائين پهتو ۽ هندستان جا مسلمان پريشاني جي ڪوهه ۾ اونڌا اچي پيا هوا، جو ته بادشاهي حڪم سان ڪوتوالهه روز هزارين مسلمانن کي زور سان پڪڙي وٺندا هوا. جيڪي تهه سان بادشاهه کي سجدو ڪرائيندا هرا جنهن سجدي کان انڪار ٿي ڪيو ان کي قتل ٿي ڪيائون. انهيءَ پريشانيءَ جي حالت ۾ سڀ مسلمان گڏ ٿي وقت جي پيشواءِ مقتدا حضرت شيخ علاؤالدين عبدالله سهروردي قدس سره جي حضور ۾ حاضر ٿيا ۽ دعاءِ امداد باطني لاءِ التجاء ڪيائون. حضرت شيخ قدس سره باطن ڏانهن متوجه ٿيو ۽ ماڻهن کي خوشخبري ڏنائين ته فڪر نه ڪريو مونکي الله جَلَّ جَلَالُهُ کان خبر ملي آهي ته عنقريب هڪ شخص پيدا ٿيڻ وارو آهي جو، اُمّت جي متبرڪ اولياءُن اڳين پوين کان زور ڀريو آهي. انجي توجّه کان دنيا جو ڪک فرحت سان ڀرجي ويندو ۽ دين اسلام کي رونق تازي ٿيندي. جهان ۾ تازگي ٿي ويندي. انجي هدايت ۽ ارشاد جي نور کان زمين ۽ آسمان روشن ٿي ويندا ۽ اهو نور قيامت تائين منور رهندو.

مير سيّد جلال الحق والدين الملقب به مخدوم جهانيان قدس سره[1]

هيءُ حضرت جهان وارن جي پناهه، پنهنجي وقت جو قطب عاليجاهه خدائي اسرارن جو مظهر ۽ والي، ونس ڪئي جن ۽ انسان سوالي هوا، پاڪ صحيح النسب سيّد ۽ شيخ جلال الدين شريف الله سرخ بخاري اُچوي جا پوٽا آهن، سندن والد ماجد جو نالو سيّد احمد ڪبير بن سيّد جلال الدين سرخ آهي. سيّد صدرالدين راجو قتال

---

[1] حضرت مخدوم جهانيان قدس سره جي ولادت ٧٠٧ھ ۽ وفات اربع ذي الحج عيد الاضحيٰ ٧٨٥ھ مدت عمر ٧٨ سال آهي. زيارتگاه اچ ۾ آهي. اخبار الاخيار ص ١٤٣، سفينة الاولياء ص ١٦١
خزينة الاصفياء ماده ولادت هن طرح لکيو آهي - آفتاب جلال والاجاه :: سال توليد او بخوان دو بين
٥٩٥
۽ ماده وفات هي بيان ڪيو آهي - متقي وسليم وصلتش گو ::
نيز دان آفتاب اهل تعين والله اعلم بالصواب خزينة الاصفيا ص ٣٨ ج ٢
٦٩٠

سندن نسبت گهڻو ٻاءِ آهي، ٻاڻ مادرزاد ولي آهن. صاحب اخبار الاخيار جو آکڻ آهي ته مخدوم جهانيان پنهنجي والد سيد احمد ڪبير جو مريد آهي، تنهن کان پوءِ پنهنجي چاچي شيخ صدرالدين کان خلافت جو خرقو ورتو هيائون. تنهن کان پوءِ حضرت شيخ رڪن الدين ابوالفتح ملتاني قدس سره کان مريد ٿي خرقو خلافت جو ورتائون ۽ حرم محترم مديني منوره ۾ ترڪي ۽ خرقو خلافت جو شيخ الاسلام سند المحدثين شيخ عفيف الدين عبدالله مطري کان حاصل ڪيائون. بيت الله ۾ هڪ ڏس مليَن جنهن موجب حضرت شيخ نصيرالدين محمود چراغ دهلوي قدس سره کان ٻئي خلافت جو خرقو اچي ورتائون. مطلب ته ٻاڻ چوڏهن خانوادن جا خليفا آهن ۽ ساري جهان جو سير فرمايو اٿن. سوَن فقيرن ۽ مشائخن جي خدمت کان مشرف ٿي خلافت جا خرقا حاصل ڪيا اٿن. سيني ۾ سلسله عاليه قادريه سان گهڻي محبت رکندا هوا. حضرت مير سيد جهانگير سمناني قدس سره لطائف اشرفي ۾ آندو آهي ته مون اڪثر وقت جي بزرگن جي خدمت ڪئي آهي. مگر جيڪي قدر حقيقتون ۽ معرفتون، ڪشف ۽ ڪرامات حضرت مخدوم جهانيان قدس سره کان صادر ٿيا ٿين، پوين وليَن سڀني کان ظاهر نه ٿيا آهن" الخ

سندن ڪرامات جو ڇيهه ۽ شمار ڪونهي، صاحب انوار اعظميه و انيس القادريه جو آکڻ آهي ته هڪ ڏينهن حضرت مخدوم جهانيان قدس سره پنهنجي خانقاه تشريف ٿي رکي، اوچتو گاهه جي ڪري ڪي ڏاڍي باهه لڳي ۽ نهايت جي اٿاريائين. حضرت مخدوم جهانيان قدس سره جن هڪ مٺ خاڪ جي کڻي ڏاڍي آواز سان" يا شيخ عبدالقادر محي الدين جيلاني" پڙهي مٿي تي شوڪاري باهه ڏانهن اڇلايائون، گهڙيءَ ۾ باهه وسامي وئي. سلطان فيروز حضرت مخدوم قدس سره جو سچو مريد هو، باقي انجو نه پرخان جهان منڪر هو. آخر ڪرامت جي وسيلي سان مريد ٿيو. صاحب اخبار الاخيار جو آکڻ آهي ته مخدوم جهانيان جو لقب ڪين حضرت شيخ الاسلام بهاؤالدين ملتاني جي روضه منوره مان مليو ۽ صاحب خزانه جلالي جو لکڻ آهي ته حضرت شيخ رڪن الدين ابوالفتح ملتاني کان اهو لقب مليو اٿن. حضرت مخدوم جهانيان قدس سره جن تمام گهڻا ڪتاب پڙهيا آهن جن مان ڇهه اڪبري هوا

هڪ ڏينهن روضهٔ مطهرهٔ حضرت رسالت پناه صلی الله عليه وآله واصحابه وسلم جي سامهون بيهي "السلام عليکم ياجد امجدي" فرمايائون روضي منوره مان جواب آيو "وعليڪ السلام ياولدي وقرة عيني" يعني جدّ هن حضرت محمد معصوم قدس سره جيو ته منهنجا ڏاڏا سڳورا توهان تي سلام آهي. حضرت سرور ڪائنات صلی الله عليه وسلم جن فرمايو ته تو تي سلام اي منهنجا فرزند ۽ منهنجي اکين جا ٺار. مدينې شريف جا ماڻهون اِها حالت ڏسي تمام معتقد ٿيا. سڳي اهڙي ڪرامت سندن ڏاڏي بزرگوار شيخ جلال الدين سرخ شريف الله بخاري کان پڻ صادر ٿي هئي.

سندن عمر مبارڪ ٨٢ ورهه هئي. وفات سال ١٠٨٠ هه، ڪن جي قول موجب ١٠٨٨ هه تاريخ ١٤ شعبان جي ۽ ڪن جي قول موجب ١٠ ذي الحج عيد جي ڏينهن ٿي، نيارنگاه اُتي ۾ مشهور معروف آهي تاريخ وفات جو مادو هن طرح آهي حامد و مهدي و شيخ آمد[له]

صاحب روضة القيوميه، دارالارشاد سرهند شريف جي عمارت جي ذڪر ۾ تو آئي ته هن وقت جنهن جاءِ تي سرهند شريف جي آبادي آهي، اتي هڪ وحشتناڪ جهنگل هو، جنهن ۾ شينهن ۽ اهڙي قسم جا بيا جانور رهندا هوا ۽ ان جو نالو سهرند مشهور هو انهيءَ سبب کان جو هندي ٻولي ۾ سر شينهن کي چئبو آهي ۽ رند جهنگل کي چوندا آهن، يعني شينهن جو جهنگل، انهيءَ نالي سان شهر جو نالو سهرند رکيو ويو ۽ بادشاهي سڪي ۾ پڻ اهڙي طرح نالو استعمال ۾ هو. انهيءَ نالي کي هن سبب پڻ مناسبت پوري آهي جو حضرت مجدد الف ثاني ۽ سندن صاحبزادا شير خدا ۽ جاهن شهر ۾ الله جَلَّ جَلَالُهٗ پيدا ڪيا. هن شهر جي ويجهو هڪ ڳوٺ برروس نالي سان مشهور هو. حضرت امام رباني مجدد الف ثاني رضي الله تعالیٰ عنه فرمائيندا هئا ته ڪيترائي نبين سڳورن علیٰ نبينا وعليهم الصلواة والسلام جيون قبرون سڳوريون آهن، انهيءَ سبب پڻ هيءَ شهر ٻين شهرن کان اعلیٰ ۽ اعظم آهي، ۽ انهي فضيلت جي سبب حضرت مجدد الف ثاني رضي الله تعالیٰ عنه هن شهر ۾ پيدا ڪيو ويو، جو سندن هستي نبين سڳورن سان نسبت رکندي هئي.

له حامد، مهدي، سڳي جو عدد (١٠٨٢)، ٿو ٿئي، جاڻڻ گهرجي ته مخدوم قدس سرهٗ جي سالِ وفات ۾ اختلاف آهي مگر گهڻن جو اتفاق ١٠٨٥ هه جي قول تي آهي جهڙي طرح سندن مزار شريف جي دروازي تي لکيل تاريخ مان معلوم ٿو ٿئي:— تاريڪ گشت جمله جهان بي جهان شاه ؛ تاريخ بود هفت صد هشتاد و پنج سال [illegible] ٢٥

سلطان فيروز شاهه جي وقت ۾ پنجاب جو خزانو دهليءَ ڏانهن جتا بادشاهه جي رهڻ جي جاءِ هُئي، ڪڍي ٿي ويا. جڏهن خزانو جهنگل سرهند ۾ پهتو تڏهن خزاني وارن جي همراهن مان هڪ مرد خدا جو، عزيز الوجود صاحب حال جو هو، انهيءَ ڪشف سان معلوم ڪيو ته حضرت پيغمبر خدا صلي الله عليه وسلم کان هزار ورهيه گذرڻ تي هن جاءِ تي هڪ مرد پيدا ٿيندو جو وحيد يعني يگانو اُمّت رسول الله صلي الله عليه وسلم جو ٿيندو، خزاني جا سپ همراه اُن بزرگ ۾ ويساهه رکندا هوا. ان بزرگ سڀني کي فرمايو ته هن جاءِ تي هڪ شهر آباد ڪرڻ گهرجي. سڀني اها ڳالهه پسند ڪئي ۽ شهر جي آباد ڪرڻ جي تجويز ڪيائون. ان جهنگل جي چوڌاري پسگردائيءَ ۾ ڪو شهر ڪونه هو. هڪ شهر سامانو نالي اٺن فرسنگن جي پند تي هو انهيءَ علائقي جي سڀني رعيت سامانيءَ مان پنهنجو ضروري ڪم لاهي ايندي هُئي. خزاني جي ماڻهن ان بزرگ کي التجا ڪئي ته وڏي شهر جي بنياد رکڻ جو ڪم بادشاهي مدد کان سواءِ ٿي نه سگهندو. بادشاهه حضرت مخدوم جهانيان قدس سره جي سفارش سان اهو ڪم ضرور ڪندو. انهيءَ خدمت ۾ اهو عرض ڪجي. پوءِ سڀني حضرت مخدوم جهانيان قدس سره جي حضور ۾ گڏجي اهو عرض ڪيو ۽ بزرگ وارو ڪشف پڻ سندن خدمت ۾ بيان ڪيائون. حضرت مخدوم جهانيان قدس سره انهن جو عرض قبول ڪري وطن کان دهليءَ ڏانهن روانا ٿيا. جڏهن حضرت جن دهليءَ ۾ پهتا تڏهن بادشاهه پنهنجي مرشد جو استقبال ڪيو ۽ تمام اعزاز ۽ اڪرام سان شهر ۾ وٺي آيو. حضرت سيد مخدوم جهانيان قدس سره جن پهرئين مجلس ۾ ماڻهن جي اها التجا آڏو پيش ڪئي. بادشاهه پنهنجي مرشد جو حڪم مڃيو ۽ شهر اڏائڻ جو حڪم صادر ڪيو ان وقت اهو ڪم خواجه فتح الله جو حضرت امام رفيع الدين جو وڏو ڏاڏو ۽ منصب وزارت تي مقرر هو" حوالي ڪيو ويو.

حضرت امام رفيع الدين قدس سره حضرت امام رباني مجدد الف ثاني رضي الله تعاليٰ عنه جو ڇهين پشت ۾ ڏاڏو بزرگوار آهي. سندس حالات عجيب ۽ مقامات غريب وڏن ڪتابن، جهڙوڪ "عمدة المقامات"، "حضرات القدس"، "روضة القيوميه" ۾ ثابت آهن خواجه فتح الله قدس سره جن بن هزار سوارن سان ان جاءِ تي پهتو ۽ جهنگل ۾ هڪ مناسب ۽ ڏاهين جاءِ تي شهر جو بنياد رکيو. تعمير شروع ٿي. هر روز حڪايت

ناهيئين اهوا اها ٻئي ڏينهن ني ڪري پوندي هئي. اها حالت ڏسي حضرت خواجه فتح الله قدس سره حيران ٿي ويا ۽ بادشاه سان ويجهي احوال ڪيائون. بادشاه، حضرت مخدوم جهانيان قدس سره کي التجا ڪري ان جو علاج گهريو. حضرت امام فتح الدين قدس سره جو، مسجد جو امام ۽ مخدوم صاحب جو نياڻو هو ۽ خليفو اعظم هو ۽ اڪثر شهر سنام ۾ رهندو هو. مخدوم جهانيان قدس سره کين حڪم ڏنو ته انهي جاءِ تي پهچي احوال معلوم ڪري قلعه جو بنياد شروع ڪرايو، انهي شهر جي قطبيت ۽ ولايت سندن حوالي ڪيائون ۽ فرمايائون ته مونکي ڪشف جي رستي معلوم ٿيو آهي ته جو امت وحيد يعني ولين کان برگزيده انهي جاءِ تي پيدا ٿيڻ وارو آهي، اهو ٻار اوهان جي نسبت مان پيدا ٿيندو.

حضرت شيخ شرف الدين بو علي قلندر پاني پتي قدس سره[١]

هو ۽ حضرت وقت جي ولين ۾ نامدار، ۽ مجذوب باوقار ۽ مشائخ صاحب الاسرار، اهل هشت بهشت طريقي جو فخر، پورن ڪشفن جو روشن گهر، عشق الهي جو سمندر، نالو مبارڪ سندن شيخ شرف الدين ڪنيت بو علي ۽ مشرب جي لحاظ کان قلندر آهي قدس سره. سندن نسب حضرت امام اعظم ابو حنيفه ڪوفي رحمة الله عليه سان ٿو ملي. جيئن ته شيخ شرف الدين بو علي قلندر بن سالار فخر الدين بن سالار حسن بن سالار عزيز بن ابابڪر غازي بن فارس بن عبد الرحمٰن بن عبد الرحيم بن محمد بن دانڪ بن امام محبوب سبحاني برگزيده ايزد رحماني حضرت نعمان ابو حنيفه ڪوفي بن ثابت بن نعمان رضي الله تعالىٰ عنهم اجمعين.

سندن فيض جي نسبت حضرت خواجه قطب الدين بختيار اوشي سان آهي قدس الله اسرارهم، بعضي سندن نسبت فيض جي شيخ نظام الدين بن ابولي ڏانهن ٿا ڪن.

حضرت بو علي قلندر قدس سره جن تمام گهڻا ڪتاب لکيا آهن جن سڀني ۾ عشق، عوارف، حقائق، توحيد، ترڪ خواهشات ۽ محبت مولىٰ جل جلاله جو ذڪر آهي. سندن مڪتوبات جنهن ۾ اختيار الدين جي نالي خط لکيا اٿن، سو علم توحيد جو هڪ وڏو ۽ جامع ڪتاب آهي، پيو پڙهڻ سالو مشهور آهي جنهن کي شيخ شرف الدين

---

[١] جاءِ ولادت پاني پت، تاريخ وفات مختلف قولن موجب ١٠، ١٢، ١٣ ماه رمضان المبارڪ ٧٢٤هه مزار شريف پاني پت ضلع ڪرنال. تحفة الابرار ج ٢ ص ٩٣. ياد ۾ تاريخ "نير شد سال رحلتش پيدا ز زيب عالم قلندر مسعود" ٧٢٤هه

جو حڪم نامو ٿا چون ان ڪان سواءِ سندن ٺ مختصر مثنوي آهي جا توحيد ۽ معرفت جي رمزن جي ڪان آهي، ٻيا شعر ۽ رُباعيون ۽ غزل پڻ سندن نالي مبارڪ سان مشهور آهن ۽ اصل ۾ هندن ۽ پاني پت جا آهن. سندن والد سالار فخرالدين ۽ والده ملجئي بي بي حافظه جلال جا مقبرا شريف پاني پت جي ٻاهران اتر طرف آهن. سندن خليفاءِ مريد گهڻا هوا. دهلي جا بادشاهه علاؤالدين ۽ جلال الدين پڻ سندن مريد هوا، هڪ ڏينهن پاڻ شينهن جي شڪل ۾ بيٺا هوا ان تي شيخ شمس الدين ترڪ پاني پتي هڪ مريد هٿان چوائي موڪليس ته "شينهن جو رهڻ جنهنگل ۾ ٿيندو آهي نه شهرن ۾". آخر پوءِ پاني پت شهر جي ٻاهران رهيا آهن، اها جاءِ شهر جي اُتر ندي طرف ٻاگهوني جي نالي سان مشهور آهي، ٻاگهوني معنيٰ شينهن جي جاءِ، اها جاءِ هاڻي تائين خلق الله جي زيارتگاهه آهي. پوءِ اتان ڪرنال ضلع جي هڪ ڳوٺ بڌي اڪيڙام اچي رهيا.

صاحب اخبار الاخيار چوي ٿو ته هڪ دفعو مستي ۽ جذبي جي حالت ۾ سندن شهپر وڌائي ڇڏيا، ڪنهن کي توفيق نه هئي جو کين ڪجهه چئي سگهي، تنهن مولانا ضياءالدين سنائي جوش شريعت ۾ ڪئنچي کڻي هڪ هٿ ۾ سندن ڏاڙهي مبارڪ ورتي شهپر ڪتري ڇڏيا، لڪن تائيد انهيءَ ڪان پوءِ حضرت شيخ شرف الدين بوعلي قلندر قدس سره جن پنهنجي ڏاڙهي مبارڪ کي چمندا هوا ۽ چوندا هوا ته هيءَ ڏاڙهي جيڪا ته سڳوري ڏاڙهي آهي جو وات شرع محمدي صلي الله عليه وسلم جي ۾ منجهس هٿ وڌو ويو.

مبارڪ نالي سندن هڪ مريد هو، اهو جيڪو کين عرض ڪندو هو سو پاڻ قبول ڪندا هوا، جئين ته ڪيترن ماڻهن جي مشڪلات سندس سفارش سان حل ٿينديون هيون.

حضرت بوعلي قلندر قدس سره جي وفات سير الاقطاب ۽ تذڪرة العاشقين جي قول موجب تاريخ ١٣ رمضان شريف سنه ٧٢٤ھ ۾ ٿي ۽ سندن مزار پر انوار پاني پت ۾ آهي، مادهٔ سال وفات جو "زيب عالم قلندر مسعود" آهي (خزينة الاصفياء ج ١ ص ٣٢٨)

صاحب روضة القيوميه جي آندو آهي ته ٧٢٤ھ جڏهن حضرت امام رفيع الدين رحمة الله عليه ان جاءِ تي پهتو ۽ ڪربل پٽيون اچي ڏنائين، تڏهن توجهه باطني سان معلوم ڪيائين ته هڪ عزيز الوجود بزرگ کي حڪومت جا ماڻهو زور سان مزور بنائي ويٺا آهن اهو بزرگ رات جو پنهنجي توجهه سان پٽيون ڊاهي ڇڏيندو هو، ان بزرگ جي توجهه جي

كيفيت كان معلوم كيائون ته اهو شاه شرف الدين بوعلي قلندر آهي. حضرت امام رفيع الدين قدس سره جن شاه صاحب جي خدمت ۾ عرض پيش كيو ۽ معافي گهري تنهن شاه بوعلي قلندر فرمايو ته تنهنجي نسب مان هك مرد هن شهر ۾ پيدا ٿيندو انهي خاطر مونكي الله جلّ جلاله شهر جي اڏاوت لاءِ مزورن ۾ مقرر كيو آهي، تنهن تي حضرت امام رفيع الدين فرمايو ته جيكڏهن اِها صورت آهي ته هن او هين پنهنجو ڇو تاكيد ڪيو؟ شاه بوعلي قلندر فرمايو ته گو توهانجي گهرائڻ جي خاطر ائين ٿي كيم هاڻي او هين آيا آهيو، فراغت خاطر جمعيت سان قلعي جو بنياد رکايو، پوءِ پنهنجي هك سر كنڌي جنهن جو هك پاسو هڪڙي جي هٿ ۾ ۽ ٻيو پاسو ٻئي جي هٿ ۾ هيو ۽ بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ چئي اُلهندي ڏر واري كان قلعي جو بنياد ركيائون. قلعه ۽ شهر جي تعمير حضرت امام قدس سره پوري كرائي. سبحان الله! كهڙو نه شان حضرت امام رباني مجدد الف ثاني قدس سره جو آهي جو حق تعالىٰ جلّ جلاله حضرت شاه شرف الدين بوعلي قلندر جهڙن مقبولن كي انهي شهر جي مزورن ۾ مقرر كيو.

ف معلوم هجي ته شهر سرهند شريف جو لاهور ۽ دهلي جي وچ ۾ آهي پوءِ سلطان فيروز شاه حضرت امام رفيع الدين قدس سره كي گهڻيون ڏيهون آباد كرائي سرهند شريف جي حكمراني ۾ شامل كري ڏنيون ۽ حقيقت ۾ باطن جي حكمراني پڻ الله جلّ جلاله كين عطا فرمائي ۽ پاڻ ان جاءِ جا قطب هوا.

ف حضرت امام رفيع الدين جي مزار شريف سرهند شريف ۾ آهي، جنهن كري شهر ۽ آسپاس جا ماڻهو اتان اڄ تائين فيضياب ٿين ٿا ۽ جو مطلب دل ۾ هوندو اٿن ان كي خيال ۾ آڻي هڪڙي سِر اتان كڻي اچي پوءِ گهر ۾ سانڍي رکندا آهن. جڏهن مطلب حاصل ٿيندو اٿن ته هن ان سر كي مِٺائي سان تُوري سندن روح پرفتوح كي ختمو ڏيار يندا آهن. حضرت امام رفيع الدين قدس سره جنهن قبرستان ۾ آهن ان لاءِ حضرت امام رباني مجدد الف ثاني قدس سره خداوند تعالىٰ كان سوال گهريو ته كيس بخشي ڇڏي، الهام ٿيو ته تنهنجي خاطر قيامت جي ڏينهن تائين هن مقام تان عذاب لاٿو ويو. اهڙي طرح هك دفعه حضرت امام رباني مجدد الف ثاني رضي الله تعالىٰ عنه جن پنهنجي قبله گاه حضرت مخدوم شيخ عبد الاحد قدس سره

جي روضي منوره جي زيارت لاءِ تشريف فرمايا. ڪين خاطر مبارڪ ۾ خيال آيو ته جيڪڏهن ڪو عالم ڪنهن مقبره ۾ دفن ٿئي ٿو ته الله جل جلاله انهيءَ عذاب قبر جي تڪليف ڏينهن تائين هٽائي ڇڏي ٿو، انهيءَ خيال اچڻ شرط خدا تعاليٰ جل جلاله جي طرف کان حڪم ٿيو ته مون توهان جي قدمن جي برڪت سان قيامت تائين هن ساري قبرستان جو عذاب ڪٽي ڇڏيو. بدين خوبي و رعنائي تو از هر در که باز آئي ∴ دلے باشد که از رحمت بروئے خلق بگشائي

بهر حال حضرت سرهند شريف جا سڀ مقام حضرت امام رباني مجدد الف ثاني رضي الله تعاليٰ عنه جي برڪت سان دوزخ جي عذاب کان ڇٽل آهن. سرهند شريف جو شان جيڪي طرح روضة القيوميه ۽ ٻين ڪتابن ۾ آهي ۽ حضرت قيوم جهان قدس سره عمدة المقامات ۾ ذڪر ولادت حضرت امام رباني مجدد الف ثاني رضي الله عنه کان پوءِ هي بيت آندو آهي: سرهند مگو کہ رشک طور است ∴ خار و خس او ہمہ ز نور است

يعني سرهند شريف کي سرهند نه چئو بلڪ اهو شهر مبارڪ اهڙو آهي جو جنهن ۾ طور سينا جبل پڻ ريسون ٿو ڪري، پوءِ ڇو نه نالو انجو رشڪ طور رکڻ گهرجي جنهنجا ڪک ۽ ڪنڊا اسپي نور مان آهن.

حضرت مخدوم شيخ شاه ڪمال قادري ڪيٿلي قدس سره — هيءُ حضرت مظهر انوار الٰهي ۽ مورد برڪات لامتناهي قادري طريقه جي شمع پر انوار، محبت جي وات ۾ جامع الاسرار مقامات ۽ ڪرامات ۾ بي نظير، سندن صحبت ۾ ڪيترائي روشن ضمير قدس الله سره الاقدس ——— حضرت امام رباني مجدد الف ثاني رضي الله تعاليٰ عنه جي والد بزرگوار مخدوم الدخاديه شيخ المشائخ حضرت خواجه عبدالاحد قدس سره جن شاه ڪمال قدس سره جي صحبت کان گهڻا فائدا اورتا ۽ هين بزرگن جي ياد ۾ اينتري قدر محبت هئي جو حضرت شاه ڪمال قدس سره عيال ۽ اطفال سوڌو حضرت مخدوم صاحب قدس سره جن وٽ سرهند شريف ۾ گهڻو وقت گذاري ڪتيل ڏانهن موٽي ويندا هئا. شاه ڪمال قدس سره اگرچه اويسي هوا مگر ظاهري طرح شيخ افضل[1] قدس سره کان نسبت باطني ورتائون. سندن فيض جو شجره نون واسطن سان حضرت

[1] خزينة الاصفياء ج ١ ص ١٢٦، ۾ شيخ افضل جي بجاءِ شاه فضيل لکيل آهي حضرت شاه فضيل قدس سره جي مزار شريف تي جو ٻڪ مڪڙو جي تڪرار آهي، حضرت عبدالله شاه ملقب به صحابي جي مزار شريف جي ويجهو اهڙي نسخه ۾ آهي.

شيخ الجن والانس شاه عبدالقادر جيلاني رحمة الله عليه سان ٿو ملي. جيئن ته شيخ افضل مريد شيخ گدا رحمن ثاني کان اهو سيد شمس الدين عارف کان اهو سيد گدا رحمن اول کان اهو سيد شمس الدين صحرائي کان اهو سيد عقيل کان اهو سيد برهان الدين کان اهو سيد عبدالوهاب کان اهو سيد شرف الدين کان اهو سيد عبدالرزاق کان اهو پنهنجي والد ماجد محبوب الطرفين غوث الثقلين کان. قدس الله تعالیٰ اسرارهم

حضرت شاه ڪمال قدس سره گهڻو ڪري محبت جي غلبي ۾ جهنگ ۽ بر پٽ گهمندو رهندو هو جڏهن ڪين ڪاٺ جو احتياج ٿيندو هو ته هن اوچتواڻي شهر پيدا ٿيندو هوءِ شهر جا ماڻهو ڪين تمام عزت سان پنهنجي گهر وٺي ويندا هوا ۽ سندن مهماني ڪندا هوا ۽ ڪاٺ پڻ مان خوش ٿي رات جو "اَبِيْتُ بِبَيْتِ رَبِّيْ" جي مصداق انهي جاءِ ۾ آرام فرمائيندا هوا. صبح جو جڏهن جاڳندا هوا ته ان شهر جو نه نالو نه نشان لڀندو هوا ـــــ حضرت امام رباني مجدد الف ثاني قدس سره جن فرمائيندا هوا ته ڪشف سان معلوم ٿو ٿئي ته حضرت غوث الثقلين محي الدين جيلاني قدس سره کان پوءِ قادري طريقي ۾ سندن جهڙو بزرگ ڪونه ٿي ڏسڻ ۾ ٿو اچي حضرت مجدد الف ثاني قدس سره جو اهو مڪاشفه سندن شان عالي تي دلالت ٿو ڪري

سندن عمر مبارڪ ۸۰ ورهين کان زياده هئي، تاريخ ۱۹ جمادي الاخريٰ سنه ۹۸۱ھ جي وفات فرمايائون. سرهند شريف جي ويجهو ڪيٿل شهر ۾ سندن زيارتگاه آهي رحمة الله عليه رحمةً واسعةً (عمدة المقامات ص ۱۱۳)

واقعه

صاحب روضة القيوميه سندن واقعات جي بيان ۾ فرمائي ٿو ته حضرت امام الاولياء مجدد الف ثاني قدس سره النوراني جي والد بزرگوار حضرت خواجه عبدالاحد جن هڪ رات نماز تهجد کان پوءِ مراقبه ۾ ڏٺائون ته سارو ملڪ اونده ۾ ٿي ويو آهي، باندر، رڇ ۽ سوئر ڪيترن جي ويا آهن ۽ ماڻهن کي هلاڪ ٿا پيا ڪن. انهي تشويشناڪ ۽ پريشان حالت ۾ سندن سيني مبارڪ مان جهان کي روشن ڪندڙ هڪ نور ظاهر ٿيو جنهن کان دنيا جو اوندهه ميٽجي ويو ۽ سوجهرو ٿي پيو ان مان هڪ وڄ نڪتي جنهن جي ذريعه سڀ باندر، رڇ ۽ سوئر جن ماڻهن کي هلاڪ ٿي ڪيو سڀ ئي خاڪ ٿي ويا ۽ پڻ انهي مان هڪ تخت ظاهر ٿيو جنهن تي

هڪ نوراني شخص ٽيڪ ڏيئي ويٺو هو هزارين نوراني ماڻهون سندس چوڌاري
ادب سان بيٺا هئا ۽ دنيا جا ظالم ۽ جابر بادشاه ۽ سڀئي ملحد ۽ زنديق سندس
حڪم موجب پڪڙي انهيءَ حضور ۾ آڻي ٻڪرين وانگي ٿي ڪٺائون، هڪ پڪاريندڙ
پڪاري پئي چيو "قُلْ جَاءَ الْحَقُّ وَزَهَقَ الْبَاطِلُ إِنَّ الْبَاطِلَ كَانَ زَهُوقًا"
يعني چئو ته حق آيو ۽ باطل ويو، تحقيق باطل آهي پائمال ٿيندڙ.

تعبير

حضرت مخدوم قدس سره جن وقت جي باڪمال شخصيت حضرت شاه
ڪمال قادري جي خدمت ۾ مراقبي وارو احوال پيش ڪيو ۽ تعبير پڇيو. حضرت
شاه ڪمال قدس سره باطني توجه کان پوءِ حضرت مخدوم قدس سره کي فرمايو ته
ڪشف مان ائين ٿو معلوم ٿئي ته اوهان کي هڪ فرزند عطا ٿيندو جنهن جي نوراني
وجود مبارڪ کان بدعت جو انڌارو ۽ سنت محمدي صلي الله عليه وسلم جي نور ۾ ميٺي
وڌندو ۽ انجو طريقو جيستائين جهان هوندو تيستائين قائم رهندو. اهو فرزند
اُمت محمدي صلي الله عليه وسلم جي سيني وليّن کان پلو هوندو. "هنن خوشخبرين
کان سواءِ ٻين بزرگن پڻ خوشخبريون ڏنيون هيون، ڪن خواب ڏسي تعبير پڇيا
هئا، جهڙيءَ طرح سيد صدر جهان قدس سره هڪ خواب ڏٺو جنهن جو احوال اچي
حضرت شيخ عبدالقدوس گنگوهي جي خاص خليفي حضرت شيخ جلال جي خدمت ۾ پيش
ڪيو. حضرت شيخ جلال پڻ ڪشف جي نظر سان حضرت مجدد الف ثاني رضي الله تعالى
عنه جي پيدا ٿيڻ ۽ انجي عالي مرتبي جي بشارت ڏني.

خان اعظم قدس سره هڪ خواب ڏٺو جنهن جو تعبير دانن محققن جواب
عجيب ڏنو، اهڙيءَ طرح شيخ سلطان قدس سره خواب ڏٺو اُن وقت سڳوري ان خواب
جو تعبير پڇيو، تعبير ڪندڙن چيو ته تون اُنهو ماڻهو پڻ ٿيندين جنهن ته اُهو حضرت
جن جو صحبت وٺيو. اهڙيءَ طرح خواجه عبدالرحمٰن قدس سره کي جنن جي جماعت مان

واقعه

هڪ صالح جنّ ان بزرگ کي حضرت امام رباني مجدد الف ثاني
قدس سره جي پيدا ٿيڻ جي خبر ڏني ۽ پڻ جڏهن بادشاه ڪافر ٿيو تڏهن خان اعظم
جو بادشاه جو مقرب هوڻ کي تمام ارمان ٿيو ته هي آفت اسان تان ڪڏهن لهندي
نجومين کي گهرايائين ۽ ڪيفيت پڇيائين ته دين اسلام ڪڏهن ورلي وارو ٿيندو نجومين

چاليھن ڏينھن جي مهلت گھري انهيءَ مدي گذرڻ بعد بيان ڪيائون ته اسان چڱي طرح غور ڪرڻ بعد اوضاع فلڪي کان اهين معلوم ڪيو آهي ته جلد هڪ مرد خدا جل جلاله پيدا ٿيندو جنھن جھڙو امت ۾ اڄ تائين پيدا نه ٿيو آهي ۽ آئنده پڻ اهڙو ڪو نه ٿيندو انهي توجه جي برڪت سان دين اسلام تازگي وٺندو ۽ ڪفر گھٽجي ويندو، ملحد ماڻهون فنا ٿي ويندا بدعت ۽ گمراهي پاڙ کان پٽجي ويندا، انهي طرح حضرت خاتم الرسل صلى الله عليه وسلم جي اصحاب وانگر هوندو، اڳين مشائخن جا مذهب جهڙوڪ، وحدت وجود، سرود ٻڌڻ ۽ ٻيا ڪم مخالف شريعت جا، ڪي ڇڏي ويندا. هزار سال کان پوءِ دين اسلام کي رونق وٺائيندو. سيني نجومين ۾ هڪ شخص زياده عمل ۽ نجوم جو واقف هوا ان بيان ڪيو ته تن ڏينھن کان اهڙو تارو نڪتو آهي جو آنحضرت صلى الله عليه وسلم جي مبعوث ٿيڻ کان پوءِ اڄ تائين نه نڪتو آهي، جيڪڏهن آنحضرت صلى الله عليه وسلم جي زماني مبارڪ کان اڳ اهو تارو نڪري ها ته ان هڪ نبي اولوالعزم صاحبِ شرع جي پيدا ٿيڻ جو دليل ونجي ها، جڏهن حضرت رسول انور صلى الله عليه وسلم کان پوءِ ڪو نبي پيدا ٿيڻو نه آهي تنھن ڪري انهيءَ تاري جي هيءَ خاصيت معلوم ٿي ٿئي ته هڪ اهڙو شخص پيدا ٿيندو جو دين جي رواج ڏيڻ جي خاصيت ۾ نائب آنحضرت صلى الله عليه وسلم جو ٿيندو ۽ اولوالعزم نبي جي قائم مقام ٿي باطل مذهب ۽ طريقن جي پاڙ پٽيندو، اهڙي طرح گفتگو گهڻو هلايائين. خان اعظم قدس سره گهڻو معتقد ٿيو، نيٺ تجديد ۽ قيوميت جي ٻئي سال ۾ خدمت شريف کان مشرف ٿيو، گذريل هر هڪ احوال جي خبر تفصيلوار روضة القيوميه ۾ آهي. هاڻي هيٺين عبارت تي پيشگوئن کي ختم ٿو ڪريان، جا عبارت صاحب روضة القيوميه جي پيشگوئن واري بيان جي منڍ ۾ آندي آهي.

داؤد قيصري فصوص حڪم جو شارح مقدمه قيصري جي ٻئي فصل ۾ ڪي ٿو ته هر هڪ اسم ۽ تارن جو ٿيڻ هزار سال سان لاڳو آهي ۽ اولوالعزم نبين جي شريعتن جو مُدو پڻ هزار سال جو آهي. هن امت ۾ پڻ هزار سال کان پوءِ هڪ شخص پيدا ٿيندو جو دين جي تجديد ڪندو ۽ اولوالعزم نبين جو قائم مقام ٿيندو.

راقم الحروف:- مونکي جا توفيق جو سبب احوال حضرت قيوم اول مجدد الف ثاني

قدس سرهٗ جا بيان ڪري سگهان. زياده پيشگوئن جا احوال وڌن ڪتابن ۾ ڏسڻ گهرجن پاڻ قائم مقام اولوالعزم نبي جا هئا جنهن جو بيان اڳتي ايندو ۽ سندن مڪتوب شريف بجنسه شائقين جي اڳيان رکبو. اھ

ذڪر ولادت باسعادت مرشد لاثاني حضرت مجدد الف ثاني قدس سرهٗ

صاحب روضة القيوميه جي آندل آهي ته حضرت امام رباني مجدد الف ثاني جي والد شريف کي سير جو نهايت شوق رهندو هو. خواجه هاشم صاحب زبدة المقامات جو نقل ٿو فرمائي ته هڪ دفعي حضرت مجدد الف ثاني قدس سره جي والد شريف حضرت مخدوم صاحب قدس سره کي دهلي کان پنجويهه (٢٥) ڪوهه پري سڪندره شهر ۾ وڃڻ جو اتفاق ٿيو ۽ اتي رهي حديث جي علم جا ڪتاب اتاهون جي عالمن کان پڙهڻ لڳا، سندن طبعي صلاحيت ڏسي ماڻهن جي ساڻن خاص محبت ٿي وئي جي سندن تعظيم ۽ تڪريم بجا آڻيندا هوا، اتي هڪ نيڪ بخت صحيح النسب خاتون رئيسه رهندي هئي ان خدا جي پياري خواب ۾ ڏٺو ته حضرت مخدوم قدس سره جي سيني مبارڪ مان هڪ نور نڪتو آهي، جنهن کان زمين ۽ آسمان نوراني ٿي ويو آهي انهيءَ روشني مان هڪ تخت ظاهر ٿيو جنهن تي هڪ آدمي ٽيڪ ڏيو ويٺو آهي ۽ چوڌاري امت جا سمورا اولياء هٿ ٻڌيو بيٺا آهن. هڪ پڪاريندڙ پيو ٿو پڪاري ته هن تخت جو وهندڙ شيخ عبدالاحد جو فرزند آهي جنهن جي الله جل وعلا امت جي سيني ولين تي فضيلت رکي آهي، صبح ٿيو ته هن بي بي صاحبه قدس سرها پنهنجي گهر وارن کي انهيءَ خواب بيان ڪيو. بي بي صاحبه جي گهر وارن فرمايو ته افسوس، جيڪڏهن مونکي ٻنائي هجي ها ته حضرت شيخ عبدالاحد قدس سره جي نڪاح ۾ آڻيان ها ۽ پنهنجي خاندان کي انهيءَ فخر جو حصيدار ڪيان ها. بي بي صاحبه قدس سرها فرمايو ته منهنجي صلحيائي ۽ نيڪ سيرت ۽ صورت پيش آهي بهتر آهي ته اسانجو نڪاح خواجه عبدالاحد (قدس سره) سان ڪجي جئين هيءَ فخر اسانجي هٿان نه نڪري وڃي. بي بي صاحبه جي خاندان اها ڳالهه پسند ڪئي ۽ سارو حال حضرت مخدوم صاحب جي حضور ۾ پيش ڪيائين، پهريائين

حضرت مخدوم صاحب قدس سرهٗ عذر ۾ انڪار ڪيو، مگر جڏهن ته بي بي صاحبه ۽ انجي خاوند جي طرف کان عاجزي نيازي ۾ حد کان زياده خواهش ڏنائون تڏهن انهن جي دل رنج نه ڪرڻ فرمايائون ۽ نڪاح قبول ڪيائون پيٺ نڪاح ڪري حضرت جن سرهند شريف ڏانهن تشريف فرمائيا. هيءَ اها بي بي صاحبه زهرا صفت آهي جنهنجي بطن حوري توطن کان حضرت امام رباني مجدد الف ثاني رضي الله تعاليٰ عنه، موافق بشارت رباني جي ولادت باسعادت کان سڄو عالم نوراني ٿيو. جڏهن بادشاه هند جو ظلم ۽ ايذاءِ مسلمانن تي حد کان وڌي ويو ۽ سڄي جهان تي ڪفر ۽ گمراهي غالب ٿي وئي، ايتري حد تائين جو مسلمانن کي ڪلمه طيبه لَا اِلٰهَ اِلَّا اللّٰهُ مُحَمَّدٌ رَّسُوْلُ اللّٰهِ صلي الله تعاليٰ عليه وسلم، جي پڙهڻ ۽ دين کي ظاهر ڪرڻ جي طاقت نه رهي. بازارن ۾ گهٽين ۾ بادشاه جي صورت جا پُتلا رکيا ويا هئا ۽ ماڻهن کي انهن جي اڳيان جهُڪڻ ۽ سجدي ڪرڻ جو حڪم ڪيو ويو. ماڻهون سجدو ڪرڻ لڳا جو ته جنهن انڪار ٿي ڪيو ان کي قتل ٿي ڪيائون. زمين ۽ آسمان پروردگار عالم جي درگاهه ۾ روئڻ ۽ زاري ڪرڻ شروع ڪيو ته اي خداوند اجل جَلَالُهٗ تنهنجي مخلوق تنهنجو ذليل رزق ٿي کائي ۽ تو کان سواءِ ٻين اڳيان سجدي لاءِ سر ٿي جهڪائي." درگاهه باري عزاسمه کان زمين آسمان کي خطاب ٿيو ته "آئون عنقريب پنهنجو ٻانهون موڪلڻ وارو آهيان جنهنجي وجود جي برڪت کان هي سڀ اونداهه روشنائي سان مٽجي ويندو ۽ انجي هدايت ۽ ارشاد کي ڏينهن قيامت تائين قائم رکندس". جيئن ته فضل فضال حقيقي سان ڏهين ماه محرم الحرام رات جمع جي حضرت مجدد الف ثاني قدس سره علوق مطهر والد ماجد جي پٺ مان والده ماجده قدس سرها جي بطن حوري توطن ۾ قرار ورتو. ساري مخلوقات هڪ ٻئي کي مبارڪبادي ڏني ۽ مڙني حيوانن هڪ ٻئي کي بشارت ڏني ته هاڻي اهو وقت مبارڪ اچي پهتو آهي جو هن ملت مان بدعت ۽ گمراهي جي اونداهي ان حمل واري جي برڪت سان نور ۽ سنت مُصطفوي صلي الله عليه وسلم جي روشني سان مٽجي ويندي. ـــــ حضرت اقدس جي ولادت باسعادت جمع جي اڌ رات گذرڻ کان پوءِ شوال جي ١٤ تاريخ سنه ٩٧١ھ ۾ واقع ٿي انهي ماه ڪامل مڪرمت جي افق کان اُڀرڻ فرمايو ۽ مجدد الف ثاني ٿي عالم ۽ اهل عالم کي پنهنجي هدايت ۽ ارشاد جي

نور کان منور بچه برآمد ز سپهر کمال طالع شد * که کس ندید چنان ماه در هزاران سال

— حضرت جن جي ولادت جي تاريخ جو مادو "خاشع" آهي. شمسي حساب سان سج ان وقت حمل جي گهر کان مشرف هو جو سيني منزلن کان اها منزل اعلیٰ آهي ۽ اهل شام جي نزديک بشارت اول جي پهرين تاريخ هئي. الهام ۽ حضرت رسول کريم صلي الله عليه وسلم جن جي بشارت موجب سندن ڪنيت ابوالبرکات ۽ لقب بدرالدين ۽ اسم شريف سائين رسول انور صلی الله عليه وسلم جو احمد مقرر ٿيو.

— جنهن رات حضرت امام رباني مجدد الف ثاني رضي الله تعالیٰ عنه جن تولد ٿيا ان رات حضرت ام العارفين صاحبه رضي الله تعالیٰ عنها والده ماجده حضرت جن جي ۽ حضرت مخدوم عبدالاحد "حضرت جن جي والد بزرگوار" ۽ حضرت شيخ عبدالعزيز چشتي خليفه شيخ عبدالقدوس گنگوهي ۽ شيخ ابوالحسن چشتي ۽ ٻين ڪيترن ولين سڳورن قدس الله اسرارهم ڪيترا واقعا ۽ سچا خواب ڏٺا، هر هڪ خواب سندن شان عالي تي دلالت ٿي ڪري. ڪن جو مختصر احوال روضة القيوميه تان لکان ٿو.

پهريون واقعه

حضرت مجدد الف ثاني قدس سره النوراني جي والده قدسيه رضي الله تعالیٰ عنها جن فرمائي ٿيون ته جنهن مهل منهنجو فرزند ارجمند شيخ احمد پيدا ٿيو هڪ ڏينهن آئون مستغرق الحال هيس ڏٺم ته ڪل اولياء امت جا منهنجي گهر ۾ اچي گڏ ٿيا آهن انهن مان هڪ چيو ته دوستو! شيخ احمد جي زيارت ڪريو. الله جل جلاله پنهنجي فضل ۽ ڪرم سان پهرين ۽ پوين ولين جون ڪماليتون هن ۾ گڏ ڪيون آهن ۽ ڪيس پنهنجو خزينة الرحمة ڪيو اٿس ۽ حڪم ڏنو اٿس ته جيڪو انهي ۽ مرد جي زيارت ڪندو آئون انجا گناه بخشي ڇڏيندس ۽ قيامت جي ڏينهن ان کي پنهنجي خاص مقربن ۾ جاءِ ڏيندس.

ٻيو واقعه

حضرت مخدوم عبدالاحد قدس سره جن نقل ٿا فرمائن ته مون پنهنجي فرزند سعادتمند شيخ احمد جي پيدائش ڏينهن ڏٺو ته آنحضرت صلي الله عليه وسلم جن منهنجي گهر رونق افروز ٿيا آهن. سيني نبين ۽ رسولن ۽ ملائڪن ، جي سائن هم رڪاب هوا. حضرت جن صلي الله عليه وسلم کي مبارڪ ڏني آنحضرت صلي الله عليه وسلم جن تمام گهڻي خوشي سان نينگر کي هنج ۾ وٺي پوسڪي ڪن ۾

بانگ ۾ پيو ڪن ۾ تڪبير ته ناڻون ۾ فرمايائون ته منهنجو هيءُ فرزند منهنجي سيني ڪملات جو وارث ۾ قائم مقام ٿي منهنجي اُمّت جي ديني دنيوي ڪارخاني کي همت سان ڪلهو ڏيندو هاڻي مونکي اُمّت جي طرف کان دلجاءِ آهي. مون عرض ڪيو ته يارسول الله صلى الله عليه وسلم، حضور جو اُمّت جي طرف کان خاطر جمعي جو سبب ڇا آهي؟ حضرت رسول الله صلى الله عليه وسلم جن ارشاد فرمايو ته هن وقت تائين آئون پنهنجن مڙني اصحابن سميت اُمّت جي طرف متوجهه هوس. گذري ويل هزار سال ۾ جيتري قدر ولي گذريا آهن مون هڪ ۾ پڻ طاقت نه ڏٺي جو ان کي ساري اُمّت جا ديني دنيوي ڪارخانا حوالي ڪري درگاه الاهي ۾ خلوت اختيار ڪيان. منهنجي هن فرزند کي اها طاقت مليل آهي. هاڻي سبب ڪم انهي حوالي ڪري فارغ ٿي خلوت حقه کي اختيار ڪندس.

راقم الحروف:- حضرت رسول ڪريم صلى الله عليه وسلم کان حضرت مجدد الف ثاني رضي الله تعالىٰ عنه کي نيڻ اها بشارت ملي ته تون منهنجي امت جو نگهبان رهج حضرت مخدوم قدس سره جو واقعو سچو ٿيو جئين ته ٻيا حضرت مجدد الف ثاني رضي الله عنه جن مڪتوب ٤٩ جلد ٽئين ۾ عروة الوثقىٰ خواجه محمد معصوم قدس سره جي نالي هيءَ عبارت آندي آهي.

وآن فرد را از براۓ حراست ومحافظتِ امت ازان مقام بعالم بازگردانيده خود درخلوتخانهٔ غيب الغيب با محبوب خلوت داشته.

علامه محمد مراد مڪي درر المڪنونات معرب مڪتوبات ۾ فارسي کي عربي جو لباس هنطرح ڏنو آهي. وارجع ذالك الفرد من ذالك المقام الى العالم لحراسة امته واختلى بنفسه الكريمة مع المحبوب في حجرة غيب الغيب

هنيئاً لارباب النعيم نعيمها ∴ وللعاشق المسكين ما يتجرع

زياده تحقيقات "عطية الوهاب الفاصلة بين الخطاء والصواب" ۾ چڱي طرح ڏنل آهي. حضرت شاه عبد العزيز محدث دهلوي فتاوىٰ جي خاتمه ۾ پڻ اها تقرير لکي آهي

ٽيون واقعه حضرت مخدوم صاحب قدس سره جن ٿي فرمايو ته منهنجي فرزند حضرت شيخ احمد قدس سره جي ولادت جي ڏينهن نبين ۽ رسولن ۽ وليّن جي ارواحن ۽ ملڪن مقربن سرهند جي چوڌاري ايتري قدر هجوم ڪيو هو جو شهر ۽ شهر جي پسگردائي جي

ويئي هئي. ستره هزار نوراني جهنڊا اُڪُن هوا جن جي ڇانو تنائي کان اکين ۾ ترورا ٿي ٿيا هڪ مَلڪَ سڀني کي بلند آواز سان ٿي چيو ته الله جَلّ جَلاَلهُ انبياء عليهم السلام جا ڪمالات ورا ثت ۾ ولين ڪاملن جاري ڪيا سو حضرت خاتم الرسل صلي الله عليه جي فرزند شيخ احمد کي عنايت فرمايا آهن امت جا سڀ اوليا ۽ برگزيده انجي تابعداري ڪندا جو ته پاڻ انهن سڀني ولين کان ڏاڍو پلا آهن.

بملک اوليا چون او نزاده ⁂ محمدؐ تحفهٔ چون او نداده

چوٿون واقعه

حضرت مخدوم قدس سره جي پيرن مان شيخ عبد العزيز خليفه حضرت شيخ عبد القدوس گنگوهي قدس سره جو حضرت امام رباني مجدد الف ثاني قدس سره النوراني جي ولادت باب ڪت وسعادت جي وقت سرهند شريف ۾ موجود هو. فرمائي ٿو ته ان ڏينهن مون هڪ عجيب ڪيفيت ڏٺي ته ملڪن جون فوجون آسمان کان ڪعبه مطهره ۾ لهن ٿيون ۽ اتان هون وري سرهند شريف جي سامهون ٿي پيون اچن هزار نوراني جهنڊا ڪعبه تي لاهي رکيا اٿن جن تي هڪ پڪاري پيو پڪاري ته "اي انسانو اڄ رات هند جي ملڪ ۾ هڪ مرد خدا پيدا ٿيو آهي جو خدا وند جلّ جلاله انجي وسيلي سان دين ۽ اسلام کي عزت بخشيندو. بدعت ۽ گمراهي کي پاڙ کان اکيڙ ڦٽيندو ۽ سنت سنيه مصطفويه کي جيئرو ڪندو. ڏسو اهو امت جي سڀني ولين کان ڏاڍو پلو آهي

چندين هزار صنع خدائے بکار رفت ⁂ تا بو العجوبه مثل تو مخلوق خلق شد

پنجون واقعه

ان وقت ۾ هڪ بزرگ عزيز الوجود شيخ ابو الحسن چشتي قدس سره نالي هو. اهو به حضرت امام رباني مجدد الف ثاني قدس سره جي ولادت رات سرهند شريف ۾ موجود هو. ان کان منقول آهي ته ان رات مون هڪ واقعه ڏٺو، شهر ۾ امت جا سڀئي ولي گڏ ٿيا آهن انهي هڪ منبر رکيو ويو آهي جنهن تي هڪ بزرگ چڙهي چوي ٿو ته اي انسانو! توهان کي مبارڪ هجي اڄ رات هڪ اهڙو شخص پيدا ٿيو آهي جنهن جي روح کي آنحضرت صلي الله عليه وسلم هزار سالن تائين پنهنجي مهرباني جي هنج ۾ نپايو آهي ۽ جي ڪمالات اڄ تائين سڀني ولين سڳورن کي فردا فردا مليا آهن سي ان هڪڙي کي ڏئي عطا ڪري پنهنجي تمام ڪمالات جو مظهر بنايو آهي.

(۱) انتقال سن ۹۳ تائين) ۱۰۳۴ جمادي الاولي ۲۸ [illegible] ... سنڌ ۾ مزار شريف ملتان واري قبو ... [illegible]
[illegible]
[illegible]

ہزار سال جو باغِ یقین پہ ہو جائے | تو پھول آپ سا ہمت کی شاخ پر آئے
قرن بھی گذریں مگر تجھ سا تو شما نا پیدا | زمانہ گذرے جو تجھ سا عزیز مل جائے

ڇهون واقعه

حضرت اقدس جي ولادت جي ڏينهن کان عقيقه جي ڏينهن تائين ست ڏينهن سمورا سرود ڍول، نقارا، طنبورا، چنگ ۽ رباب وغيره الحان جو ميناج، ۽ شراب جي لذت بالڪل نه آئي ۽ ڪو اثر نه رهيو. عياشن جي مجلس جو عيش ڪنهن پو تنهن ڪري ان وقت جي عياشن انهي ڪم کان توبه ڪئي. جن کان سندن توبه جو سبب پڇيو ويو. جواب ڏنائون ته اسين انهن ڪمن کي عذاب جو سبب چائندا هوا سون مگر نفس جي لذت لاءِ ڪندا هئاسون. جڏهن ميناج ۽ نفس جي لذت ڪانه رهي تڏهن گناه بي لذت ۽ رهي آخرت جي عذاب کي چالاءِ خريد ڪرڻ انهيءَ سبب توبه ڪئي اٿئون.

ستون واقعه

حضرت اقدس جي ولادت باسعادت جي ڏينهن سماع ۽ سرود مان لذت حاصل ڪندڙ ۽ حال ۾ ايندڙ وليءَ ۽ فقير جي اها ڪيفيت بند ٿي وئي. انهيءَ سبب بي لذت سرود ۽ راڳ به بند ٿي ويا. صاحب حال جي حيران ٿي انهيءَ جي سبب معلوم ڪرڻ لاءِ توجه ڪيو ته ڪشف ٿين ته هڪ مرد مولوي (ڪامل) پيدا ڪيو ويو آهي جو شرع شريف جي مخالف ڪمن کي پاڙ کان پٽيندو ۽ انهي وجود جي برڪت سان ڪل بدعتون ميٽجي وينديون. سنت نبوي رونق وٺندي. بدعتي ڪم سڀ بند ٿي ويندا ۽ سنت جي وات ظاهر ٿيندي.

اٺون واقعه

حضرت اقدس امام رباني هيڪل نوراني مجدد الف ثاني قدس سره جي ولادت جي ڏينهن بادشاه هند جو تخت اونڌو ٿي پيو ڪيترائي پيرا نوڪرن سڌو ڪيو مگر تخت اونڌو ٿيندو رهيو. بادشاه خواب ۾ ڏٺو ته اتر جي طرف کان اهڙي تکي هوا گهلي آهي جو اٺون تخت سڌو اونڌو ٿي پيو آهيان (سرهند شريف تخت گاه سلطاني دهلي جي اتر طرف هو) انهي خواب جي هيبت کان بادشاه بيمار ٿي پيو ۽ سندس زبان سندس ڏينهن تائين بند رهي. ڪامورن جي صلاح سان سندس علاج لاءِ حاذق حڪيم گڏ ٿيا. ستن ڏينهن تائين حيران رهيا. جڏهن هفتو گذري ويو تڏهن بادشاه جي زبان کلي. چوڻ لڳو ته مونکي ڪو به مرض ڪونهي هيبت ناڪ خواب منهنجو هي حال

ڪيو آهي. عقل وارن معلوم ڪيو ته غيب کان ڪا مُهلڪ بَلا بادشاه تي نازل ٿيڻي آهي جنهن کان بادشاه جون باطل ۽ ڪفر جون رسمون ٽڙي پکڙي وينديون. خان اعظم ۽ سيد صدر جهان وغيره ٻين ڪامورن پڻ انهيءَ مهيني ۾ جي واقعات ۽ بشارتون ڏٺيون معلوم هيون. جنهن ڪري حيران هوا ۽ تعبير دانن ۽ نجومين کان تعبير پڇندا هوا ۽ خبرون ڪندا هوا. هن کان سواءِ بادشاه گهڻا پيرا خواب ۾ پنهنجو تخت اونڌو ٿيل ڏٺو هو. زماني جي اوليائن سڳورن ۽ تعبير دانن کان ٻڌايئون ته سيني حضور اقدس حضرت امام رباني مجدد الف ثاني قدس سره جن جي وجود مسعود جي خبر ڏني، انهيءَ سبب کان بادشاه جي دل تي اگئين کان زياده رعب ويٺو.

حضرت امام رباني مجدد الف ثاني قدس سره حضرت رسول اڪرم صلي الله عليه وسلم جي سنت موافق توهر پل لُولي ٿيا. بارائي حالت ۾ ڪڏهن اگهاڙا نه ٿيا ۽ ڪڏهن به سندن بدن مبارڪ يا لباس انور تي نجاست ڪانه رهي. راتڙ ڏينهن رجي ڪير نه ملندا هئا هين ته ڪڏهن نرم ٿيندا هوا. هر وقت خنده پيشاني سان رهندا هوا جو به سندن ديدار کان مشرف ٿيندو هو سو ڏاڍي خوشي سان ڪٺڌ وهو ۽ خوش دل ٿيندو هو. سندن وڏڙ پڻ سنت نبوي صلي الله عليه وسلم سان لڳو هو. ڏينهن ۾ ايترو ته ڏيا جو هوند ٻيا ٻارهڪ مهينن ۾ وڌن ۽ مهيني ۾ ايترو ته ڏيا جو هوند ٻيا ٻار ورهين ۾ وڌن. سندن ولادت وقت ڪعبة الله شريف سندن والده ماجده کي مبارڪ ڏني جنهنجو احوال مخدوم محمد ابراهيمؒ منٺي شريف واري پنهنجي رسالي ۾ به لکيو آهي. جو به اهل الله ڪين ڏسندو هو سو حضور اقدس لاءِ وڏيون وڏيون بشارتون ڏيندو هو. جڏهن هڪ پيري ڪين ٻاراڻي جي بيماري ٿي، ان وقت اتفاق سان حضرت شاه ڪمال قادري موجود هو. جناب حضرت مخدوم صاحبؒ علاج روحاني لاءِ حضرت اقدس امام رباني قدس سره کي کڻي حضرت شاه صاحب قدس سره جي خدمت ۾ آندو. شاه صاحب حضور اقدس امام رباني قدس سره کي ڏسي تعظيم لاءِ اُٿي بيٺو. حضرت مخدوم صاحب کي انهي غير معمولي تعظيم تي عجب ٿيو عرض ڪيائين ته حضرت جن ڪنهن جي تعظيم لاءِ اٿيا آهن. حضرت شاه ڪمال قادري قدس سره فرمايو ته آئون هن صاحبزادي جي تعظيم لاءِ اُٿيو آهيان. هي نينگر ساري امت جي وليين کان افضل آهي عنقريب هي روشن سج ٿيندو ۽ پنهنجي ارشاد جي نور کان ساري جهان کي ايندي.

ڪان الهندي تائين روشن ڪندو. ۽ واجب بدعت ۽ گمراهي کي پري ڪري سنت نبوي کي تازي حياتي بخشيندو ۽ انهي هدايت ۽ ارشاد جي روشنائي قيامت تائين قائم رهندي. هاڻي هي اهو نينگر آهي جنهن جي وجود مسعود جي خبر سيني امت جي وليّن ۽ صالحن سڳورن ڏني آهي ۽ باخبر ماڻهون اڄ تائين انهي ڏينهن اچڻ لاءِ منتظر ۽ چشم براه ٿيا آهن، جيئن شاه صاحب رحمة الله عليه پنهنجي زبان مبارڪ ۽ حضرت جن جي وات مبارڪ ۾ ڏني. حضرت صاحب جن جناب شاه صاحب جن جي زبان ۾ روسان چوسڻ شروع ڪئي، جڏهن چوسي بس ڪيائون، تڏهن شاه صاحب حضرت مخدوم صاحب کي فرمايو ته پنهنجو نهال نينگر ورن جنهن قادري طريقه جي ساري نعمت زبان جي رستي هن ٻار اڻي حالت ۾ حاصل ڪئي آهي. جڏهن به حضرت شاه صاحب جن حضور جن جي ٻار اڻي عمر ۾ سرهند شريف تشريف فرمائيندا هوا ته حضرت جن جي حق ۾ وڏيون بشارتون بيان فرمائيندا هوا ۽ چوندا هوا ته عنقريب هي صاحبزادو هِڪ ڪَڻ مرتبن کان مشرف ٿيندو. جو خرقو حضرت غوث صمداني شيخ عبدالقادر جيلاني رحمة الله عليه کان امانتاً شاه صاحب تائين آيو هو، ان لاءِ پنهنجي پوٽي شاه سڪندر کي فرمايائون ته انهي خرقي جو حقدار عنقريب ظاهر ٿيڻ وارو آهي ۽ اهو اشارو حضرت امام رباني مجدد الف ثاني قدس سره ڏانهن ڪيائون. انهي اشاري وقت حضرت مجدد الف ثاني قدس سره جي عمر شريف ستن ورهن جي هئي.

حضور اقدس جو علم ظاهري حاصل ڪرڻ

حدائق الورديه، بهجة السنيه، برڪات احمديه، حديقه محموديه، انوار احمديه، هديه مجدديه، زبدة المقامات، عمدة المقامات، حضرات القدس وغيره ڪتابن ۾ سنڌن علمي پايه جو چڱي طرح احوال ڏنل آهي هت روضة القيوميه تان ڪجهه مختصر احوال لکان ٿو.

جڏهن حضرت مجدد الف ثاني قدس سره جي عمر مبارڪ تعليم جي لائق ٿي تڏهن مڪتب ۾ ويهاريائون پنهنجي والد ماجد حضرت مخدوم شيخ عبدالاحد قدس سره جي خدمت ۾ ۽ واجي علم جي تحصيل فرمايائون ۽ ٿوري مدت ۾ قرآن شريف ياد ڪيائون ان کان پوءِ

ڪشمير تشريف فرمايائون، اتان جي فاضل محقق عالم مدقق عابد زاهد مولانا ڪمال ڪشميري
کان معقولات جا ڪتاب ۽ مولانا يعقوب[1] ڪشميري کان حديث شريف جا ڪتاب پڙهيائون

مولانا ڪمال ڪشميري هڪ متبحر عالم ۽ شيخ ڪبير خوارزمي ڪبروي جو خليفو
هو جنهن حرمين شريفين جي وڏن نامور عالمن ۽ محدثن کان فائدا ۽ اجازت حاصل ڪئي هئي

حضور اقدس جن علم ظاهري جي تڪميل کان پوءِ پنهنجي والد بزرگوار جي
خدمت ۾ حاضر ٿي تدريس ۾ مشغول ٿيا. جا حديث حسب معمول محدثين، درس لاءِ
اجازت سان مسلسل نوبت بہ نوبت حضرت مجدد الف ثاني قدس سره تائين پهتي هئا بلفظه
هيءَ آهي. اَلرَّاحِمُوْنَ يَرْحَمُهُمُ الرَّحْمٰنُ تَبَارَكَ وَتَعَالىٰ اِرْحَمُوْا مَنْ فِي الْاَرْضِ
يَرْحَمْكُمْ مَنْ فِي السَّمَاءِ.

هن حديث جي سَنَدُ کين قدوة المحدثين زبدة المحققين شيخ عبدالرحمٰن کان
حاصل ٿي. هن حديث جي سلسلي جي اسناد ۽ حضرت اقدس جي وُجود باجود ۾ هڪ عجيب
قدرتي مناسبت لڪل آهي. سندن وجود باڪرامت وجود، الفاءِ الٰهي جي رو ۽ ڪان خزينة
الرحمة آهي ۽ هن حديث جو مضمون پڻ رحمت سان شامل آهي. الله اڪبر! قدرت
ڪاملہ رحماني ڪيتري نه بي نظير مشابهت ۽ مناسبة پيدا ڪئي آهي.

حضرت امام رباني مجدد الف ثاني قدس سره جن طالب علمي جي ڏينهن ۾
ڪيترائي رسالا جوڙيا ئون، انهن جي مضمون کي پڻ اهڙي مشابهت ۽ مناسبت آهي جهڙو
رسالہ تهليليه وغيره. ——— علم ظاهري ۾ حضرت اقدس کي ايتري قدر
دسترس هئي جو سندن شاگرد اجتهاد جي درجي کي پهتا هوا ۽ حضور قدس جن بذات خود
امت مرحومه جا مجتهد هوا. پاڻ اهڙا اهڙا نادر مسئلا استنباط فرمائي بيان ڪيا اٿن جو
ابو حنيفه رضي الله تعالىٰ عنه، شافعي، ابو يوسف، اشعري ۽ ابو المنصور ماتريدي
جهڙن امامن کان ٿي سگهن.

---

[1] مولانا يعقوب ڪشميري پنهنجي زماني جي وڏن محققن مان هوا، حرمين شريفين ۾ وڏن
محدثن کان حديث جو علم حاصل ڪيائون جهڙوڪ ابن حجر مڪي ۽ عبدالرحمٰن بن فهد مڪي، مولانا
حسين خوارزمي ڪبروي جا خليفا هوا، چيو ويو آهي ته حضرت امام رباني مجدد الف ثاني قدس سره
حضرت يعقوب ڪشميري کان طريقه ڪبرويه ۾ بيعت حاصل ڪئي هئي. تفسير واحدي ۽ ٻيون تاليفات واحدي
مثلاً بسيط ۽ وسيط ۽ اسباب نزول. تفسير بيضاوي ۽ ٻي تصنيفات بيضاوي، مثل منهاج الوصول باقي

حضور اقدس جي علم باطنيءَ ۾ مشغولي

۱ معمولات مظهريه ۾ آهي ته قادري، چشتي، سهروردي، مداري، قلندري، شاذلي، شطاريه، ڪبريه ۽ ٻيا طريقا پنهنجي والد شريف حضرت مخدوم صاحب کان حاصل ڪيائون ۽ انهن طريقن ۾ ڪيترن کي داخل ڪري فيضياب فرمايائون ان وقت سترهن ڪا ورهين جي ڄمار جا هوا. صاحب حدائق الورديه جي فقط ٽي طريقا آندا آهن، چئبو ته ٻرگ جي سهو آهي. عبارت سندن هيءَ آهي.

تَلَقَّى الْعُلُوْمَ كُلَّهَا مَعْقُوْلَهَا وَمَنْقُوْلَهَا عَنْ وَالِدِهٖ الْمُشَارِ اِلَيْهِ وَعَنْ غَيْرِهٖ
مِنْ مُحَقِّقِيْ زَمَانِهٖ وَاشْتَغَلَ بِالطُّرُقِ الثَّلَاثِ الْقَادِرِيَّةِ وَالسُّهْرَوَرْدِيَّةِ
وَالْجِشْتِيَّةِ عَلٰى وَالِدِهٖ قَدَّسَ اللّٰهُ سِرَّهُمَا حَتّٰى اَذِنَ لَهٗ بِالْاِرْشَادِ
وَالْاِسْتِخْلَافِ فِى الطُّرُقِ الْمَذْكُوْرَةِ وَهُوَ ابْنُ سَبْعَةَ عَشَرَ سَنَةً الخ

۲ ڪين انهن طريقن جي حاصل ڪرڻ کان پوءِ نقشبندي طريقي جو گهڻو خيال رهندو هون، جو ته ڪين يقين هو ته نقشبندي طريقو سڀني طريقن کان ڀلو آهي ان ڪري ۽ طريقي جي نسبت ٻين طريقن جي نسبت کان مٿاهين آهي. نيٺ حضرت خواجه غوث الزمان عارف بالله تعالى سيدنا شيخ محمد باقي قدس سره جي خدمت ۾ آيا. حضرت خواجه صاحب کي ٻاڪان هند ۾ انهن خواجه امڪنگي قدس سره موڪليو هو جنهن جو ٻيو ال اڳي گذريو آهي

(آنديل صفحي تان) غاية القصوى وغيره. صحيح بخاري ۽ ٻيون مؤلفات امام بخاري، مثلاً ثلاثيات امام بخاري، ادب المفرد افعال العباد وغيره. مشكوٰة شريف. شمائل ترمذي جامع صغير سيوطي ۽ قصيده برده شيخ بوصري جي سند ۽ حديث مسلسل جي روايت مع اسناد جي سند، عالم رباني قاضي بهلول بدخشي کان حاصل ڪئي ۽ قاضي بهلول بدخشاني مٿين ڪتابن جي اجازت مع حديث مسلسل شيخ عبد الرحمن بن فهد کان حاصل ڪئي
۳ شيخ عبدالرحمن بن فهد ابا و اجدا انهيءَ شهر جي وڏن محدثن مان هو، انجو ٻيو والي ذاتي کان حال جو ڪهڙو.
۴ مولانا يعقوب ڪشميري جي وفات ٣ ذي قعد سنه ١٠٠٣ھ ۾ ٿي آهي، ماده وفات (شيخ امم بود) آهي.
(۱ بدة المقامات ص ١٢٩) (۲ سالڪ فتح محمد مراد السنڌوي ص منتخب التواريخ ص ٤٢٣)

سند حديث مسلسل. واما الحديث المسلسل بالاولية قال الشيخ عبد الرحمن بن فهد سمعته من لفظ سيدي والدي عبد القادر بن عبد العزيز بن فهد وهو اول حديث سمعته منه قال حدثني به جدي الحافظ الرحلة تقي الدين محمد بن فهد الهاشمي العلوي وهو اول حديث سمعته منه قال حدثني به جمع من المشائخ الاعلام واجلهم العلامة برهان الدين الابناسي سماعًا من لفظ قاضي القضاة ابو الحاسن الطبري باقي ص ١٢٣ ق)

نيٺ حضور اقدس حضرت امام رباني مجدد الف ثاني قدس سره حضرت خواجه صاحب جو نقشبندي طريقي ۾ مريد ٿيو. ٻن مهينن ۾ ڪن ڏينهن ۾ اهڙي درجي کي پهتلو اهو جو ڪنهن ولي کي هزار ورهين ۾ به نه ملي آخر سندن مرشد کين مراديت محبوبيت ڪمال ۽ تڪميل جي بشارت ڏني ۽ پنهنجا سڀ مريد سندن حوالي ڪيائين ۽ پاڻ پنهنجي لاءِ فيض ۽ فائدي جي طلب ڪرڻ لڳا. حضرت خواجه محمد احسان صاحب جن حضور اقدس امام رباني مجدد الف ثاني جو اهو احوال تفصيل وار روضة القيوميه ۾ بيان فرمايو آهي. حضرت خواجه باقي بالله قدس سره سندن حق ۾ قطب الاعظم جو لفظ ڪم آڻيندا هئا. سندن ارشاد ۽ فيض، خدا جي ٻانهن، عام ۽ خاص حاضر ۽ غائب تي بيشمار ڏڦڙي مينهن وانگر وسڻ لڳو. هن جاءِ تي صاحب حدائق الورديه ڪهڙو نه چڱو فرمايو آهي:

۱ أَتَتْهُ الْخِلَافَةُ مُنْقَادَةً	إِلَيْهِ تُجَرِّرُ أَذْيَالَهَا
۲ فَلَمْ تَكُ تَصْلُحُ إِلَّا لَهُ	وَلَمْ يَكُ يَصْلُحُ إِلَّا لَهَا
۳ فَلَوْ رَامَهَا أَحَدٌ غَيْرُهُ	لَزُلْزِلَتِ الْأَرْضُ زِلْزَالَهَا

(تندرص ۱۱۹ تان) بقراءتي عليه بالحرم الشريف المكة واول حديث سمعته منهما قال اخبرنا به الخطيب صدر الدين ابو الفتح محمد بن المبردي قال الابناسي وهو اول حديث سمعته منه وقال المطري وهو اول حديث رويته عنه قال اخبرنا به الشيخ نجيب الدين عبد اللطيف الحراني وهو اول حديث سمعته منه قال اخبرنا به الحافظ ابو الفرج ابن الجوزي وهو اول حديث سمعته منه قال اخبرنا به ابو سعيد اسماعيل بن ابي صالح النيشاپوري وهو اول حديث سمعته منه قال اخبرنا به ابو صالح احمد بن عبد الملك المؤذن وهو اول حديث سمعته منه قال حدثنا به ابو طاهر محمد بن محمد بن محمش الزيادي وهو اول حديث سمعته منه قال حدثنا به ابو حامد احمد البزاز وهو اول حديث سمعته منه قال حدثنا به عبد الرحمن بن بشير ابن الحكيم العبدري وهو اول حديث سمعته منه قال حدثنا به سفيان بن عيينه وهو اول حديث سمعته من سفيان عن عمرو بن دينار عن ابي قابوس مولى عبد الله بن عمرو بن العاص عن عبد الله بن عمرو بن العاص رضي الله عنهما ان رسول الله صلى الله عليه وسلم قال اَلرَّاحِمُوْنَ يَرْحَمُهُمُ الرَّحْمٰنُ تَبَارَكَ وَتَعَالٰى اِرْحَمُوْا مَنْ فِي الْاَرْضِ يَرْحَمْكُمْ مَنْ فِي السَّمَاءِ

۱ خلافت مطيع ٿي ان (حضرت امام رباني) وٽ آئي: جو پنهنجي دامن زمين سان گسيندي پئي آئي.

۲ پوءِ نه لياقت رکي ان خلافت مگر امام صاحب لاءِ: ۽ امام صاحب بہ ان خلافت جي لياقت رکي ٿي.

۳ جيڪڏهن امام صاحب کان سواءِ ڪو ٻيو خلافت جي طلب ڪري ها، ته زمين کي وڏو ڏهڪاءُ اچي ها

— خواجه محمد هاشم ڪشمي پنهنجي پير سيد محمد نعمان قدس سرهما کان نقل ڪيو آهي ته جڏهن حضرت خواجه باقي بالله قدس سره پنهنجن سڀني مريدن کي هدايت فرمائي ته توهين سڀ حضرت مجدد الف ثانيءَ جي خدمت ۾ وڃي رهندا رهو، ته هو پاڻ به ايندو هو مون ڏانهن متوجه نه ٿيندا هئا، جيڪي اُهو شغل ڏسي ان ۾ مشغول ٿي سمور وقت ان ڏانهن متوجه رهندا هئا. ان وقت مون کي فرمايائون ته حضرت شيخ احمد آفتاب عالمتاب آهي جنهن ۾ مون جهڙا هزارين تارا گم آهن، نه امت جي وليّن ۾ ڪو اُن جهڙو ٿي گذريو آهي نه اڳتي ٿيندو، جيئن ته هڪ بياض حضرت قيوم ثاني عروة الوثقيٰ رضي الله تعالىٰ عنه پنهنجي خاص دستخط سان لکيو آهي ته حضرت خواجه صاحب کي حضور اقدس حضرت امام رباني مجدد الف ثاني عرض ڪندو هو ته اهڙن سلوڪن کان مونکي شرمسار ڇو ٿا ڪريو. حضرت خواجه صاحب قدس سره جن فرمائيندا هئا ته اوهان جي ادب ڪرڻ لاءِ مونکي الله جل جلاله کان امر ٿيل آهي.

— حضرت خواجه صاحب قدس سره جن پنهنجي تصنيفات ۾ چار دائره ڪڍيا آهن هرهڪ ۾ ڪمالات الهيءَ جي منتهيٰ بيان فرمائي اٿن جو اُمت جي وليّن مان ڪنهن هڪڙي کي به حاصل نه ٿي آهي. هڪ دائره ۾ ولايت وارن جي زبر سان، ٻئي دائره ۾ ولايت وارن جي زير سان، ٽئين ۾ ڪمال باطني، چوٿين ۾ ڪمال مطلق، هرهڪ ۾ اُمت جي وليّن سڳورن جا نالا مبارڪ لکي ڏيکاريا اٿن. انهن مان حضور اقدس امام رباني مجدد الف ثانيءَ کي سرحلقه دائره اربعه جو تحرير فرمايو اٿن ۽ لکيو اٿن ته هيءُ اُمت جي وليّن ۾ نادر سڳورو آهي. "روضة القيوميه سال سوم"

— حضرت امام رباني مجدد الف ثاني قدس سره جن حضرت خواجه صاحب قدس سره جو تمام گهڻي قدر ۽ ادب رکندا هوا. ايترو ادب جو ان کان زياده امڪان نه هوندو ۽ جو اعتقاد

حضرت خواجه صاحب ۾ هئين سو مبدءِ ومعاد جي عبارت مان معلوم ٿو ٿئي وهو هذا

اسين چار آدمي مڙني مريدن مان مهتر ٿيل، حضرت خواجه صاحب جي خدمت ۾ رهندا هوا سون. هر شخص جو حضرت خواجه صاحب قدس سره سان علاقو ۽ اعتقاد علحده هو. منهنجو هيءُ اعتقاد هو ته اهڙي صحبت، اهڙي تربيت ۽ ارشاد جناب رسول الله صلي الله عليه وسلم

جي زماني کان پوءِ هرگز پيدا نه ٿيو آهي ۽ الله جل جلاله جو شڪر
ڪن ٿا ۽ هوس نه ٿي جي حضرت خير البشر عليه وعلى آله الصلوٰة والسلام
جي صحبت کان مشرف نه ٿيس. پر وري به لک شڪر آهي جو هن سعادت
کان ناامين نه ٿيس. اهـ ـ [1]

— حضرت خواجه باقي بالله قدس سره جهڙي عالي شان جو حضور اقدس حضرت امام رباني مجدد الف ثاني قدس سره لڳيان ادب ڪرڻ ۽ سندن مريدي قبول ڪرڻ ظاهر ڪري وڏي عبرت انگيز ڳالهه آهي. جو ته حضرت خواجه صاحب جن سندن قدر ڄاڻندا هئا. ڪين الله جل جلاله جي دربار کان وڏا وڏا شان ۽ مرتبا مليا هئا جو ٻئي ڪنهن کي نصيب نه ٿيا هوا. انهن شانن ۽ مرتبن مان هڪ مجدد الف ثاني جو مرتبو آهي. جي ٻيا در جا ڪين عطا نه ٿين ها ته به اهو هڪ درجو ڪافي هو. صاحب حدائق الورديه خوب تو فرمائي ته وَلَقَدْ خَصَّهُ اللهُ تَعَالىٰ بِفَضِيْلَةِ نَشْرِ الْعُلُوْمِ الدِّيْنِيَّةِ وَالْكَشْفِ
عَنْ اَسْرَارِ الْمَعَارِفِ اللَّدُنِيَّةِ وَبَيَانِ مَرَاتِبِ الْوِلَايَةِ وَالنُّبُوَّةِ وَالرِّسَالَةِ
وَكَمَالَاتِ اُوْلِي الْعَزْمِ وَدَرَجَاتِ الْخُلَّةِ وَالْمَحَبَّةِ وَاظْهَارِ اَسْرَارِ
الذَّاتِ وَالشُّئُوْنِ الْاِلٰهِيَّةِ بِمَا لَمْ يُسْبَقْ اِلَيْهِ اِلىٰ اَذْوَاقٍ شَرِيْفَةٍ عَالِيَةٍ
وَمَوَاهِبَ لَدُنِيَّةٍ عَالِيَةٍ لَوْلَمْ يَكُنْ مِنْهَا اِلَّا مَرْتَبَةُ تَجْدِيْدِ الْاَلْفِ
الثَّانِيْ لَكَفٰى.

حضور اقدس کي تجديد جو مرتبو مليو

— هڪ ڏينهن حضرت امام رباني مجدد الف ثاني قدس سره جن صبح جي حلقه ۾ ويٺا هئا، اوچتو نظر آيو ته سرور اولاد آدم صلى الله عليه وسلم سڀني نبين، رسولن، ملائڪن مقربن، امت جي ولين ۽ ملت جي عالمن سميت تشريف فرما ٿيا، ۽ سڳورو هٿ ڪوڙهن جو شال

---

[1] اصل عبارت مبدأ و معاد جي هي آهي. ما چهار کس بوديم در ملازمت خواجه خود که بيش مردم درميان ياران امتياز داشتيم هر کدام ما را نسبت بحضرت خواجه اعتقاد علاحده بود و معامله جدا آين فقير به يقين مي دانست که مثل اين صحبت واجتماع و مانند اين تربيت وارشاد بعد از زمان آنسرور عَلَيْهِ وَعَلىٰ اٰلِهِ الصَّلَوَاتُ وَالتَّسْلِيْمَاتُ هرگز بوجود نيامده است وشکر اين نعمت بجا مي آورد که اگر به شرف صحبت خير البشر عَلَيْهِ وَعَلىٰ اٰلِهِ الصَّلٰوةُ وَالسَّلَامُ مشرف نشد بارے از سعادت اين صحبت محروم نماند الخ (مبدأ ومعاد مطبع مجددي ص ٥٦)

نه ته نئون ٿيو هو. گويا نور خالص هو. پنهنجن هٿن مبارڪن سان مجدد الف ثاني قيوم رباني کي پهريان پاتئون ۽ ارشاد ڪيائون ته هي تجديد الف ثاني جو وڳو آهي. مون اوهان کي پنهنجي امت جي حيثيت ۾ قائم مقام ان جي مامور ۽ مقرر ڪيو آهي ۽ امت جا سڀ ديني ۽ دنيوي ڪم ۽ ڪارخانا اوهان جي حوالي ڪياسون. هن کان پوءِ رشد ۽ ارشاد ۽ رزق ۽ روزي عمر ۽ شفا غرض ته سڀ ديني دنيوي ڪم قيامت تائين جنهن کي به ملندا سو توهان جي معرفت ملندا. هيءُ قرب ۽ مرتبو جو حق تعاليٰ اوهان کي نصيب ڪيو آهي اڄ تائين امت جي ڪل ولين مان ڪنهن کي نه بخشيو آهي ۽ آئنده به ڪنهن کي نه بخشيندو.

گوئي عرفان راز ميدان در ربود — مثل او هرگز نيامد در وجود

هاڻي آئون امت جي طرف کان خاطر جمع ٿيو آهيان، جا مشغولي مون کي هئي اها اوهان جي حوالي ٿي. آءٌ فراغت سان پنهنجي حقيقي دوست عَزَّ شَانُهٗ سان خلوت گزين ٿيندس اوهين منهنجي اُمت جي احوال کان خبردار رهجو. هن کان سواءِ ٻيا اوڏا ڪم ٻڌا وهان ۾ آهن. هن کان پوءِ حضرت خاتم الرسل صلي الله عليه وسلم هٿن مبارڪن سان حضرت خواجه امام رباني جو نالي وارو نالو بلفظه "خزينة الرحمة مجدد الف ثاني" قدس سره دفتر ۾ لکي فرمايو ۽ مَلَڪن مقربن کي خطاب ڪيائون ته زمين ۽ آسمان ۾ مشهور ڪريو ته الله جَلّ جَلَالُهٗ پنهنجي ڪمال فضل ۽ ڪرم سان تجديد الف ثاني جي خدمت، عنايت فرمائي. ديوان اقدس ۾ سندن نالو مجدد الف ثاني لکي فرمايو آهي. اي مخلوق توهان مان جو به دين ۽ دنيا جي سعادت گهري ته ان مجدد الف ثاني جي تابعداري ڪري ۽ انجي تجديد کي مَڃي، جا اُمت جي سڀني ولين کي مليل ڪمالات کان ممتاز آهي. جيڪو انجي ڪمالات کان انڪار ڪندو سو غضب الهي ۾ گرفتار ٿيندو. معاذ الله من عدم اطاعته الخ

ڪمالات حضرت مجدد الف ثاني جو اقرار اُمت جي اڳين ۽ پوين ولين سڳورن ڪيو آهي جن تائين جو سندن پير مرشد پڻ سندن تابعداري ڪري سندن توجه باطني کان حصو ورتو. اُمت جي سڀني ولين جڏهن اقرار ڪيو ته هن حضرت مجدد الف ثاني جن جناب رسالتمآب صلي الله عليه وسلم جي خدمت ۾ عرض ڪيو ته حضرتا! ڪمالِ عنايت خداوندي سان الف ثاني جي تجديد جي خدمت هن ٻانهي جي حوالي فرمائي وئي آهي، انهيءَ جي خصوصيت جو ظهور کي پڻ منظور فرمايو. اهو هي آهي ته "جي علماءِ معرفتون علوم جي مڪشوف فرمايون ويون

آهن يعني جي مونکي پروڙ ايون ڏيو آهن ته جي ماڻهو شرع شريف جي خلاف ڪم ڪندا آهن انهن تي اهي علم ۽ معرفتون منڪشف نه ٿين، جهڙيڪ ڪن اهل الله جي لاءِ خلاف شرع ڪم، انڪشاف علمن ۽ معرفتن جو سبب ٿيندا رهيا آهن نيٺ ٻڌايو ته انهن اهل الله جا معتقد ۽ مريد گمراهي ۽ غوايت ۾ پئي گمراهي ۽ زندقي جو سبب بڻجي رهيا آهن."

حضرت رسالت پناه صلي الله عليه وسلم جو ارشاد ٿيو ته آئنده جي اولياء الله خلافِ شرع ڪم ڪندا آهن، مون انهن تي انڪشاف جو سلسلو بند ڪيو. ڪنهن کي به توحيد وجودي جو انڪشاف نه ٿيندو. سالڪن کي سماع ۽ سرود مان ترقي نصيب نه ٿيندي. جيڪو هن غير شرعي ڪمن هوندي، ترقي ۽ معرفتن جي انڪشاف جو ڏهه هڻندو ۽ دعوى ڪندو ته انکي ڪوڙو سمجهيو ۽ جو توحيد وجودي جي منڪشف ٿيڻ جي دعوى ڪندو ته انکي گمراه ڄاڻبو" هن کان پوءِ حضرت مجدد الف ثاني آداب بجاءِ آڻي پيشاني مبارڪ آستان رسالت تي رکي.

— مجدد مأة ۽ مجدد الف ۾ فرق آهي. مجدد مأة سيڪڙي سؤ سال پوري ٿيڻ تي هڪ ڪمالية وارو ٿيندو جوانهي صدي ۾ جنهن کي به فيض، رشد ۽ هدايت نصيب ٿيندي ان صدي جي مجدد مأة جي معرفت ثابت ٿيندي. سڀ ماڻهو ان جي فائدي وٺڻ ۾ انجا محتاج ٿا رهن خواه قطب هجن خواه غوث، انهي طرح قياس ڪرڻ گهرجي ته مجدد الف ثاني هزار سال ۾ هڪ ٿيندو ۽ ان هزار سال ۾ جيترا ولي ڪامل مجدد دين مأة ٿيندا سي سڀ مجدد الف ثاني جي معرفت ٿا ٿين پوءِ جيترو فرق سؤ ۽ هزار ۾ آهي، اوترو بلڪ ان کان به هزار درجا زياده مجدد مأة ۽ مجدد الف ۾ آهي. هيءَ تعريف مجدد مأة ۽ مجدد الف جي مڪتوب، حضرت مجدد الف ثاني کان نقل ورتل آهي رجده ٻيو، مڪتوب چوٿون مڪتوبات شريف

— انهيءَ ساڳي مڪتوب ۾ پاڻ انهن علمن ۽ معرفتن جي لکڻ کان پوءِ لکڻ فرمايو آهي ته هي علم انوارِ نبوت جي سيني مان اقتباس ڪيل آهن. جي تجديد الف ثاني کان پوءِ تبعيت ۽ وراثت سان تازا ٿيا. جيڪا آهن ۽ انهن علمن ۽ معرفتن ۾ رهن هزار جو مجدد آهي ۽ هي ڳالهه انهن ماڻهن کان لڪل نه رهندي جن اهي علم ۽ معرفتون ڏنيون آهن جن جو تعلق ذات ۽ صفات ۽ افعال سان آهي ۽ اهي جا شدائد جن انهي احوال ۽ مواجيد ۽ تجليات ۽ ظهورات تي نظر وڌي آهي ۽ اهي ئي ماڻهو سمجهي وٺندا ته هيءَ علم ۽ معرفتون علمائن ۽ اوليائن جي علمن ۽ معرفتن کان ٻاهر خاصه

”علحدہ يون آهن بلڪ انهن علمن ۽ معرفتن جي نسبت هنن علمن سان ائين آهي جئين چلڙ جي نسبت ٻج سان والله سبحانه الهادي“ ۔ لہ

صاحب حدائق الوردیه جي انهي عبارت جي عربي جو لباس هن طرح پهرايو آهي.

قَالَ قُدِّسَ اللّٰهُ سِرَّهُ اَلْعُلُوْمُ وَالْمَعَارِفُ الصَّادِرَةُ عَنِّيْ هِيَ خَارِجَةٌ عَنْ طَوْرِ الْوِلَايَةِ وَاِنَّمَا هِيَ مُقْتَبَسَةٌ مِّنْ مِّشْكٰوةِ اَنْوَارِ النُّبُوَّةِ عَلٰى مَصْدَرِهَا الصَّلَوَاتُ وَالتَّسْلِيْمَاتُ جُدِّدَتْ بَعْدَ تَجْدِيْدِ الْاَلْفِ الثَّانِيْ بِطَرِيْقِ التَّبَعِيَّةِ وَالْوِرَاثَةِ تَعْجِزُ اَرْبَابُ الْوِلَايَةِ كَالْعُلَمَاءِ عَنْ اِدْرَاكِهَا لِاَنَّهَا وَرَاءَ عُلُوْمِ الْعُلَمَاءِ وَمَعَارِفِ الْاَوْلِيَاءِ بَلْ عُلُوْمُ هٰؤُلَاءِ بِالنِّسْبَةِ اِلٰى تِلْكَ الْعُلُوْمِ قِشْرٌ وَتِلْكَ الْعُلُوْمُ لُبَابُهَا وَلَا تُخَالِفُ الشَّرِيْعَةَ بَلْ هِيَ اَسَاسُ الدِّيْنِ وَخُلَاصَةُ عِلْمِ الذَّاتِ وَالصِّفَاتِ تَعَالَتْ وَتَقَدَّسَتْ وَمَا تَكَلَّمَ بِهَا اَحَدٌ مِّنَ الْحُكَمَاءِ وَالْكُبَرَاءِ اِسْتَاْثَرَ اللّٰهُ سُبْحَانَهٗ بِهَا هٰذَا الْعَبْدَ فَصَاحِبُ هٰذِهِ الْعُلُوْمِ وَالْمَعَارِفِ مُجَدِّدُ هٰذَا الْاَلْفِ. وَالْمُجَدِّدُ هُوَ الَّذِيْ لَا يُفِيْضُ الْحَقُّ عَلٰى جَمِيْعِ الْعَالَمِ مُدَّةَ تَجْدِيْدِهٖ شَيْئًا اِلَّا بِوَاسِطَتِهٖ

کيترن جاين تي پنهنجي مڪتوبن ۾ حضور اقدس امام رباني مجدد الف ثاني رضي الله تعالیٰ عنه جن تصريح فرمائي آهي جئين ته مڪتوب ۲۳۲ مڪتوبات جلد اول نالي اڪابر اولياء حضرت خواجه محمد صادق قدس سره پنهنجي وڏي فرزند ارجمند ڏانهن لکيو اٿن ته ”اي فرزند هي اهڙو وقت آهي جو اڳين امتن ۾

لہ مڪتوب جو ٻئين دفتر جي مڪتوبات شريف جي بعينه عبارت ملاحظه لاءِ پيش ڪجي ٿي.

– اين معارف از طور ولايت خارج ست ارباب ولايت در رنگ علماء ظواهر در ادراک آن عاجز اند و در رک آن قاصر اين علوم مقتبس از مشکوٰة انوار نبوت اند على ارباب الصلوٰة والسلام والتحية که بعد از تجديد الف ثاني به تبعيت و وراثت تازه گشته اند و بطراوت ظهور يافته صاحب اين علوم و معارف مجدد اين الف ست كما لا يخفى على الناظرين في علومه و معارفه التي تتعلق بالذات والصفات والافعال وتتلبس بالاحوال والمواجيد والتجليات والظهورات فيعلمون ان هؤلاء المعارف والعلوم وراء علوم العلماء ووراء معارف الاولياء بل علوم هؤلاء بالنسبة الى تلك العلوم قشرٌ وتلك المعارف لبٌ ذلك يقشر والله سبحانه الهادي وبايد دانست كه بر سر هر مائة مجددے گذشته است اما مجدد مائة ديگر ست و مجدد الف ديگر چنانچه در ميان مائة و الف فرق ست در ميان مجددين اينها نيز همان قدر فرق ست بلكه زياده ازان و مجدد آن ست كه هرچه دران مدت از فيوض به امتان برسد بتوسط او برسد اگرچه اقطاب و اوتاد آن وقت بوند و بدلا و نجبا باشند الخ

اهڙي انڌاري وقت ۾ اولوالعزم پيغمبر مبعوث ٿيندا رهيا. اهو
نئين شريعت آڻيندا رهيا. هي اُمت خيرالامم آهي ۽ هن جو پيغمبر
خاتم الرسل صلي الله عليه وسلم آهي. هن امت جي علماءُن کي بني اسرائيلين
جي نبين جو رتبو بخشيو ويو آهي ۽ انهن کان نبين جو ڪم ورتو ويو
آهي. هر هڪ سؤ ورهيه جي شروعات ۾ هڪ مجدد مامور ۽ متعين
ڪيو ويو آهي، جو شريعت کي تازو ۽ تو ڪري پر جهڙي طرح پهرين
امتن ۾ هزار سال گذرڻ تي معمولي نبي ڪفايت نه ڪندا هئا ۽ اولوالعزم
صاحب شريعت جو ظاهر ڪيو ويندو هو. هن وقت هزار سال گذري
ويا آهن ٻي هزار ۾ هڪ عالم تام المعرفت عارف جي ضرورت آهي
جو اڳوڻين امتن جي اولوالعزم نبين جي قائم مقامي ڪري ١٠٠-هه [1]

ت صاحب روضة القيوميه جي هن مڪتوب کان پوءِ مڪتوب ٢٦١ جلد اول وارو
ٻڌ جنسه نقل ڪيو آهي. پوءِ لکي ٿو ته اهو مڪتوب جڏهن الف جو حضور اقدس امام رباني
مجدد الف ثاني قدس سره کي جمعه ڏينهن ٻارهين ربيع الاول سنه ١٠١٢ ته موبارڪ جي عنايت
ٿيو. شمسي حساب ۾ سج کي حمل جي تحويل کان ٻارهن ساعتون گذري ويون هيون ۽ اهل
شام جي حساب سان نشرين اول جي ڏهين تاريخ هئي.

مولانا ثناءالله پاني پتي قدس الله سره ڪتاب ارشاد الطالبين ۾[2] جي رتبا
حضرت امام رباني مجدد الف ثاني قدس سره کي هزار ورهه گذرڻ تي عطا ٿيا آهن سي
جي تحقيق سان ثابت ڪيا آهن. جئين ته مٿي ڳڻ مقام لکي، لکي ٿو فرمائي ته
"هي مرتبي مقامات ۽ عروجات جي مٿي لکجي آيا آهن هزار ورهن گذرڻ تي
الله تعالیٰ جل جلاله حضرت مجدد الف ثاني کي عطا ڪيا. جن لاءِ ولين سڳورن ۾

---

[1] مڪتوب ٢٣٤ دفتر اول مڪتوبات شريف جي اصل عبارت هن طرح آهي اے فرزند! اين آن وقت است که در
امم سابقه درين طور وقتيکه بر ازظلمت بست پيغمبر اولوالعزم مبعوث ميگشت و احياء شريعت جديده ميکرد و در اين
امت که خير الامم است و پيغمبر ايشان خاتم الرسل عليه وعلى آله الصلوات والتسليمات علماء را مرتبه انبياء بني اسرائيل
داده اند و بوجود علماء از وجود انبيا کفايت فرموده اند هذا بر سر هر مائة از علماء اين امت مجددي تعين مي نمايد که احياء
شريعت فرمايد علي الخصوص بعد از مضي الف که در امم سابقه در آن وقت بعثت پيغمبر اولوالعزم است و به هر پيغمبر در آن
وقت اکتفا نه نموده اند درين طور وقت عالمے عارف تام المعرفت درکار است که قائم مقام اولي العزم امم سابقه باشد

[2] ص ٤٢ ۽ ٤٣ ۾ هيئيون مضمون ذڪر ٿيل آهي.

اِڪ ڪنهن ٻئي انهن مقامات جي باري ۾ چپ نه کوليو. هيءُ مڙئي ان تي مبني آهي ته
اڳوڻين امتن ۾ خلق جي هدايت لاءِ هر قرن ۾، هر شهر ۾ نبي مبعوث ٿي ٿيا. حق
تعاليٰ فرمائي ٿو "وَإِنْ مِنْ قَرْيَةٍ إِلَّا خَلَا فِيهَا نَذِيرٌ" يعني ڪوبه شهر ڪونهي مگر
جنهن ۾ نبي نه گذريو ۽ بعضي انهن مان رسالت جي رتبي تي پهتا جن تي حديث
۾ آهي. نبين جو انداز هڪ لک چوويهه هزار ۽ رسولن جو تعداد ٣١٣ ٽي سو
تيرهن آهي ۽ هزار سال کان پوءِ پاتر پيا اچي. پيغمبر اولوالعزم مبعوث ٿي ٿيا
حضرت آدم عليه السلام کان پوءِ هزار سال حضرت نوح عليه السلام پيدا ٿيو
اهڙيءَ طرح ان کان پوءِ حضرت ابراهيم عليه السلام ۽ ان کان پوءِ حضرت موسيٰ
عليه السلام ۽ ان کان پوءِ حضرت عيسيٰ عليه السلام ۽ ان کان پوءِ سيدنا محمد
مصطفيٰ صلي الله عليه وسلم خاتم النبيين ٿيو. حضرت رسول ڪريم صلي الله عليه وسلم
جي وفات کان پوءِ اُمت جا ولي سڳورا خلق جي هدايت ڏيڻ ۾ آنحضرت صلي الله
عليه وسلم جي نيابت ڪندا هوا. رسول خدا صلي الله عليه وسلم فرمايو آهي
"اَلْعُلَمَاءُ وَرَثَةُ الْأَنْبِيَاءِ" يعني علماء پيغمبرن جا وارث آهن ۽ انهن جي وچ
۾ هڪ شخص وچئين رسولن جو نبين جي وچ ۾، سيڪهن صدي جي شروعات
تي وڏي پلائي وارو ٿي پيدا ٿيو. اهو شخص دين جي تجديد ٿي ڪئي.

ابوداؤد وغيره آنحضرت صلي الله عليه وسلم کان روايت ڪئي آهي "إِنَّ اللهَ
يَبْعَثُ فِي هٰذِهِ الْأُمَّةِ عَلىٰ رَأْسِ مِائَةِ سَنَةٍ مَنْ يُجَدِّدُ لَهَا أَمْرَ دِيْنِهَا" يعني الله
جل جلاله هن اُمت ۾ سيڪهن سؤ تي هڪ شخص موڪليندو وجود بخشي ته ان کي
دنيا تي پيدا ڪري جنهن هن هزار ورهين جو گذرڻ پوءِ اولوالعزم جو وارث ٿيو حق
تعاليٰ اڳوڻي عادت موافق ٻئي هزار لاءِ مجدد پيدا ڪيو جو مرتبي ۾ مجدد ڏن اوليائن جا غوث
شان اعليٰ ٿيو جيئن اولوالعزم جو شان ٻين غير اولوالعزم نبين ۽ رسولن کان
زياده آهي ۽ حضرت مجدد الف ثاني کي حق تعاليٰ حضرت رسول اڪرم صلي الله عليه وسلم
جي باقي رهيل مٽي مان پيدا ڪيو ۽ اُهي درجا کين ڏيئي ۽ مقامات ڪيس ڏنا جيڪو
ڪنهن نه ڏنا هوا ۽ ان جي مُعاني هي ڪمالاتون آخر زماني ۾ پکيڙيائين. ان لاءِ
امام جعفر صادق روايت ٿو ڪري، اهو منهنجي والده ڏاڏي کان رضي الله تعاليٰ عنهم

ته رسول الله صلى الله عليه وسلم جن فرمايو "اَبْشِرُوْا وَاَبْشِرُوْا اِنَّمَا مَثَلُ اُمَّتِيْ كَمَثَلِ غَيْثٍ لَا يُدْرٰى اٰخِرُهٗ خَيْرٌ اَمْ اَوَّلُهٗ اَوْ كَحَدِيْقَةٍ اُطْعِمَ فَوْجٌ مِّنْهَا عَامًا ثُمَّ اُطْعِمَ فَوْجٌ مِّنْهَا عَامًا لَعَلَّ اٰخِرَهَا فَوْجًا اَنْ يَّكُوْنَ اَعْرَضَهَا وَاَعْمَقَهَا عُمْقًا وَاَحْسَنَهَا حُسْنًا"

يعني خوشخبري ڏيو، خوش ٿيو تحقيق منهنجي اُمت جو حال مينهن وانگر آهي ، نٿو ڄاڻو وڃي ته ان جي ڇيڙي جي چڱي آهي يا منڍ ، يا باغ وانگر آهي ، ڪا ڀيو ٽولي ان باغ مان هڪ سال ۾ هڪ قسم ٻئي سال ۾ ٻيو قسم شايد ان جي ٽولي قسم کشادو هجي ۽ عمق ۾ عميق هجي ۽ سهڻائي ۾ سهڻو هجي الى آخر ما قال القاضي قدس سره .

تفسير روفي ۾ پڻ آيت وَلَقَدْ اٰتَيْنَا مُوْسَى الْكِتٰبَ ، پاره المّ سوره بقره ۾ تقرير مجدد الف ثاني جي چڱي طرح ڏنل آهي .

حضور اقدس ﷺ جي خمير طينت جي عطا

صاحب روضة القيوميه جنهن جي ٻين ڪتابن لکيو آهي ته هڪ رات حضرت امام رباني مجدد الف ثاني قدس سره سومهڻي جي نماز کان پوءِ دعا ۾ مشغول هوا ان وقت ڪين ڏسڻ ۾ آيو ته سندن سارو وجود مبارڪ شمع وانگر روشن ٿي رهيو آهي ۽ سج وانگر شعلا پيو هڻي ايتري قدر توجهي جو ڏانهس اک کڻي نٿي سگهجي انهي وچ ۾ کين الهام ٿيو ته "اي پيارا تنهنجو جسم حضرت خاتم الرسل صلى الله عليه وسلم جي گوهيل مٽي مبارڪ جو بقيو آهي جو مون تولاءِ رکيو هو . انهي کان سواءِ اوهانکي قيوميت ۽ محبوبيت جو رتبو ملڻ ممڪن نه هو" . اهو اصالت ۽ محبوبيت ذاتي ۽ خلت ۽ ٻين رتبن جو تفصيل وڏن ڪتابن ۾ ڏسڻ گهرجي . هت تمام مختصر لکڻ ۾ ايندا .

صاحب حدائق الورديه جي خمير طينت جي باري ۾ هيءَ عبارت آندي آهي قَالَ قُدِّسَ سِرُّهٗ كَانَ تَكْوِيْنِيْ مِنْ بَقِيَّةِ طِيْنَةِ حَبِيْبِهٖ صلى الله عليه وسلم اهو

ف : - حضرت مجدد الف ثاني قدس سره کي ، جي معرفتون ۽ وڏا وڏا رتبا عنايت ٿيا تن ٿي ڪن ظاهري پڙهيلن متعصبن حسد سبب ڪي اعتراض ڪڍي لکي مشهور ڪيا جن جا جواهر مجدديه ۾ راقم الحروف انجويان کجهه لکيو ته انهي مضمون جي

جواب ۾ مخلصن ستر رسالن کان زيادہ، نهايت ڪافي مضمون لکيا جن ۾ علامه محمد مراد مڪي انهي پاري ۾ لکي ٿو.

فَاِنَّ الْمُنْكِرَ كُلَّمَا اَظْهَرَ شَيْئًا مِّنْ سَمِّ الْاِنْكَارِ وَالْاِعْتِرَاضِ عَلٰى مَعَارِفِهِ الشَّامِخَةِ اَظْهَرَ الْمُحِبُّوْنَ تِرْيَاقَ اَجْوِبَةٍ مُتَعَدِّدَةٍ وَاسْتَشْهَدُوْا لَهَا بِشَوَاهِدَ كَثِيْرَةٍ شَافِيَةٍ حَتّٰى بَلَغَتْ عَدَدُ الرَّسَائِلِ الْمُصَنَّفَةِ مِنْ طَرَفِ الْمُحِبِّيْنَ سَبْعِيْنَ رِسَالَةً بَلْ زَادَ عَلٰى ذٰلِكَ وَاَجَلُّ مَا صُنِّفَ فِيْ هٰذَا الْبَابِ رِسَالَةُ عَطِيَّةِ الْوَهَّابِ الْفَاصِلَةِ بَيْنَ الْخَطَاءِ وَالصَّوَابِ لِلشَّيْخِ مُحَمَّدِ بْنِ بَيْكِ الْاُوْزْبَكِيِّ الْمَكِّيِّ اَفَادَ فِيْهَا كُلَّ الْاِفَادَةِ وَاَجَادَ غَايَةَ الْاِجَادَةِ بِحَيْثُ اَنَّهٗ هَدَمَ بُنْيَانَ اَبَاطِيْلِهِمْ مِنَ الْاَسَاسِ وَاَرْسَلَ اِلَيْهِمْ اَبَابِيْلَ الرَّدِّ وَلَمْ يَتْرُكْ لَهُمْ مَجَالَ رَفْعِ الرَّأْسِ الخ. [1]

اگرچه منڪرن جي اجاين شبهن ۽ اعتراضن جا جواب چڱي طرح ڏنا ويا آهن مگر خمير طينت تي هڪ مشهور اعتراض هيءُ آهي ته جڏهن حضرت امام رباني قدس سره جو جسم انور حضرت رسول اڪرم صلي الله عليه وسلم جي مٽي مبارڪ مان آهي ته پوءِ سندن مزار شريف مديني شريف ۾ ڇو نه ٿي. ڇو ته حضرت صديق اڪبر ۽ حضرت عمر رضي الله تعاليٰ عنهما جن حديث شريف جي ثابتي موجب جڏهن ته انهيءَ شرف خمير طينت نبوي صلي الله عليه وسلم جي ڪان مشرف هوا تهن ڪري ساڻن گڏ آهن جنهن اعتراض جو هڪ عجيب جواب حضرت شاه غلام علي محدث دهلوي رساله سبع سياره ۾ ڏنو آهي ته حضرت علي ڪرم الله وجهه جن پڻ خمير طينت نبوي صلي الله عليه وسلم ڪان مشرف آهن حالانڪ حضرت شاه رسالت صلي الله عليه وسلم سان حضرت شاه ولايت رضي الله تعاليٰ عنه گڏ نا هي الخ.

مولوي عبد الحي لکنوي جهڙن عالمن جي استاد حضرت شاه عبد الغني مجددي محدث دهلوي مهاجر مڪي قدس سره جي مدحيه غزل ۾ طينت ڏاهن ڪيتري نه سهڻو اشارو فرمايو آهي. ”نے ترا ز تربت يثرب گرفته اند　　　پنهان ز روم شام لبس هند ريخته اند“

---

[1] مڪتوبات شريف جلد اول، مطبوعه مڪه شريف ص ٦٩

(تذڪره ص ١٣٤، تا ١٣٨) پر ٣٤ تا ٣٨ فرمايائين - ولادت ٤ شوال المڪرم ١١٧٣ھ شهر قندهار ۾ وفات ٢ رجب المرجب ١٢٤٥ھ مزار شريف گنج جيل ۾ پنهنجي والد شريف جي پهلو ۾ - شڪارپور: - سکر ضلع ۾ وڏو مشهور ۽ معروف شهر آهي - هاڻي ديواني پڻ حضرت خواجه نظام الدين سرهندي مجددي جو تعمير شهر آهي - حضرات شڪارپور سرهند ۾ جوڙ آهي - سندن تاليفات مثنوي ۽ شبهات فارسي - حضرت امام رباني مجدد الف ثاني قدس سره السامي ربا في ص ١٥

حضور اقدس کي قيوميت جي وڳي جي عطا

صاحب روضة القيوميه ۾ انهيءَ فن جا ڪتاب لکن ٿا ته هڪ ڏينهن اڳئين نماز کان پوءِ حضرت امام رباني مجدد الف ثاني رضي الله تعالیٰ عنه مراقبي ۾ ويٺا هوا ۽ هڪ حافظ سندن روبرو قرآن شريف تي پڙهيو ان وقت پاڻ ڏٺائون ته سندن جسم مبارڪ تي هڪ نوراني وڳو ڏنائون ۽ الهام ٿيو ته هيءُ وڳو قيوميت ممڪنات جو آهي جو الله جلّ جلاله اولوالعزم نبيءَ کي عطا فرمائيندو آهي. اهو حضرت خاتم الرسل صلي الله عليه وسلم جي متابعت ۽ وراثت سبب اوهانکي پڻ عطا ٿيو آهي هاڻي سڀني مخلوقات جي بيهڪ ۽ قيام اوهانجي ذات سان ٻڌل آهي هن کان پوءِ حضرت خاتم الرسل صلي الله عليه وسلم جن تشريف فرما ٿيا ۽ پنهنجن هٿن مبارڪن سان سندن مٿي مبارڪ تي پڳ ٻڌي فرمايائون ته اوهانکي مبارڪ هجي جو اوهانکي قيوميت جو منصب عطا ڪيو ويو آهي هي مرتبو حضرت خاتم الرسل صلي الله عليه وسلم کان پوءِ ڪنهنکي عنايت نه ٿيو هو ۽ هزار سال کان پوءِ حضرت مجدد الفثاني رضي الله تعالیٰ عنه کي مليو آهي. قيوميت جي تحقيقات روضة القيوميه ۾ تمام گهڻي آهي اتي ڏسڻ گهرجي. منصب قيوميت جي مفصل ڪيفيت مڪتوب ۷۹ ۽ ۸۰ جلد ٽئين ۾ آهي. هت جلد اول مڪتوبات معصوميه تان مختصر مڪتوب جو ترجمو، جو قيوم جي معنيٰ ۾ آهي اهو نقل ٿو ڪريون.

وَهُوَ هٰذا قيوم هن جهان ۾ الله جلّ جلاله جو خليفو ۽ اُن جو نائب مناب آهي.

قطب، اوتاد، ابدال ۽ افراد انجي پاڇي هيٺ رهندڙ آهن. اهو انهنجي توجه جو قبلو آهي. هو ڄاڻن يا نه، بلڪ جهان جو قيام انجي ذات سڳوري سان آهي جو ته جهان جا فرد اسماء وصفات جا مظهر آهن اُهي سڀ عرض ۽ وصفون آهن عرض ۽ وصف لاءِ ضرور جوهر ۽ ذات گهرجي جنهن سان انکي قيام ٿئي. حق جلّ وعلا جي عادت جاري آهي ته گهڻن زمانن کان پوءِ اهڙا نصيب ڪنهن عارف تام المعرفت کي عطا ٿو ڪري. [1]

---

[1] مڪتوب ۸۷ مڪتوبات معصومي مطبوعه نظامي ڪانپور صفحه ۱۵۱ اصل عبارت هن طرح آهي. قيوم درين عالم خليفهٔ حق سبحانه وعلا و نائب مناب او است و اقطاب و ابدال در دائرهٔ ظلال وي مندرج اند و افراد و اوتاد در محيط کمال او منطوي اند افراد عالم همه روي بوي دارند و قبلهٔ توجه جهانيان او ست دانند يا ندانند بلکه قيام عالميان بذات او ست چه افراد عالم چون مظاهر اسماء و صفات اند ... نيست بجز اعراض و اوصاف نه و اعراض و اوصاف را از ذات و جوهر چاره نيست تا قيام شان بآن بود در باقي

(د) صاحب حق اليقين الوارديه جي هيءَ عبارت آهي.

اَلْقَيُّوْمُ فِيْ هٰذَا الْعَالَمِ خَلِيْفَةُ اللهِ وَنَائِبُ مَنَابِهٖ وَالْاَقْطَابُ وَالْاَوْتَادُ وَالْاَبْدَالُ
وَالْاَفْرَادُ مُنْدَرِجُوْنَ تَحْتَ ظِلَالِهٖ وَاَفْرَادُ الْعَالَمِ كُلُّهَا مُتَوَجِّهَةٌ اِلَيْهِ
وَهُوَ قِبْلَةُ تَوَجُّهِهِمْ عَلِمُوْا ذٰلِكَ اَوْ لَا بَلْ قِيَامُ الْعَالَمِ بِذَاتِهِ الشَّرِيْفَةِ
لِاَنَّ اَفْرَادَ الْعَالَمِ مَظَاهِرُ الْاَسْمَاءِ وَالصِّفَاتِ وَكُلُّهَا اَعْرَاضٌ وَاَوْصَافٌ
وَلَا بُدَّ لِلْعَرَضِ وَالْوَصْفِ مِنْ جَوْهَرٍ وَذَاتٍ يَقُوْمُ بِهٖ وَسُنَّةُ اللهِ جَارِيَةٌ
بِاِعْطَاءِ الْعَارِفِ التَّامِّ الْمَعْرِفَةِ بَعْدَ قُرُوْنٍ مُتَطَاوِلَةٍ نَصِيْبًا مِنْ ذَاتِهِ
الْمُقَدَّسَةِ. اهـ

(ب) ڪتاب جامع الاصول في الاولياء ۾ شيخ احمد ڪمشخانوي خالدي قدس سره ٿو لکي.

اِنَّ الْقَيُّوْمِيَّةَ مَنْصَبُ الْاَنْبِيَاءِ مِنْ اُولِي الْعَزْمِ وَخَصَّ اللهُ بِهٰذَا الْمَنْصَبِ
الْعَظِيْمِ مِنْ هٰذِهِ الْاُمَّةِ حَضْرَتَ الْمُجَدِّدِ وَاَوْلَادَهٗ وَخُلَفَاءَهٗ الخ [1]

(ج) حضرت مولانا علامه حافظ محمد جان بن شاه محمد يعقوب مجددي آبادي قدس سره پنهنجي رسالہ "الدرر النضيدة" ۾ حضرت امام رباني مجدد الف ثاني رضي الله تعالیٰ عنه جي هڪ وڏي قصيده ۾ مدح خوان ٿيو آهي جنهن جا ٻه ٽي بيت تبرڪا هتي لکان ٿو

شَيْخُ الْمَشَائِخِ قُطْبُ اَقْطَابِ الْوَرٰى ... شَمْسُ الْوِلَايَةِ عَارِفٌ بَرٌّ اَبَرَّا

يعني مشائخن سڀني جو مرشد ۽ جهان جي قطبن جو قطب، ولايت جو سج عارف نيڪ کان نيڪ بلڪل چڱن کان وارو

قَيُّوْمُنَا الْمِقْدَامُ اَحْمَدُ مُرْشِدًا ... وَمُجَدِّدُ الْاَلْفِ مَحْمُوْدُ السِّيَرِ

(د) اسان جو قيوم پيشوا حضرت احمد مرشد خلق جي ۽ ٻئي هزار جو مجدد چڱن اخلاقن وارو

رَجُلُ الرِّجَالِ وَوَاحِدُ الْاٰحَادِ فِيْ ... كَوْنِ الْوُجُوْدِ وَمَنْ بِهِ الدَّهْرُ افْتَخَرْ

(د) خدا جي مردن جو مرد يڪتائن جو يڪتا ، عالم وجود ۾ جنهن تي زماني فخر ڪيو

بَرَكَاتُهٗ عَمَّتْ فَوَافَتْ كُلَّ مَا ... ذَرَّتْ عَلَيْهِ الشَّمْسُ مِنْ بَحْرٍ وَّبَرْ

(د) سندن برڪتون عام ٿيون ۽ هر هڪ انهيءَ شيءِ تي پهتيون جنهن تي به سج چمڪيو خشڪي توڙي خواه پاڻي جي

(آنند الگين صفحه ٦ان) عادة الله جاري ست كه بعد از قرون متطاوله عارفي را نصيبي از ذات ارزاني داشته وي را ذاتي عطا مي فرمايد كه بحكم نيابت وخلافت قيوم اشيا ميگردد واشيا بوي قائم مي باشند الخ

[1] جامع الاصول مطبوعه مصر ص٥ .

عَمَّ الوَرَى طُرًّا سَنَا آثَارِهِ ... قَرَّتْ لِرُؤْيَتِهَا عُيُونُ ذَوِي البَصَرْ

يعني. سموري خلق تي سندن فيض جي روشني عام ٿي وئي. باطن وارن جون اکيون سندن زيارت کان ٺريون پيون

أَلرُّشْدُ ظَلَّ بِسَعْيِهِ مُتَهَلِّلًا ... مِنْ بَعْدِ مَا قَدْ كَانَ مُنْطَمِسَ الأَثَرْ

يعني. سندن ڪوشش سان فيض هدايت روشن ٿيا. ان کان پوءِ جو فيض جا نشان محو ٿي ويا هوا

وَالشِّرْكُ وَالإِلْحَادُ قَدْ مُحِيَا بِهِ ... وَالغَيُّ أَدْبَرَ وَالضَّلَالُ نَأَى وَفَرّ

يعني. ۽ شرڪ ۽ الحاد سندن سبب کان ميٽجي ويو ۽ گمراهي پٺيري ٿي ۽ ضلالت پري ٿي ڀڄي وئي

كَمْ مُحْدَثٍ نِيرَانُهُ خَمَدَتْ بِهِ ... إِذْ طَارَ مِنْ نِيرَانِهِ شَرَرٌ وَشَرّ

يعني. گهڻيون بدعتون هيون جن جي باهه حضور جن جي تشريف سبب ساڻي ٿي وئي جنهن جي باهه کان شعلا ۽ چڻنگون اڏامي رهيون هيون

بَحْرٌ خِضَمٌّ مِنْهُ كَمْ نَبَعَتْ وَكَمْ ... سَالَتْ عُيُونٌ أَوْ جَرَى مِنْهُ النَّهَرْ

يعني. دريا ۽ وڏو سمنڊ هئا جنهن کان ڪيترا ندا نڪتا. جاري ٿيا ڪيترا چشما فيض جا جاري ٿيا ان مان نهرون فيض جون

كَمْ مِنْ مَوَاتِ القَلْبِ نَالَ حَيَاتَهُ ... مِنْ فَيْضِهِ فَزَهَا وَرَاقَ بِهِ النَّظَرْ

يعني. سندن فيض جي نظر کان ڪيترن مئل دلين حياتي حاصل ڪئي پوءِ زينت ٿي وئي ۽ دل ۽ خوش ڪيو انهي نگاهه کي

سَلْسَالُ عِرْفَانٍ بِهِ قَدْ مُيِّزَا ... مَا كَانَ مِنْهُ صَفَا وَمَا مِنْهُ أَكْدَرْ

يعني. مٺو زلال عرفان جي حضور جن جي سبب کان ان مان فرق معلوم ڪيو، جو ان مان صاف هو جيڪو ميرو هو

كَمْ جَاهِلٍ غِرٍّ أَتَاهُ لِرُشْدِهِ ... فَالجَهْلُ زَالَ بِرُشْدِهِ وَكَذَا الغِيَرْ وسوسا

يعني. ڪيترا جاهل خام هدايت لاءِ آيا پوءِ سندن فيض جي برڪت سان انهن جو جهل ۽ وسوسا هليا ويا

كَمْ مَنْ أَتَى سَعْيًا إِلَيْهِ بِقَلْبِهِ ... قَاسٍ وَرُوحٍ قَدْ أَحَاطَ بِهِ الكَدَرْ

يعني. ڪيترا ماڻهو سخت دلين سان سندن حضور ۾ ڊوڙندي آيا ۽ اهي روح جن کي ڪدورت وڪوڙي ويئي هئي

أَوْ نَفْسُهُ قَهَرَتْ فَجَاءَ وَنَفْسُهُ ... مَقْهُورَةٌ أَمَّا هَوَاهُ فَقَدْ هَجَرْ

يعني. يا جن تي نفس غالب ٿي ويو هو پوءِ جڏهن حضور ۾ آيو سندس نفس مغلوب ٿي پيو ۽ سندس خواهش ان کي ڇڏي ڏنائين

وَالرُّوحُ مِنْهُ بِنَظْرَةٍ مِنْهُ انْجَلَى ... وَالقَلْبُ لَانَ وَكَانَ أَصْلَبَ مِنْ حَجَرْ

يعني. ۽ انهن طالبن جو روح حضور جن جي هڪ نظر سان روشن ٿي ويو ۽ قلب نرم ٿي پيو حالانڪ پٿر کان به سندن قلب سخت هو

كَمْ ذَا تَحِنُّ إِلَيْهِ وَيْحَكَ غَائِبًا ... لَكَ يَا مُحَمَّدُ أَنْ تَقُولَ كَمَنْ حَضَرْ

يعني. پري پري ڪيستائين حضور جن جي طرف مشتاق رهندين، اي محمد، توکي مناسب آهي ته تون حضور ۾ حاضر ٿي عرض ڪر

يَا جَوْهَرًا مُتَلَأْلِئًا مُسْتَخْرَجًا ... مِنْ خَيْرِ مَعْدِنِ صُلْبِ سَيِّدِ نَاعِمَرْ

يعني. اي موتي چمڪندڙ بالڪل ٻاهر نڪتل آهين. يعني حضرت سيد ناعمر جي پٺ مبارڪ مان

يَا فَرْعَ دَوْحَةِ نُبْلَةٍ وَّ مَجَادَةٍ   يَا مَنْ لَهُ الشَّرَفُ الْجَلِيُّ الْمُشْتَهِرُ

اي شرافت ۽ بزرگيءَ جي وڻ جي ٽاري   اي اُها هستي جنهن لاءِ روشني ۽ بزرگي مشهور آهي

يَا مَنْ خُلِقْتَ وَكُنْتَ مَا قَدْ كُنْتَ مِنْ   كَنْزِ الْهُدٰى وَّ خَيْرٍ مُّنْتَظَرٍ

اي اُهي جي اوهين پيدا ڪيا ويئو ۽ هئين تون نفس ما جو هئين خزانو الهدى ۽ خير منتظر يعني اوهان جو دلين کي انتظار هو

الى آخر ما قال قدس سره وجزاه الله خيرًا

حضور اقدس کي خزينة الرحمة جو شان عطا ٿيڻ

صاحب روضة القيوميه جو ٽيو مقامت جي ڇهين سال ۾ لکي ٿو ته حضرت امام رباني مجدد الف ثاني قدس سره کي هميشه ڪعبي شريف جي زيارت جو شوق رهندو هو مگر ڪن سببن ڪري سندن تشريف فرمائي نه ٿيندي هئي. هن سال پاڻ گهڻي شوق سبب نهايت بي قرار ٿي پيا، عين بي قراري ۾ ڏٺائون ته سارو جهان، انسان ملڪ، جن ۽ ساري خلق نماز ۾ مشغول آهن ۽ ڏانهن سجدو ڪيا ڪن، حضرت جن انهيءَ ڪيفيت کي ڏسي حاجت ڪرڻ لڳا توجهه کان پوءِ معلوم ٿين ته ڪعبو سڳورو سندن ملاقات لاءِ آيو آهي ۽ سندن وجود سڳوري کي گهيرو ڪري ويو آهي انهيءَ ڪري نماز پڙهندڙن جو سجدو ڏانهن پيو ٿئي انهيءَ وچ ۾ کين الهام ٿيو ته "تون هميشه ڪعبي جو مشتاق هئين مون ڪعبي کي تنهنجي زيارت لاءِ موڪليو آهي ۽ تنهنجي خانقاه جي زمين کي پڻ مون ڪعبي جو رتبو ڏنو آهي، جو نور ڪعبي ۾ هو انکي هن جاءِ ۾ مون امانت رکيو آهي" هن کان پوءِ ڪعبي شريف خانقاه شريف ۾ حلول ڪيو ۽ هن زمين کي بيت الله شريف جي زمين ۾ فنا بقا وارو حاصل ٿيو. اهو پيون به گهڻيون بشارتون کين حق جل وعلا وٽان انهيءَ وقت عطا ٿيون تنهن کان پوءِ کين رتبو خزينة الرحمة جو مليو جنهن ته ساڳيو ڪتاب وارو پيون گهڻيون نعمتون بيان ڪندي لکي ٿو ته ڪعبة الله شريف جي زيارت کان پوءِ پاڻ ڏٺائون ته بيشمار ملڪ صفون ٻڌي سندن سامهون بيٺا آهن حسن ۽ جمال ۾ انهن جي مثال آهن جو انهن ڏانهن سڌي نظر ڪبي نه ٿي سگهي سيني ادب سان سندن خدمت ۾ عرض ڪيو ته اسين رحمة جا ملائڪ آهيون حق جل وعلا اسانکي اوهانجي تابعداري لاءِ حڪم ڪيو آهي ۽ درگاه باري جل وعلا کان اوهانکي رحمة جو خزانو عطا ٿيو آهي.

رحمة اصل صفت الهي آهي ۽ ان کي ورهائڻ وارا حضرت خاتم الرسل صلي الله عليه وسلم جن آهن پوءِ آنحضرت صلي الله عليه وسلم جي ڪمال متابعت ڪري رحمة جو خزانو حضرت سلطان الاولياء امام رباني مُجَدِّدُ الف ثاني قدس سره جي حوالي ٿيو. امام صاحب جن پنهنجي طرف کان حضرت خواجه محمد سعيد قدس سره کي قيامت جي ڏينهن بهشت ۾ داخل ڪرڻ جي خدمت نيابتاً حوالي فرمائي. جيڪو بهشت ۾ داخل ٿيندو ان جي مهرباني سان ويندو انهيءَ ڪري حضرت خواجه محمد سعيد قدس سره کي پاڻ خزينة الرحمة جي لقب سان ڪوٺيندا هوا. رحمت جون باقي خدمتون عذاب جي باهه کان ڪڍڻ ۽ پل صراط تان لنگهائڻ وغيره حضرت خواجه محمد معصوم عروة الوثقيٰ قدس سره جي حوالي فرمايائون الخ

حضور اقدس حڪيم روحاني مجدد الف ثاني رضي الله تعاليٰ عنه کي اهڙا اهڙا رتبا مليا جو ڪا نشي اڳي ڪنهن کي به عنايت ڪون ٿيا.

ذروة العارفين علامه مهر محمد جان قدس سره پنهنجي قصيده الجذبة الشوقية الى الحضرة المجددية ۾ ڇا نه چڱو فرمائي.

مَانَالَ حَيٌّ مِّثْلَ نَيْلِكَ فِي الْوَرٰى فَلَأَنْتَ مَعْدُوْمُ النَّظِيْرِ تَفَرُّدَا
ڪنهن به جاندار شخص تنهنجي عطا جو مثال جهان ۾ ڪونه ڏٺو ۽ يڪتائي جي لحاظ کان تون بي نظير آهين

أُوْتِيْتَ مَا لَمْ يُؤْتَ غَيْرُكَ مِثْلَهُ قَوْلِي وَإِنِّي لَسْتُ فِيْهِ مُفَنِّدَا
اوهان کي اهڙي شيءِ ڏني وئي جنهن جو مثال اوهان کانسواءِ ڪنهن کي نه ڏنو ويو، اهو منهنجو قول آهي، مان ان ۾ غلط ڳالهائيندڙ نه آهيان

جَاءَتْكَ كَعْبَةُ رَبِّنَا لِتَزُوْرَهَا مِنْ دُوْنِ إِتْعَابٍ لِنَفْسِكَ مُجْهِدَا
اوهان وٽ اسان جي رب جو ڪعبو پاڻ هلي آيو ته اوهين ان جي زيارت ڪريو، پنهنجي نفس کي تڪليف ۾ وجهڻ ۽ مشقت ڏيڻ کانسواءِ

خَلَّفْتَ فِي الْمِضْمَارِ كُلَّ مُسَابِقٍ وَسَبَقْتَ غَايَاتِ الْكَمَالِ مُوَحَّدَا
اوهان ميدان ۾ سڀني اڳتي نڪرڻ وارن کي پوئتي ڇڏي ڇڏيو، ۽ ڪماليت جي حد کان اوهين تن تنها اڳتي نڪري ويا

سُبِقُوْا وَهُمْ كَانُوْا فَوَارِسَ شَأْنِهِمْ فَحَلَوْتَهُمْ مَجْدًا وَحُزْتَ السُّؤْدَدَا
اهي ماڻهو پنهنجي رتبي ۽ شان جا شهسوار هئا پوءِ به اوهين انهن کان بزرگيءَ ۾ زياده ٿي ويا ۽ اوهان کي سرداري حاصل ٿي

وَكَفٰى بِصُحْفِكَ فِي مَعَارِفِ حَقَّةٍ أَوْدَعْتَهَا قَوْلًا مَّتِيْنًا جَيِّدَا
۽ معارف حقه ۾ حضور جن جا مڪتوب ڪافي آهن، جن ۾ اوهان محڪم ۽ جيد قول درج ڪيا آهن

شَهِدَتْ بِكَوْنِكَ فِي الشَّرِيعَةِ كَامِلًا — صَدَعَتْ بِكَوْنِكَ فِي الطَّرِيقَةِ أَوْحَدَا
شاهدي ڏني ٿي رهيا آهن ته اوهين شريعت ۾ بالڪل ڪامل آهيو ۽ بالڪل چٽي آواز سان چئي رهيا آهن ته اوهين طريقت ۾ يگانه آهيو

خَضَعَتْ لَهَا الْأَعْنَاقُ مِنْ فُرْسَانِهِمْ — قَبِلُوا وَهُمْ كَانُوا جَهَابِذَ نُقَّدَا
انهن مڪتوبن جي آڏو فن جي شهسوارن جون گردنون جهڪي ويون آهن، سڀني تسليم ڪيو حالانڪ اهي به پارکو ۽ نقاد هوا

أَعْدَاءُ مَنْ نَاوَاكَ بَانَتْ عِنْدَنَا — جَهِلُوا مَقَامَكَ حَيْثُ كَانُوا أَعْتَدَا
جن اوهان جي مخالفت ڪئي انهن جا عناد اسان لاءِ ظاهر ٿي چڪا آهن توهان جي، تبرڪالي ڪيا انهن مخالفن نه ڄاتو جو اهي ڏاڍا سرڪش هيا

بِأَبِيكَ لِلرَّحْمٰنِ كُنْتَ بِآيَةٍ — فَلِذَاكَ بِلَا ذَقَانٍ خَرُّوا سُجَّدَا
منهنجو پيءُ توهان تان قربان، توهين پي شخص خدا رحمن جي هڪ نشاني آهيو، ۽ انهي ڪري اوهان جي اڳيان اهي ڪن ٻڌا ڳيان سجدي ۾ ڪرندا ٿيا

وَاللّٰهِ فَيْضٌ أَنْتَ مَنْبَعُهُ إِلَى — يَوْمِ الْقِيَامَةِ لَا يَكُونُ مُنَفَّدَا
قسم آهي الله جو اهو فيض جنهن جا منبع اوهين آهيو، قيامت جي ڏينهن تائين ختم نه ٿيندو

نُورٌ بِهِ الدُّنْيَا أَضَاءَتْ كُلُّهَا — لَا يَنْطَفِي أَبَدًا وَيَبْقَى سَرْمَدَا
اُهو نور جنهن ڪان سڄي دنيا روشن ٿي رهي، ڪڏهن به نه وسامندو ۽ يعني اوهان جو فيض هميشه باقي رهندو

كُنْ أَنْتَ غَوْثِي يَا إِمَامَ الْأَوْلِيَا — كَرَمًا وَكُنْ لِي أَنْتَ عَوْنًا مُنْجِدَا
اي وليَن جا اڳواڻ تون منهنجو فريادرس ٿي، مهرباني ڪري مان تون منهنجي لاءِ معين ۽ مددگار ٿي

كُنْ أَنْتَ لِي رِدْءًا وَكُنْ لِي مَوْئِلًا — كُنْ أَنْتَ لِي مَدَدًا يَكُونُ مُحَتَّدَا
تون منهنجو يار ۽ تون منهنجو وسيلو ٿي، تون منهنجي لاءِ اهڙي مدد ٿي جا هر وقت حاضر هجي

يَا نَجْلَ صِهْرِ الْمُصْطَفٰى خَتْمِ الرُّسُلْ — يَا أَحْمَدُ الْقَيُّومُ يَا مَوْلَى الْجَدَى
اي حضرت محمد مصطفيٰ ختم الرسل جي سهري يعني حضرت فاروق اعظم جا فرزند، اي احمد وقت جا قيوم اي تونگري ۽ واسطي

هن ڪان سواءِ الله تعاليٰ کين اهڙي طاقت عنايت فرمائي جو صباحت[1] ۽ ملاحت کي پاڻ ۾ ملايائون، ضمنيت جي باوجود الله جل وعلا کين اصالت جو رتبو عطا فرمايو مقطعات قرآني جا اسرار هٿن ظاهر ٿيا ۽ الله جل وعلا کين محدث جو خطاب عطا ڪيو يعني سائين الله جل وعلا بنا واسطي جي ڪلام ڪري فرمايو جيئن حضرت سيدنا موسيٰ

---

[1] صباحت: لغوي معنيٰ صباحت جي آهي صفائي ۽ روشنائي ۽ ملاحت جي معنيٰ آهي نمڪين.
صباحت مان اشارو آهي صفت جمال ڏانهن ۽ ملاحت مان اشارو آهي صفت جلال ڏانهن اهي ٻئي صفتون جلال ۽ جمال جون انسان جي ڪمال لاءِ ضروري آهن سي ٻئي حضرت جن جي ذات مبارڪ ۾ اعليٰ درجي ڪمال موجود هيون ۽ اهي ٻئي صفتون کين اصالتًا عطا ٿيل هيون ڏيتا بين جي واسطي سان ۽ ... خاص ۾ تعلق ۽ عزت ۾ هڪ اخلاص مالڪ ۽ ... آهن ... ۾ شريڪ ٿي ڪائي ... آهن باقي ...

عليه الصلوٰة والسلام کلام کان مشرف ٿيو هو. جيئن خواجه محمد هاشم ڪشميءَ ڪتاب
زبدة المقامات ۾ بحواله حضرت خواجه امام محمد معصوم رضي الله تعالىٰ عنه لکيو
آهي ته حضرت مجدد الف ثاني رضي الله تعالىٰ عنه کي بورائٽ سندن ڏاڏي بزرگوار
سيدنا فاروق اعظم رضي الله تعالىٰ عنه محدَّث جي درجي جي بر سان ڪيو ويو ۽
مُحَدَّث جي تحقيق ۾ مڪتوب ۵۱ جلد ثاني مڪتوبات شريف جو ملاحظو ڪرڻ گهرجي جيئن
ته فرمائن ٿا اَنَّ كَلَامَهٗ سُبْحَانَهٗ مَعَ الْبَشَرِ قَدْ يَكُوْنُ شِفَاهًا وَ ذَالِكَ لِاَفْرَادٍ
مِّنَ الْاَنْبِيَآءِ عَلَيْهِمُ الصَّلَوَاتُ وَ التَّسْلِيْمَاتُ وَقَدْ يَكُوْنُ ذَالِكَ
لِبَعْضِ الْكُمَّلِ مِنْ مُّتَابِعِيْهِمْ بِالتَّبْعِيَّةِ وَالْوِرَاثَةِ اَيْضًا وَ اِذَا كَثُرَ
هٰذَا الْقِسْمُ مِنَ الْكَلَامِ مَعَ وَاحِدٍ مِّنْهُمْ سُمِّيَ مُحَدَّثًا اِلٰى آخِرِ
مَا قَالَ الْمُجَدِّدُ رَضِيَ اللهُ تَعَالىٰ عَنْهُ. [1]

هن ڪان سواءِ ڪيئن دنيا آخرت جي حڪم ۾ ڪري ٿو ناٿون جنهن جو تفصيل مڪتوبات
معصومي مڪتوب ۱۸۹ ۾ آهي ٻيا بہ ڪيترا مقام جن جي تحقيقات مڪتوبات مجددي
۽ معصومي ۾ آهي.

فخرِ عاشقان حضرت مجدد الف ثاني عالم حقاني علامه محمد جان قدس سرہٗ فرمايو آهي ته

مَا اخْتَارَ فَضْلَكَ قَطُّ ذُوْ فَضْلٍ وَّلَا   سَاوٰى فَخَارَكَ ذُو الْفَخَارِ اِذَا افْتَخَرْ

ڪو بہ صاحب فضل اوهان جي فضيلت ۽ ڪمال جو جاءِ نہ ٿي سگهيو نہ وري ڪو فخر ڪرڻ وارو فخر ڪندي اوهان جي برابر ٿي سگهيو

اَنْتَ الْمُرَادُ وَ اَنْتَ مَحْبُوْبٌ وَّ مَنْ   مَنَّ الْاِلٰهُ بِهٖ عَلٰى نَوْعِ الْبَشَرْ

توهين مراد آهيو ۽ توهين محبوب آهيو ۽ اهڙي ماڻهو جو احسان ڪيو الله تعاليٰ جن سان نوع انسان تي

اَنْتَ الْمُحَدَّثُ اَنْتَ خَازِنُ رَحْمَةٍ   وَلِمَنْ يَّلُوْذُ بِذَيْلِ جَاهِكَ يُغْفَرْ

توهين محدَّث آهيو ۽ توهين خازن رحمت آهيو جنهن توهان جي عزت جي دامن ۾ پناهه ورتي انهي مغفرت ٿي

وَلَاَنْتَ مُجْتَهِدُ الْكَلَامِ وَ اَنْتَ مَنْ   دُنْيَاهُ آخِرَةٌ كَمَا هُوَ مُسْتَطَرْ

۽ توهين مجتهد علم ڪلام جا آهيو ۽ توهين اهو آهيو، جنهن جي دنيا آخرت آهي جيئن تہ اوهان جي مقامات ۾ لکيل آهي

---

[1] يعني. حق سبحانہ وتعاليٰ جو ڪلام انسانن سان ڪڏهن روبرو ٿيندو آهي ۽ اهو صورت خاص ڪري نبين سڳورن سان ٿيندي آهي ، ۽ تمام تورڙو، انهن ڪاملن سان ٿيندي آهي جيڪي نبين سڳورن جا تابع آهن تبعيت ۽ وراثت جي ڪري ـــــــــ ۽ جڏهن انهن ڪاملن سان اهو صورت گهڻو ڪري واقع ٿيندي آهي تہ پوءِ ان کي محدَّث جي درجي جي بر سان ڪري چيو آهي

أَنْتَ الَّذِيْ قَدْ هَاجَ نَفْسَكَ شَوْقُهَا　　لِزِيَارَةٍ فَأَنْ دَارُكَ الْبَيْتُ الْأَعَزُّ

توهين اُهي آهيو جو تنهنجا اوهانجي نفس کي انهيءَ شوق، ڪعبه جي زيارت لاءِ تڏهن خانه ڪعبه اِرخود اوهانجي ئي زيارت لاءِ ٿي آئي.

هٰذَا وَاِنْ جَحَدَ الْبَلِيْدُ فَاِنَّهٗ　　قَدْ صَحَّ عِنْدِيْ بِالْيَقِيْنِ مِنَ الْخَبَرِ

هنن ڳالهين جو جيڪڏهن ڪوبي بيوقوف شخص انڪار ڪري ته ڀلي ڪري، پر اهو تحقيق صحيح آهي منهنجي نزديڪ يقيني خبر سان.

هر حال جيڪي به الله جل وعلا کين وڏا رتبا، علم معرفتون ۽ مقام ڏنا سي وقت جي بزرگن قبول ڪيا ۽ سندن خدمت ۾ گذارڻ کي وڏي نعمت سمجهندا رهيا جهڙوڪ شيخ فضل الله برهانپوري ۽ شيخ حسن غوثي ۽ مولانا عبدالحڪيم سيالڪوٽي ۽ مولانا جمال الدين تلوي ۽ مولانا يعقوب صرفي ۽ مولانا جان محمد لاهوري ۽ مولانا عبدالسلام ديوڪي ۽ شاه عيسى برهانپوري ۽ شاه قاسم سليماني ۽ خواجه خاوند محمود لاهوري ۽ شاه فتح الله سنبلي ۽ سيد ميرڪ شاه بلخي ۽ سيد مير مؤمن بلخي ۽ حضرت شاه سڪندر قادري ۽ شيخ نارنولي ۽ مولانا جمال لاهوري ۽ مولانا حسن قبادياني ۽ مولانا الهداد ۽ حضرت شيخ عبدالحق محدث دهلوي وغيرهم رحمة الله عليهم اجمعين، ولله در من قال قدس سره.

اِنَّ الْاَفَاضِلَ كُلَّهُمْ لَكَ اَذْعَنُوْا　　وَفَدَتْ كَ بِالْاَرْوَاحِ الْاَمِيْنَ لِلّٰهِ

بيشڪ سمورا فاضل اوهانجا تابع ۽ رتبي جا قائل ٿيا، ۽ ڪن ته ڪانسواءِ سيني اوهانجي ٻنهنجا روح قربان ڪيا.

وَكَذَاكَ شَمْسٌ قَدْ تُفِيْضُ النُّوْرَ　　اَلْخُفَّاشُ مِنْهَا يَشْتَكِيْ سُوْءَ الْبَصَرِ

۽ انهيءَ مثال وانگر سج آهي جو نور ڦهلائي، انڌي هڻ سبب چمڙو انهيءَ شڪايت ٿو ڪري.

هر هڪ فاضل جي احوال ڏيڻ ۾ ڪتاب وڏو ٿي ويندو، مگر ڪن بزرگن جا قول مدح خواني ۾ مختصر طور روضة القيوميه تان نقل ڪري لکجن ٿا.

شيخ فضل الله برهانپوري

هي بزرگ وقت جو وڏو مشائخ هو، هڪ دفعه ٻڌائين ته سرهند شريف ۾ هڪ شخص مجدد الف ثاني ۽ قيوميت جي دعوى ٿو ڪري ۽ حضرت اقدس امام رباني مجدد الف ثاني رضي الله تعالى عنه جي منڪرن ڪيس گهڻو وڌ گهٽ ڳالهيون ٻڌايون ان بزرگ جاچ لاءِ پنهنجو هڪ مريد سرهند شريف موڪليو جو ٻئي مهينا درگاه تي رهيو. حضرت اقدس سلطان الاولياء امام رباني جن جي عبادت ۽ اخلاق ۽ تصرف ڏسي حيران ٿيو، جنهن ڪري قلب تي گهڻو اعتقاد ويٺس جيڪي به دل ۾ شبها هئس تن جو جواب مليس سمورو احوال پنهنجي مرشد سان اچي ظاهر ڪيائين

انھيءَ وچ ۾ ھڪ عالم سرھند شريف کان شيخ صاحب وٽ ويو، شيخ صاحب ان کان حضرت اقدس امام رباني مجدد الف ثاني قدس سره جا احوال پڇيا ان عالم باعمل نَوَّرَ اللهُ قبرهٗ فرمايو ته حضرت امام رباني مجدد الف ثاني قدس سره جي باطني جذبات بيان ڪرڻ جي ته مون کي طاقت ڪانه آهي، مگر ظاهري عمل ۾ پيروي نبوي صلی الله عليه وسلم تي اهڙو آهي جو سندن ثاني ڪو ڪونهي، روءِ زمين جي مشائخن جا ظاهري عمل گڏ ڪجن ته به حضرت امام رباني قدس سره جي عمل اڳيان سوئين ڀاڱي به نه ٿين. شيخ فضل الله اهو ذڪر ٻڌي نهايت خوش ٿي چوڻ لڳو ته اهڙن ڪماليت وارو مجدد الف ثاني ۽ قيوميت جي دعوی جو حقدار آهي. جن ڏينهن ۾ حضور اقدس قدس سره کي وقت جي بادشاه تڪليف ڏني هئي انهن ڏينهن ۾ شيخ صاحب سندن حق ۾ پنجن وقتن کان پوءِ دعا گهرندا هوا ۽ ڪڏهن ڪو به شخص سرھند شريف جي طرف کان سندن مريد ٿيڻ لاءِ ايندو هو ته انکي هرگز مريد نه ڪندا هئا ۽ چوندا هئا ته تنهنجي علائقي ۾ حضرت مجدد الف ثاني قدس سره موجود آهي ۽ تون پنهنجي گهر جي سج کي ڇڏي مون جهڙي تاري جي پٺيان ڇو ٿو ڊوڙين.

شيخ حسن غوثي قدس سره

هي بزرگ هندوستان جي وڏن مشائخن مان هو ۽ حضرت امام رباني قدس سره النوراني جي مجدد الف ثاني ۽ قيوميت جي شان متعلق ڪجهه شڪ و شبهو هوس، هڪ ڏينهن بزرگ خواب ۾ ڏٺو ته هڪ جاءِ تي امت جا سڀ ولي گڏ ٿيا آهن ۽ سڀ هي الفاظ ٿا چون ته "جو شخص حضرت امام رباني مجدد الف ثاني ۽ قيوميت جو شان نه مڃيندو موت جي مهل ان جو ايمان کسي وٺنداسين." اهي خواب ڏسڻ شرط شيخ صاحب جو شڪ شبهو دفع ٿيو ۽ سچي دل سان سندن مجدد الف ثاني ۽ قيوميت جو رتبو مڃيائين، هڪ ڪتاب تذڪرة الاولياء نالي لکيائين جنهن ۾ حضرت مجدد الف ثاني قدس سره جي نسبت ۾ هن طرح ٿو لکي "اهو حضرت مُجَدِّدُ محبوبيت جي مسند نشينن ۾ بالا نشين ۽ وحدانيت جي محفل جو صدر، مقام فرديت ۽ قطبيت جو بادشاه، قيوميت ۽ مجدد الف ثاني جي مرتبي جو صاحب آهي".

سيد ميرڪ بلخي

هي سيد بلخ جي وڏن بزرگن مان هو جڏهن حضرت امام رباني مجدد الف ثاني قدس سره جي ڪمالات ۽ ارشادات جي مشهوري ٻڌائين ته هن بي اختيار ٿي هڪ

نياز نامه سندن ڪمالات کي ڏسي، غائبانه توجه ۽ دعا لاءِ التجا طور عرض ڪيائين.

قيوميت جي ٻاويهين سال ۾ صاحب روضة القيوميه سيد ميرڪ جو هي واقعو بيان ڪيو آهي. سيد صاحب کي ٿو ڏنه مان هڪ رات مڪتوبات قدس آيات حضرت امام رباني مجدد الف ثاني قدس سره جي ڪي مطالع ۾ ڪيم، جڏهن ان جاءِ تي پهتس جتي پاڻ انهن بزرگن جي حق ۾ فرمايو اٿن ”جي هزار سال کان توحيد وجودي جا قائل هوا، ڇاڪي جو آهي ويچار انتاري ڪُنّ کان نڪري ڪيڙ ڏانهن نه دوڙيا آهن ان وقت هي بيت بي اختيار پڙهڻ لڳس.

مجدد شيخ ما سر شار عرفان — که سلطان هزاران بايزيد است
مريدان و مريدانِ مريدان — جنيد و شبلي و شيخ فريد است
خمير طينتش داني که از کيست — باو از سيد عالم رسيده است

ساڳي ڪتاب جي انهيءَ باب ۾ لکيل آهي ته جڏهن شيخ المشائخ ڪبرويه ۾ سيد مؤمن بلخي ۽ ماوراء النهر، خراسان ۽ بدخشان جي ٻين بزرگن حضرت امام رباني مجدد الف ثاني رضي الله تعالیٰ عنه جي مڪتوبات شريف جا ڪي مڪتوب شريف مطالع ڪيا ته سڀ خوشي سان ڏسي ۽ وجد ڪري لڳا ۽ چيائون ته هن انتاري وقت ۾ بي وقوف ماڻهو اهڙي بزرگوار جو قدر ڇا ڄاڻن. جيڪڏهن سلطان العارفين بايزيد بسطامي يا سيد الطائفه جنيد بغدادي ۽ اهڙا ڪامل امت رحمة الله عليهم هن وقت هجن ها ته جيڪر انهيءَ مرد خدا جي غاشيه برداري (خدمتگاري) ڪن ها ۽ دل و جان سان مريد ٿين ها. حضرت عالم باعمل ڪامل مڪمل خدمت محمد جان قدس سره مدرس مدرسه فرقانيه حضرت مجدد الف ثاني رضي الله تعالیٰ عنه جي باري ۾ بالڪل درست فرمايو آهي جزاه الله خيرا

إِنَّ الشَّرِيعَةَ وَالطَّرِيقَةَ فِيهِمَا — كَمُلَتْ رِجَالٌ قَدْ مَضَوْا فِيمَا غَبَرْ
بيشڪ شريعت ۽ طريقت ٻنهي ۾ — ڪيترا ولي ڪامل ٿي گذريا آهن

كَمُلُوا وَلَكِنْ كَانَ فِي أَحَدِهِمَا — وَلَأَنْتَ فِي كِلْتَيْهِمَا بَحْرٌ زَخَرْ
اهي ڪامل هئا پر ڪمال انهي ٻنهي مان هڪ ۾ هيو — ۽ البته تون انهي ٻنهي ۾ بحر زخار آهين

دَلَّتْ عَلَى مَا قُلْتُ مِنْكَ صَحَائِفُ — فِيهَا الشِّفَا لِمَنِ اشْتَكَى وَلِمَنْ أَفْتَكَرْ
انهيءَ ڳاله تي جيڪا مون چئي آهي تنهنجا مڪتوب شريف شاهد آهن، انهن مڪتوبن ۾ شفا آهي انهن لاءِ جن غور ۽ فڪر ڪيو

أَلَمْ تَرَ أَنِّي يُحْيَا مِنْ يَرَاعِكَ بَاقِيًا   عِظَةً لِّمُتَّعِظٍ وَذِكْرٌ لِّمَنِ ادَّكَرْ

اهو نشان نادر اوهانجي قلم جو قيامت تائين باقي رهندو، نصيحت وٺندڙ لاءِ نصيحت آهي هدايت وٺندڙ لاءِ هدايت آهي

مُلِئَتْ غَوَامِضَ مِنْ إِشَارَاتٍ كَمَا   تُمْلَى الْحَقَائِبُ بِاللَّآلِي وَالدُّرَرْ

اجي مڪتوب شريف باريڪ اشارن سان ڀريل آهن، جيئن ٿيلهيون موتين سان ڀريل هونديون آهن.

فَمَنِ ادَّعَى فَضْلًا عَلَيْكَ فَبَاطِلٌ   مَا إِنْ عَلَيْهِ فَلَيْسَ بَانٍ كَالنَّخِرْ

پوءِ جيڪو ماڻهون اوهان کان بلنديءَ جي دعويٰ ٿو ڪري، پوءِ انجي اها دعويٰ ڪوڙي آهي جو ته جهڙي ڪچي جو جو بانهن ٿي نه آهي

وقت جي بزرگ جو ارشاد

سارڳي سال جي ذڪر ۾ ٻه قصا آهن هت تمام مختصر لکجي ٿو ته هڪ مرد خدا جو فقير پوسير ۾ رهندو هو جو ڪڏهن غائب ٿي ويندو هو ۽ ڪڏهن حاضر ٿيندو هو. ان وقت هڪ عورت صالحياڻي جنهن جو وقت جي گهڻن بزرگن کان ارشاد ورتل هو، حضور اقدس امام رباني مجدد الف ثاني قدس سره جي زيارت کان بهره مشرف ٿي هئي، سا گهڻين عورتن سان گڏجي ان بزرگ وٽ آئي، عرض ڪيائين ته مونکي باطني فيض جي عنايت ڪريو، ان بزرگ چيو ته قطب قيوم زمانه جو حضرت مجدد الف ثاني آهي جو هن امت جي ڪل ولين کان زور ڀريو آهي تون اُن جي زيارت ڪئي پر ان کان تو فيض نه ورتو، جيئڻو ته سندس مان توکي ڏنو نه ٿيو پوءِ مون ۾ ڪهڙو فائدو ڏئي ٿيندءِ، جيئڻ ٻڌو ته مون به ان سردار جي هڪ ڀيرو زيارت ڪئي آهي ان شاء الله تعالى وري به هڪ دفعو امام الاصفياء جي زيارت ڪندس، جو شخص اُن جي زيارت سچائي سان ٿو ڪري ان تي دوزخ جي باهه حرام آهي. تون به اُتي وڃ تنهنجو مطلب پورو ٿيندو. آخر اها عورت مريديءَ کان مشرف ٿي. الخ

علامه عبدالحڪيم سيالڪوٽي

جناب مولوي عبدالحڪيم سيالڪوٽي قدس سره وقت جي علمائن جو بادشاهه ۽ تصانيف عاليه جو مالڪ هو. جنهن هر علم ۾ ڪونه ڪو ڪتاب ضرور تصنيف ڪيو آهي جن کي طالب علم تحصيل علم جي آخري درجي ۾ ٿا پڙهن، اهڙو ڪو ڪتاب نه هوندو جنهن تي مولانا سيالڪوٽي جو شرح ۽ حاشيو نه هجي. گهڻا طالب علم ان مان فائدا حاصل ٿا ڪن بلڪ سندن حاشين ۽ شرحن جي مدد کانسواءِ ڪتاب حل ٿي نٿو سگهي، هي حضرت سال ١٢ قيوميت جي ۾ حضرت امام رباني مجدد الف ثاني رضي الله تعالى عنه جي حضور پرنور ۾ اچي مريديءَ کان مشرف ٿيو. سندن مريدي ٿيڻ جو

هئي سبب ٿيو ته مولوي صاحب جو هڪ شاگرد جو مٿن ٻين شاگردن کان لائق ۽ ذڪي طبع
جوءِ ذهن وارو هو، اهڙي طبع موچاري هئس جو مولوي صاحب جو ٻيو ڪو شاگرد ان
سان برابري ڪري نه سگهندو هو اتفاق سان اهو ٻه ڏينهن سبق جي پڙهڻ لاءِ نه آيو
مولوي صاحب ڪيس چڙائي موڪليو، جڏهن خدمت ۾ حاضر ٿيو ۽ ڪالونس مولوي
صاحب نه اچڻ جو سبب پڇيو ته هن عرض ڪيائين ته ٻه ڏي ورق منهنجي هٿ لڳا آهن جنهن جي
مطالعي ۾ محو آهيان انهن کي جيئن ڪنهن ڪتاب جي مطالعه لاءِ دل نٿي گهري، پوءِ اُهي
ورق بغل مان ڪڍي مولوي صاحب کي ڏنائين، جڏهن مولانا انهن ورقن مبارڪن
کي مطالع ڪيو ته هن اهڙو ڪلام ڏسڻ ۾ آيس جنهن جا علم ۽ معرفتون بالڪل نيون
نراليون ۽ سهڻيون ۽ شريعت مبارڪ جي حڪمن سان برابر هيون، مولوي صاحب اهو
ڪلام ڏسي حيران رهيو ۽ چوڻ لڳو ته هي ڪهڙي بزرگ جو ڪلام آهي هڪ شخص جو
حضرت امام رباني مجدد الف ثاني جي ڪلام مبارڪ کان مشرف ٿي چڪو هو ۽ ان وقت
مجلس ۾ موجود هو چوڻ لڳو ته هي ڪلام حضرت مُجَدِّدُ الف ثاني قدس سره جو آهي، مولوي
صاحب انهن علمن ۽ معرفتن جي مطالع کان حضور اقدس حضرت مجدد الف ثاني رضي الله تعاليٰ عنه
جو بالڪل گهڻو معتقد ٿي پيو. انهيءَ ڏينهن ۾ هڪ رات مولوي صاحب حضرت مُجَدِّدُ الف ثاني
رضي الله تعاليٰ عنه جي ديدار پُرانوار کان خواب ۾ مشرف ٿيو. حضرت جن مولوي صاحب
کي هي تلقين فرمائي. قُلِ اللّٰهُ ثُمَّ ذَرْهُمْ فِيْ خَوْضِهِمْ يَلْعَبُوْنَ. يعني تون الله چئو
پوءِ انهن کي ڇڏي ڏي ته پنهنجي غفلت ۾ ڪيڏندا رهن.

حضور اقدس رضي الله تعاليٰ عنه جي فرمائڻ شرط مولوي صاحب جو سينو روشن
ٿي پيو ۽ دل ذڪر ڪرڻ لڳس بلڪ ذڪر الٰهي سموري بدن ۾ اثر ڪري ويس ۽ مولوي صاحب تي عجب حالت
غلبو ڪيو، جڏهن جاڳيو ته هن دل پنهنجي کي ذڪر ۾ مشغول ڏٺائين ۽ مٿين حالتن
جو پاڻ ۾ مشاهدو ڪيائين، بروقت نيازمندي، دُعا ۽ توجه لاءِ حضرت مجدد الف ثاني
رضي الله تعاليٰ عنه جي خدمت ۾ عريضو لکيائين ۽ ماڻهن کي چوڻ لڳو ته اڄ حضرت شيخ
احمد امام رباني مُجَدِّدُ الف ثاني رضي الله تعاليٰ عنه جو اويسي آهيان. هن کان پوءِ حضور
جن جي خدمت ۾ حاضر ٿي مريد ٿيو مولانا صاحب تجديد الف ثاني جي اثبات ۾ رسالو
دَلَائِلُ التَّجْدِيد جي نالي لکيو آهي. واقعي انهيءَ رسالي ۾ نهايت قوي دليل ۽ برهان پيش ڪيا اٿس

— خواجه محمد هاشم رحمة الله عليه "برڪات الاحمديه" ۾ تحرير ٿو فرمائي ته هڪ ڏينهن حضرت امام رباني مُجدِدُ الف ثاني رضي الله تعالیٰ عنه جي درگاه ۾ گهڻا ئي حاضر هوا اُتي هيءُ ذڪر نڪتو ته حضور اقدس جي تجديد الف ۽ قيوميت جي شان جو ثبوت ته اسان ما ٿهن پي اظهر من الشمس آهي پر جيڪڏهن ڪو عالم، جو علم ۾ پنهنجي وقت جو سردار هُجي ۽ جنهنجو قول خلق لاءِ سند هُجي، اهو تجديد الف ۽ قيوميت جو اقرار ڪري ته پوءِ مخالفن جي لاءِ دليل قوي ٿيندو. اهيءَ ذڪر ٻڌي سڀڪو سمورا اهل مجلس حضور اقدس جي خدمت ۾ اچي حاضر ٿيا ان وقت حضور انور رضي الله تعالیٰ عنه تنبُ مان اُٿي وضوءِ ڪري جوارا دو ٿي فرمايو ۽ قيوميت جي نور سان گڏ ريل ذڪر معلوم ڪري خادمن کان پڇڻ فرمايائون ته مولوي عبد الحكيم هن وقت ۾ ڪٿين آهي سڀني عرض ڪيو ته اڄ ڪلهه معقول ۽ منقول ۾ جهڙس ڪوبه نه هن پي ٻاڻ فرمايائون ته مولوي صاحب مون ڏانهن هڪ خط لکيو آهي ان کي پڙهي ڏسو. حضور جن ايجان اهو گفتگو پوري ڪري فرمايو ته قاصد حضور جن کي هڪ خط اچي ڏنو. حاضرين عرض ڪيو ته هيءُ مولوي صاحب جو خط آهي، جڏهن کولي پڙهيائون تڏهن ان ۾ حضور اقدس رضي الله تعالیٰ عنه جي بابت ۾ ڪيترائي جملا مدح جا لکيل هوا، جن جملن مان هڪ هيءُ آهي "امام رباني محبوب سبحاني مُجدِدُ الف ثاني رضي الله تعالیٰ عنه" تنهن کان پوءِ ان خط ۾ پنهنجو خواب ۽ پنهنجي حالت سڀ ڪجهه عرض ڪئي هوائين. هي مولوي صاحب جو پهريون خط هو جو حضور اقدس مجدد الف ثاني جي خدمت ۾ موڪليو هوائين

شيخ عبد الحق محدث دهلوي | هي بزرگ حضرت خواجه مجدد الف ثاني قدس سره جي وقت جو هوءِ هندستان جي عالمن ۾ يڪتا گوهر هو. "جذب القلوب الى ديار المحبوب"، "مدارج النبوت"، "تاريخ مدينه"، "تكميل الايمان" شرح مشكواة شريف وغيرها انهي بزرگ جا جوڙيل ڪتاب آهن. پنهنجي پٽ نور الحق کي هڪ خط حضرت مُجدِدُ الف ثاني جي ناالي لکي ڏنو هوائين جنهنجو مطلب هيءُ هئو ته حضرت يعقوب ۽ حضرت يوسف على نبيّنا وعليهما الصلواة والسلام جي وچ ۾ محبت ايتري تدر هئڻ جي ڪهڙي حڪمت هئي؟ پاڻ هڪ مڪتوب شريف جو مڪتوبات شريف

جي ٽئين جلد[1] ۾ موجود آهي ان جي جواب ۾ لکي ڏانهنس موڪليائون. مٿيون محرّرات سنڌ ۾ مڪتوب شريف ڏسي سنڌن دل وڃان سان ارادت مندي ٿيو ۽ سنڌن تجديد الف جو شان مڃيائين ڏ روضة القيوميه

معلوم ڪرڻ گهرجي ته حضرت شيخ عبدالحق دهلوي حضرت سلطان الاولياء امام رباني مجدد الف ثاني قدس سره جو ابتدائي قدر منڪر هوجئين ابن جوزي حضرت سيدنا غوث الاعظم محي الدين جيلاني قدس سره جو منڪر هو.

ذرة المعارف ۾ صاحب تفسير مظهري پنهنجي مرشد حضرت شاه غلام علي قدس سره جي ملفوظات ۾ لکي ٿو ته اڳ ۾ ڏينهن تاريخ ١٣ ربيع الآخر جي فرمايائون ته شيخ عبدالحق صاحب پنهنجي رسالي ۾ لکيو آهي ته مونکي حضرت مجدد الف ثاني جي عالي قدر هجڻ ۾ شبهو هوا ۽ جنهن آيت قرآني، جا حضرت موسى على نبينا وعليه الصلواة والسلام جي شبهي تاريڪ لاءِ نازل ٿي آهي منهنجي دل ۾ وارد ٿي، پوءِ فرمايائون ته معلوم ٿيو جو اهڙو ڪندڙ حضرت مجدد الف ثاني ڏانهن آهي سو موسوي آهي ۽ جو منڪر آهي فرعوني آهي. خواجه باقي بالله قدس سره جي خليفه خواجه حسام الدين ڏانهن حضرت شيخ عبدالحق صاحب هڪ اخلاص نامو لکيو جنهن ۾ حضرت مجدد الف ثاني قدس سره ڏانهن نهايت گهڻو اعتقاد ڄاڻايو هئائين. ته انهن بزرگن سان بد اعتقاد رهڻ چڱو نه آهي. پڻ سنڌن خط مان معلوم ٿيو ته منهنجو انڪار رڳو نفسانيت جي سبب ڪري هو. الخ

علامه محمد مراد حضرت شيخ عبدالحق صاحب جي خط لکڻ کان پوءِ رقم ٿو فرمائي. لَا يَخْفَى عَلَى النَّبِيْهِ مِنْ هٰذَا اَنَّ اِعْتِرَاضَهٗ اَوَّلًا اِنَّمَا كَانَ بِمُوْجِبِ الْبَشَرِيَّةِ وَهُوَ كَذَالِكَ فَاِنَّ كَلَامَ الْمُنْكِرِيْنَ كُلَّهٗ مِنْ هٰذَا الْقَبِيْلِ اِلَّا اَنَّ الْحَقَّ سُبْحَانَهٗ يَخْتَصُّ بِرَحْمَتِهٖ مَنْ يَّشَاءُ وَيُنْجِيْهِ مِنْ هَاوِيَةِ الْاِنْكَارِ وَيُؤْوِيْهِ اِلٰى جَنَّةِ التَّصْدِيْقِ بِاَوْلِيَائِهٖ وَنِعْمَ دَارُ الْقَرَارِ وَيُبْقِي الْبَعْضَ عَلٰى مَا هُوَ فِيْهِ مِنْ نَارِ الْاِنْكَارِ فَبِئْسَ الْقَرَارُ[3]

---

[1] مڪتوب ٢٠٦ جلد ٽيون مڪتوبات حضرت امام رباني مجدد الف ثاني قدس سره
[2] سال ٧١ ٿيو ميت جي ۾ اهو ذڪر آهي
[3] معرب المڪتوبات الشريفة المرسوم بالدرر المڪنونات النفيسه مطبوعه مڪه ص ٢٠

ــ پڻ سبع سيارہ ۾ آهي تہ شيخ عبد الحق صاحب هڪ ڏينهن حضرت رسول ڪريم صلى الله عليه وسلم جي ديدار ڪان مشرف ٿيو، حضرت جن صلى الله عليه وسلم تمام گهڻي تنبيه ڪيس ۽ عتاب فرمايائون تہ حضرت مجدد جو تون ڇو منڪر ٿيو آهين پوءِ توبه ڪيائين ۽ دل وجان سان ارادت مند رهيو الخ. ٻئي جاءِ تي آندو ويو آهي تہ جنهن تي اعتراض ڪيا هوائين سي پاڻ ۾ ڏوڪڙي ڇڏيائين ۽ ڏرڻ جو حڪم ڏنائين ڪيائين اهو پڻ هڪ پيري رجالٌ لَّا تُلْهِيهِمْ تِجَارَةٌ وَّلَا بَيْعٌ عَنْ ذِكْرِ اللّٰهِ جي آيت قرآن شريف مان نڪتي جنهن جو قصو سلسلة الذهبيه ۾ ڪيل آهي ۽ ڪلمات جي ذڪر ۾ ايندو. پڻ حسن افغاني هٿرادو مڪتوب لکي حضرت امام رباني جي نالي ڪري ڪيس اچي ڏنو هو، انهي مڪتوب تي شيخ صاحب اعتراض ڪرڻ لڳو جڏهن واقف ٿيو تہ مڪتوب ڪوڙو آهي تڏهن پشيمان ٿي حضرت اقدس امام رباني مجدد الف ثاني قدس سرہ ڏانهن عذر جو عريضه لکيائين ۽ معافي گهريائين، جنهن جو ذڪر مناقب العارفين ۽ سلسلة الذهبيه ۾ آهي. بهرحال انهي سڀ ظاهري سبب حضرت شيخ جي رجوع ٿيڻ جا ٿيا ولله الحمد. علامه محمد مراد لکي ٿو ڪي.

وَاخْتُلِفَ فِي سَبَبِ رُجُوْعِ الشَّيْخِ مِنْ اِنْكَارِهٖ ظَاهِرًا قِيْلَ رَأَى النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي الْمَنَامِ وَهُوَ يُوَبِّخُهٗ عَلٰى اِنْكَارِهٖ وَقِيْلَ تَفَاءَلَ فِي حَقِّهٖ بِالْقُرْآنِ الْعَظِيْمِ فَخَرَجَ "وَاِنْ يَّكُ كَاذِبًا فَعَلَيْهِ كَذِبُهٗ وَاِنْ يَّكُ صَادِقًا يُّصِبْكُمْ بَعْضُ الَّذِيْ يَعِدُكُمْ" وَقِيْلَ خَرَجَ مَرَّةً رِجَالٌ لَّا تُلْهِيْهِمْ تِجَارَةٌ وَّلَا بَيْعٌ عَنْ ذِكْرِ اللّٰهِ" وَقِيْلَ اِنَّمَا كَانَ اِعْتِرَاضُهٗ عَلَيْهِ بِحَسَبِ مَكْتُوْبٍ مَجْعُوْلٍ عَلَيْهِ مِنْ طَرَفِ بَعْضِ اَعْدَائِهٖ فَلَمَّا وَقَفَ عَلٰى ذَالِكَ رَجَعَ وَتَابَ وَاعْتَذَرَ لِلْاِمَامِ قُدِّسَ سِرُّهٗ عَمَّا صَدَرَ فَحَسُنَ وَانْقَلَبَ اِلَى الصَّفَاءِ الْكُلِّ وَلَمْ يَبْقَ مِنْهُ اَثَرٌ وَلَا مَانِعَ مِنْ اِجْتِمَاعِ كُلِّ ذَالِكَ وَحَيْثُ ثَبَتَ رُجُوْعُهٗ عَنْ ذَالِكَ عُلِمَ اَنَّهٗ مِمَّنْ اَدْرَكَتْهُ الْعِنَايَةُ الْاِلٰهِيَّةُ بِاَيِّ طَرِيْقٍ كَانَ الخ

ــ اهي ٻن رڳ جي بيان ڪيا ويا، سي گهڻو ڪري اُهي آهن جي وڏي عمر جا هوا ۽ حضور اقدس امام رباني قدس سرہ جي نور جي ظهور جي شروعات هئي، باقي جن بزرگن ۽ محققن سندن ڪمال ظهور جي وقت جو شرف حاصل ڪيو ۽ سندن فيض جي نور مان

سوجهرو ڏور ٿو ٿين جي ڪئي جي خبر ٻوڙي الله جل وعلا کان سواءِ ناممڪن آهي جيڪي هن
ڪوڙ ڳوڙهن بزرگن جو بيان ڪيو ته ٻئي شمار دفترن جي ورقن. انهن جي مناقبت
۾ به ڪيترا ڪتاب جڙي ويا آهن. علامه محمد مراد مڪي متن مضمون ڪيل جي بارن
۾ ڪيو آهي. وَهٰؤُلَاءِ الَّذِيْنَ ذَكَرْنَاهُمْ اَكْثَرُهُمْ مِمَّنْ اَدْرَكُوْا فِيْ اَوَاخِرِهِمْ
اَوَائِلَ ظُهُوْرِ الْاِمَامِ قُدِّسَ سِرُّهٗ وَاَمَّا الَّذِيْنَ اَدْرَكُوْا كَمَالَ ظُهُوْرِهٖ
وَبَايَعُوْهُ اَوِ اقْتَبَسُوْا مِنْ اَنْوَارِهٖ مِنَ الْمُحَقِّقِيْنَ وَالْمُدَقِّقِيْنَ فَلَا يُحْصِيْ
عَدَدَهُمْ اِلَّا اللّٰهُ لَوْ حَاوَلَ شَخْصٌ ذِكْرَهُمْ لَا تَسْتَغْرِقُ مُجَلَّدَاتٍ
كَثِيْرَةً وَقَدْ اَلَّفَ بِالْفَارِسِيَّةِ مَنَاقِبُ شَتّٰى الخ

جڏهن الله جَلَّ وَعَلا حضرت مُجَدِّدِ الف ثاني کي دين اجارڻ لاءِ تجديد الف جي رتبي سان نوازيو ته پاڻ اٿيا ۽ دين جو سُڌارو فرمايائون جنهن جو احوال ڏنل هن مختصر ڪتاب ۾ ڏنو آهي. اهڙو مُلڪ ڪو نه رهيو جنهن مُلڪ ۾ سندن خليفا نه ويا هُجن ڪو به بادشاهه نه رهيو جو سندن مريد نه ٿيو هجي. جاءِ بجاءِ مسجدون ٺهي ويون دين جو غلغلو اڀري ڪري ٿيو جو بادشاهه وقت (جهانگير) کي گهڻو خوف ٿي پيو ته منهنجي بادشاهي کسجي ويندي. تنهن ڪري يوسف زماني خواجه امام رباني قدس سره کي ان کان جا تڪليف پهتي اُهو به اهو سبب هو جنهن جو مفصل احوال روضة القيوميه جلد اوّل ۾ آهي ۽ مختصر جواهر مجدديه ۾ لکيو آهي. جڏهن پاڻ تڪليف سٺائون ته هن هيڪاري دين جي ترقي لاءِ بادشاهه ۽ اُن جا رهيل ڪامورا مريد ٿيا ۽ بادشاهه هميشه هِڪَڙُ رهندو هو. حضور اقدس کي جيڪا بادشاهه تڪليف ڏني هئي اُن جو ڪجهه ذڪر اڳتي ايندو. وقت جي ڪيترن مشائخن پنهنجيون گاديون ڇڏي ڏنيون ۽ حضور اقدس ۾ اچي لڳا ڪن کي حضرت رسول اڪرم صلي الله عليه وسلم جو حصو ٿي ٿيو ته ڪِن کي ڪِن وَلين ڪاملن جو، خصوصًا غوث الاعظم قدس سره جو، هر هڪ جا احوال ڏسڻ ٿو گهري هُت مختصر روضة القيوميه تان ڪي بيان ڪجن ٿا

خواجه فرخ حسين بدخشاني

صاحب روضة القيوميه جو سال ۳ قيوميت جي ۾ ٻئي ٿو ته خواجه فرخ حسين بدخشاني ما وراء النهر جي اڪابرن مان هڪ وڏو مشائخ هو ۽ تان ٻي بزرگن کان حضور اقدس جن جي قيوميت ۽ تجديد الف جو بشارتون

ٻڌيون هوائين ۽ پاڻ پڻ موچارا خواب ڏٺا هوائين. توران جي ملڪ ۾ مشهور ٿيو ته حضرت باقي بالله قدس سره پڻ سندن مريد ٿيو آهي. نبيره خواجه فرخ حسين اتان هليو ۽ اچي لاهور ۾ حضرت جن جو مريد ٿيو. ان وقت سندن منزل لاهور ۾ هئي.

سيد نصير احمد رومي

سيد نصير احمد، روم جي وڏن مشائخن مان هو. هڪ ڏينهن روضهٔ انور حضرت سيد المرسلين صلي الله عليه وسلم جي حرم شريف ۾ ويٺو هو ته آنحضرت صلي الله عليه وسلم کين ارشاد فرمايو ته هند جي زمين ۾ هڪ بزرگ پيدا ٿيو آهي جو امت جي سڀني ولين کان وڌيڪ آهي، جيڪڏهن تون سعادت جي خواهش ٿو رکين ته ان جي حضور ۾ وڃ ۽ ان کان دعا گهر، جو دين دنيا جو سرمايو آهي. ”مٿيون سيد سڳورو حڪم موجب هندستان ڏانهن روانو ٿيو. آخر اچي لاهور ۾ پهتو. حضرت امام رباني مجدد الف ثاني رضي الله تعالى عنه جن پڻ اتفاق سان لاهور ۾ هوا جت سيد صاحب مريد ٿيو، دارين جي سعادت کان مشرف ٿيو. [1]

شيخ طاهر بدخشي قدس سره

صاحب روضة القيوميه سال ١٠١٤ھ ۾ لکي ٿو ته هن سال ۾ برڪ، طالقان، شادمان، ڪولاب ۽ بدخشان جا طالب سندن حضور ۾ آيا ڪن پنهنجي پيري جون گاديون ڇڏيون ۽ ڪن مدرسا ترڪ ڪيا. بدخشان جي سلطان جو مقرب شيخ طاهر بدخشي هو، ان هڪ رات حضرت رسول اڪرم صلي الله عليه وسلم جي خواب ۾ زيارت ڪئي، ساڻن چار يار سڳورا عليهم الرضوان پڻ همرڪاب هوا. آنحضرت صلي الله عليه وسلم شيخ طاهر کي گهڻي عنايت ڪري فرمايو ته توکي بادشاه سان گڏ رهڻ لائق نه آهي، بهتر آهي ته حضرت امام رباني مجدد الف ثاني رضي الله تعالى عنه جي خدمت ۾ حاضر ٿي.“ شيخ طاهر صبح جو جاڳڻ شرط سرهند شريف جو رستو ورتو.

هڪ بلخ جي بزرگ جو سندن حضور ۾ اچڻ

تجديد ۽ قيوميت جي نائين سال ۾ آهي ته بلخ جو هڪ بزرگ حضور اقدس ۾ آيو، پاڻ ان کان احوال پڇيائون، چيائين ته مون خواب ڏٺو ته ڪن ماڻهن هڪ جنازو وڏي عظمت ۽ جلال سان آندو آهي جنهن پٺيان خلق جو گهڻو انبوه آهي جن ۾ اڪيانوي پيغمبر سڀ اولياء خصوصاً ماوراء النهر جا مشائخ جهڙوڪ خواجه

---

[1] سيد مير نصير احمد رومي جو ذڪر روضة القيوميه جي ڇهين سال قيوميت جي ۾ آهي.

عبدالخالق غجدواني، سرحلقهٔ خواجگان حضرت خواجه بهاؤالدين شاهه نقشبند ۽
خواجه عبيدالله احرار ۽ سندن زماني ۾ وقت جا ٻيا بزرگ سڀئي پاڻ ۾ گڏ هوا، جنهنجي
پرسان اچي ويٺا آهن، مون انهن بزرگن مان هڪ کان پڇيو ته هي ڪهڙي بزرگ
جو جنازو آهي؟ ۽ هي سڀ بزرگ ڪنهن جي انتظار ۾ آهن. انهن چيو ته هي ديت
هن ملڪ جو قطب آهي ۽ هي سڀئي بزرگ هن امت جي اوليائن جي قطب الاقطاب جي
انتظار ۾ آهن جو اچي جنازو پڙهائيندو ايتري ۾ هڪ بزرگ سرو جي قد، گندمي
مائل اجاڻ جي رنگ وارا هئا، جنهنجي نوراني پيشاني ۽ اکيون مبارڪ ڪشاديون ۽ نڪ مبارڪ
بلند ۽ ڏاڙهي مبارڪ ۽ وار گهاٽا، صاحب حُسن جو، جنهنجو حسن، يوسفي حسن
جي خبر پئي ڏئي. محمدي ملاحت ۽ پيشاني تي ولايت جا چمڪار ظاهر هوا. عزت ۽ تمڪين
جي نشاني جو سردار اچي پهتو سڀني اُن جي تعظيم ڪئي هٿ ٻڌي سامهون بيهي
رهيا اُن بزرگ امامت ڪرائي پوءِ جنازو کنيائون ڪنهن پڇيو ته هي امامت ڪرائيندڙ
ڪير ۽ ڪٿان جو آهي؟ ڪنهن جواب ڏنو ته هن جو نالو حضرت شيخ احمد مجدد الف ثاني
آهي جنهنجو رهڻ سرهند شريف ۾ ٿيندو آهي، جڏهن آءٌ هوش ۾ آيس ته مونکي
حضرت مجدد الف ثاني جي زيارت لاءِ بي قراري ٿي ۽ صبح جو جنهنجي گادي جڏي هن قطب
الاقطاب جي چائنٺ مبارڪ تي آيس. هت اچي ڏٺم ته خواب واري صورة مبارڪ کان
هڪ وار جو به فرق ڪونه هو ۽ سندن درگاهه اقدس کان گهڻائي فائدا حاصل ڪيم.

هڪ چشتي خاندان جي گادي نشين
جو حضور اقدس ۾ اچي مريد ٿيڻ

انهي سڳي سال ۾ هڪ چشتي خاندان جي بزرگ سندن مريد ٿي فيض کان
مشرف ٿيو، مريد ٿيڻ کان پوءِ هي بيان ڪيائين ته مون حضرت خواجه معين الدين
چشتي قدس الله تعالیٰ سره کي خواب ۾ ڏٺو گويا ڪنهن پاسي تشريف نيا ويا ٿا ۽
سندن اڳيان وڏي فوج ۽ شاهي جهنڊا آهن، ايتري ۾ ڪنهن ان فوج مان مونکي
چيو ته تنهنجي پيءُ ڏاڏو چشتي طريقي جو مريد هو تون ڪهڙي سبب حضرت مجدد الف ثاني
جو مريد ٿيو آهين مون جواب ڏنو ته ڪُتو جتي ڪجهه لهندو آهي اُتي ويندو آهي هن تي

ان جيئن ته خواجه معين الدين قدس سره ۽ حضرت مجدد الف ثاني قدس سره ۾
ڪهڙو فرق ڏٺو جو اُنهي خدمت ۾ فيض ياب ٿيو آهين مون جواب ڏنو ته اهڙو فرق
ڏٺم جيئن حضرت موسيٰ ۽ حضرت محمد علیٰ نبينا وعليهما الصلوٰة والسلام ۾ آهي
حضرت خواجه معين الدين قدس سره اعتراض ڪندڙ کي جهٽڪ ڏئي ڪيو ۽
فرمايائين ته ان جو پير اُمت جي سيني ويٺل کان ٻاهر پيو آهي، نهايت شريعت وارو
۽ نهايت مستقيم الاحوال آهي خبردار هن کي ڪجهه نه چئو

حضرت مشڪل ڪشا شاه نقشبند قدس سره
جو فرمودو حضرت امام رباني مجدد الف ثاني قدس سره جي شان ۾

حضرات القدس ۾ آهي ته حضرت مجدد الف ثاني رحمة الله عليه جي مريدن مان هڪ سادات سڳوري بيان ڪيو ته هڪ ڏينهن حضرت مجدد الف ثاني جي منڪرن مان ڪنهن مونکي چيو ته حضرت مجدد تو فرمائي ته جيڪڏهن هن وقت حضرت خواجه بهاؤالدين شاه نقشبند قدس سره حيات هجي ها ته اهو به منهنجي خدمت ڪري ها. مونکي معلوم هو ته حضور اقدس کي هن طرح ڳالهائڻ جي عادت نه آهي، يعني اهڙين سخنن مشرب جي مخالف آهي. مون عجب ڪيو، اوچتو ان مرض طاعون ۾ گرفتار ٿيس ۽ مرض نهايت سختي ڏيکاري ايتري قدر جو ملائڪ منهنجي روح قبض ڪرڻ لاءِ آسمان کان نازل ٿيا، ايتري ۾ حضرت خواجه شاه نقشبند قدس سره جن ظاهر ٿي ملڪن کي فرمايو ته توهين موٽي وڃو سيد زادي کي حياتي بخشي وئي آهي. ملڪن سبب پڇيو خواجه بهاؤالدين قدس سره فرمايو ته جي هي مري ها ته ٽي آدمي ڪافر ٿي مرن ها، هڪ مريض، ٻيو ان کي چوڻ وارو، ٽيون جنهن چوڻ واري کان ٻڌو، "كذا في السلسلة الذهبية" ص٢٧

ٻيو ڏيري مونکي ارشاد ڪيائون ته اگرچه جيئن ان گمراه بيان ڪيو آهي تيئن حضرت امام رباني قدس سره ڪونه فرمايو آهي پر حقيقت هيءَ آهي ته ان جو شان ۽ مرتبو انهي کان به زياده آهي. اه ـــــ حضرات القدس مان معلوم ٿو ٿئي ته مٿيون چشتي بزرگ به اهو ساڳو حضرت آهي جنهن کي طاعون ٿيو هو.

معلوم ڪرڻ گهرجي ته حضرت غريب نواز خواجه معين الدين چشتي رضي الله تعالیٰ عنه

وارث صاحب ۽ قطب روم و شام خواجه بسطام ۽ محبوب حق ۾ حضرت خواجه ابوالحسن
خرقاني ۽ حضرت غوث الثقلين جگر گوشهٔ حسنين محبوب رب المشرقين والمغربين
سيّدنا ومرشدنا پيران پير دستگير محي الدين جيلاني ۽ ٻين رضي الله تعالیٰ عنهم حضور
اقدس حضرت امام رباني مجدد الف ثاني رضي الله تعالیٰ عنه جي مدح خواني ڪيئن
سو رهاڳي ڪري ڏيکاري آهي. جنهنجو احوال اڳ ڏنو ويو. حضرت خواجه اجميري قدس
سره الاقدس جو فرمود "وهابي عالم" ويا ۾ ڏنو ويو آيو. سبحان الله ڪيڏو نه
شان بي پايان پير پيران حضرت مجدد مهربان قدس الله تعالیٰ سره جو آهي جنهن جا
وڏا وڏا اولياء عظيم الشان برگزيدگان بارگاه رحمان مدح خوان ٿيا آهن.

علامه خواجه محمد جان قدس سره حضرت مجدد رضي الله تعالیٰ عنه جي
دربار ۾ ڪيئن ٿو نجي التجا ڪئي آهي.

مَا قَدْرُ مَنْ أَثْنَى عَلَيْكَ وَأَنْتَ مَنْ يُثْنِي عَلَيْكَ ــ الْخَوَاجَةُ مِنْ أَجْمِيرِهِ وَالْغَوْثُ مِنْ جِيلَانِهِ
ڪهڙي طاقت آهي ان شخص جي جنهن اوهان جي ثنا ڪئي حالانڪ اوهين اهي شخص آهيو جنهن جي ثنا ڪئي خواجه اجمير ۽ غوث جيلان

وَكَذَا أَبُو الْحَسَنِ الْوَلِيُّ وَبُو يَزِيدَ كِلَاهُمَا ــ هَذَا أَتَى مِنْ بِسْطَامِهِ هَذَا أَتَى مِنْ خَرْقَانِهِ
۽ اهڙيءَ طرح حضرت ابوالحسن ولي ۽ حضرت بايزيد ٻنهي، هي ٻنهي بسطام کان ۽ هو ٻيو خرقان کان

جَاءَ الْفَقِيرُ الْيَوْمَ يَا سَيِّدِي فِي أَمْرِهِ ــ إِنَّ الْفَقِيرَ لَيَلْتَجِي أَبَدًا إِلَى سُلْطَانِهِ
حضرت اڄ فقير پنهنجي ڪم لاءِ اوهان وٽ آيو آهي، بيشڪ فقير هميشه پنهنجي بادشاهه ڏانهن التجا ڪندو آهي

هَذَا الْعَبْدُ وَاقِفٌ فِي سُوحِكُمْ مُتَضَرِّعًا ــ مِنْ تَالِفٍ مَا عِنْدَهُ عَمَلٌ سِوَى عِصْيَانِهِ
هي ٻانهو اوهان جي ڪچهري ۾ عاجزي سان بيٺو آهي، يعني اهو برباد ٻانهو جنهن وٽ ڏوهن کان سواءِ ٻيو عمل ناهي

هَذَا قَرِيضٌ صَاغَهُ يُنْشِئُ مِنْ فِكْرِهِ ــ وَلَعَلَّهُ يَوْمَ الْحِسَابِ يَكُونُ فِي مِيزَانِهِ
هي نظم آهي جنهن کي ان ناهيو آهي پنهنجي فڪر سان، ۽ اميد آهي ته قيامت جي ڏينهن اهو هن جي ترازوءَ ۾ هوندو

وَمُؤَلِّفُ الْأَبْيَاتِ فِي مَدْحِ الْمُجَدِّدِ أَحْمَدٍ ــ حَاشَاهُ يَأْتِي بَابَهُ وَيَعُودُ فِي حِرْمَانِهِ
حضرت مجدد شيخ احمد جي مدح ۾ بيتن ناهيندڙ، حاشا ته هو در تي اچي ۽ محروم واپس ٿئي

أَوْ تَارِكٌ مَمْلُوكَهُ يَبْقَى أَسِيرَ مُلِمَّةٍ ــ حَاشَا لَعَاظِمِ قَدْرِهِ حَاشَا لِجَلَالَةِ شَانِهِ
ڇا اهو حضرت پنهنجي غلام کي ڇڏي ڏيندو جو مصيبت ۾ باقي رهي، سندس مرتبي جي وڏائي ۽ سندس شان کان

هي ڳالهه بالڪل ٻاهر آهي

يَا مَنْ يُرِيْدُ وَيَبْتَغِيْ مَدْحَ الْمُجَدِّدِ أَحْمَدِ   مَهْلًا فَلَا تَهْجُ بِهِ إِذْ لَسْتَ مِنْ فُرْسَانِهِ

اي اهو شخص جو حضرت مجدد شيخ احمد جي مدح خواني ڪرڻ چاهين ٿو، ترسي وڃ، تون هن ميدان جي شهسوارن مان نه آهين.

شَرْحُ الْمَرَامِ إِلَى مَتَى اقْطَعْ نَشِيْدَكَ بِالثَّنَا   وَلْنَشْرِ مِسْكِ خِتَامِ هٰذَا النَّظْمِ فِيْ فَوْحَاتِهِ

پنهنجي مقصد جو بيان ڪيستائين، پنهنجي ثنا سان گڏ پنهنجي نغمي کي بند ڪر، ته هن نظم جي مشڪ ختام جي خوشبو ۾ هن جي تعريف آهي.

هڪ قادري بزرگ جو سندن خدمت ۾ اچي مريد ٿيڻ

تجديد ۽ قيوميت جي سو ورهين سال ۾ صاحب روضة القيوميه هڪ وڏو بيان آندو آهي، جنهن جو اختصار هي آهي: حضرت مير سيّد احمد روايت ٿو ڪري ته هڪ شخص سان دکن ۾ مليو جنهن کان هڪ تصرف ڏٺم جنهن تي ان کان احوال پڇيم. ان چيو ته "آءٌ پنجاب جي رهڻ وارو سوداگر آهيان، مونکي حضرت غوث الثقلين ميران محي الدين عبد القادر جيلاني رضي الله تعاليٰ عنه سان نهايت گهڻي محبت هئي. ڏهاڙي نماز کان پوءِ انهي روح انور کي ختمو ڏيندو هوس ۽ پنهنجا احتياج سندن خدمت ۾ عرض ڪندو هوس ۽ طريقي قادريه جي بزرگن جي وظيفا ۽ ذڪر هوا پڙهندو رهندو هوس. هڪ رات ننڊ ۾ جاڳي جي دوران ۾ حضرت غوث الاعظم قدس سره جي زيارت کان مشرف ٿيس ۽ قدمن تي ڪري پيس پاڻ فرمايائون ته "ظاهر ۾ پڻ پير ڪرڻ ضروري آهي" مون عرض ڪيو ته وقت جي مشائخن مان جنهن لاءِ حڪم ٿئي اهو پير ڪريان. حضرت غوث الاعظم قدس سره فرمايو ته "سرهند شريف ۾ هڪ بزرگ ظاهري ۽ باطني علمن جو جامع مجدد الف ثاني شيخ احمد نالي آهي سڀني امت جي ولين ۾ اهڙي رتبي جو ٻيو ولي ڪونهي ان وٽ وڃي حاضر ٿي". صبح جو اٺ شهر سرهند سندن حضور ۾ حاضر ٿيڻ جو ارادو ڪيم. آخر سندن خدمت کان مشرف ٿيس. پنهنجي ساري حقيقت سندن اڳيان بيان ڪيم پاڻ نهايت عنايت فرمائي سلوڪ جي تربيت سان مونکي سينگاريائون، ٿوري عرصي ۾ پنهنجي مقصود کي پهتس". اهو ماخوذًا

(٦٠ آنديون ص ١٣٥ ڏانهن) مگر طفلي جو شان ۽ تبواضع جهڙو ڏنو آهي. ڪذا افاد حضرت سيّدي سندي استاذي ومرشدي تند حضرت شاهه آغا مد ظلهم العالي.

(آنديون ص ١٣٩ تان) ۾ اعتراضن جي جواب ۾ لکيل آهي ـ تبديا سائينداري حضرت جي ڪتب خاني ۾ موجود آهي وفات سال ١٢٥٠ هجري مطابق سنه ١٨٣٥ع ۾ ٿي.

(٦١ حيدرآباد :- حيدرآباد سنڌ، ميونسپالٽي کان ڏکڻ اوڀر طرف بيراج ڪالوني شاکي، حضرت خواجه غلام محي الدين سرهندي مجددي بن حضرت غلام صادق بن حضرت غلام محمد معصوم بن حضرت شاهه محمد اسماعيل (باقي ص)

حضرت پير دستگير غوث الاعظم رضي الله تعالیٰ عنه جي تشريف شريف، سرهند شريف ۾ عجيب واقعو

سال ٻارهين ۾ صاحب روضة القيوميه جو لکي ٿو ته جڏهن مان هن حضرت مجدد الف ثاني رضي الله تعالیٰ عنه جا تمام ڪمالات ٻڌا اجهڙوڪ قيوميت ۽ طيبت ۽ اصالت وغيره، ته هن جيڪي عاقل هوا سي سڀني ڪمالات قبول ڪري مريدي کان مشرف ٿيا ۽ جي عقل کان بهره ور نه هوا اُهي نه رڳو منڪر ٿيا بلڪ حضور اقدس رضي الله تعالیٰ عنه جي اهانت ڪيائون ۽ چوڻ لڳا ته جي پاڻ واقعي قيوم ۽ مجدد الف آهن ته اسانکي اکين پخبر دانگر ڪا نشاني ڏيکارن جي پنهنجن منڪرن سان ڪي ڏيکار نيندا هوا. حضور اقدس رضي الله تعالیٰ عنه جن جڏهن اهڙن جون واهيات ڳالهيون ٻڌيون ته هن فرمايائون ته اهڙن کي چئو ته جي اوهانجي دل گهري ته اچو ته مباهلو ڪريون.

تحقيق مباهله جڏهن ڪو نبي نبوت جي دعوىٰ ڪندو هو ۽ خلق انهي نبوت کان انڪار ڪندي هئي، ته هن اهو نبي پنهنجي اهل عيال سوڌو ۽ مخالف ڌر به اهل عيال سان اچي هڪ مقرر جاءِ تي وضو سان هڪ ٻئي جي لاءِ درگاه باري جلّ وعلیٰ ۾ غضب جي دعا گهرندا هوا. نبي سڳورو پنهنجي دعوىٰ ۾ سچو هوندو هو تنهن ڪري انهن منڪرن تي قهر الهي نازل ٿيندو هو.

جڏهن حضرت مجدد الف ثاني جو پيغام هن ڌر کي پهتو پاڻ مجلس مقرر ڪري صلاح ڪيائون. آخر هي راءِ قائم ڪيائون ته گهڻو گمان آهي ته حضرت مجدد الف ثاني ۽ انجي اولاد جي دعا قبول ٿئي پوءِ اسان تي وڏي مصيبت نازل ٿيندي تنهن ڪري ڪا اوس اهڙي ڳالهه گهرجي جو حضرت مجدد الف ثاني نه ڪري سگهي ۽ بالڪل محال هجي جيئن ته انهن مان هڪ معتبر شخص اچي حضور ۾ هي درخواست ڪئي ته جيڪڏهن حضرت شيخ عبدالقادر جيلاني رضي الله تعالیٰ عنه حياتي ۾ ئي هت اچن ۽ اوهانجي تجديد الف ثاني ۽ قيوميت جا اقرار ڪن ته پوءِ اسين بي شڪ مجدد الف ۽ قيوميت تي ايمان آڻينداسون. حضور اقدس امام رباني مجدد الف ثاني رضي الله تعالیٰ عنه جڏهن هي ڳالهه ٻڌي ته هن فرمايائون ته جنهن ڳالهه کي اهي مخالف مشڪل ٿا سمجهن الله تعالیٰ ان کي آسان ڪرڻ ۾ قادر

آهي“. انهي وچ ۾ هڪ شخص جان محمد رحمة الله عليه نالي جالندڙ شهر جو حضور
جن جي خدمت ۾ اچي قادري طريقي ۾ مريد ٿيو، صبح شام ايتري ته حضور اقدس
حاضر رهندو هو جو ڪا به گهڙي سندس حضور کان جدا نه ٿيندو هو. جڏهن حضور
اقدس جن حويلي مبارڪ ڏانهن تشريف فرمائيندا هوا ته ٻاهر دروازي ٻاڪ ۾ هٿ ٻڌي
ويٺو رهندو هو. ——— مولانا بدرالدين قدس سره جان محمد جي رباني حضرات القدس
۾ نقل ڪري ٿو“ هن ڪتاب جو حوالو شاه عبدالعزيز محدث دهلوي پڻ فتاوي جي ٻئين
حصه جي آخر ۾ آندو آهي ”ته هڪ ڏينهن سج لٿي کان اڳي آءٌ خدمت ۾ ويٺو هوس حضور جن
مونکي فرمايو ته آءٌ توکي هڪ ڪم ٿو ڏسيان تون اهو ڪري سگهندين؟ عرض ڪيم ته
منهنجا ماءُ پيءُ توتي قربان ٿين ڇو نه ڪري سگهندس. حضور اقدس جن مونکي هڪ اکروٽ
ڏئي فرمايو ته حافظ رحمت جي باغ ۾ ٻه درويش رهيل آهن انهن وٽ وڃ. انهن ۾
هڪ درويش کي چهري تي سيڙهن جا داغ آهن انکي منهنجا سلام ڏيئي هي اکروٽ
انکي ڏئي ڪيس وٺي اچ. آءٌ حڪم موجب باغ ۾ ويس ڏٺم ته ٻيو درويش آزادانه روش
ويٺا آهن ۽ ٽوڙي وٽي ۽ ٻي هڪ درويش جدا ويٺو هو جڏهن ان مونکي ڏٺو ته سڏيائين
ته ڇا توکي حضرت مجدد الف ثاني مون ڏي موڪليو آهي. مون چيو ته هائو. پوءِ اکروٽ انکي
ڏئي حضور اقدس جا ڪيس سلام ڏنمان مونکي چيو ته حضور جن مونکي گهرايو آهي؟ آئون
ته هلون. جڏهن حضور ۾ آياسون ته پاڻ محراب ۾ ويٺا هوا درويش ٻي طرف ويهي
رهيو. ايتري ۾ مونکي حضور اقدس جن فرمايو ته ٿورو ڪڪي اچ آءٌ ان جاءِ ۾
دوڙندو ويس جتي ٿورو تيار ڪي ٿيو، پيالو ڀري حضور جن جي خدمت ۾ حاضر ڪيس
پاڻ فرمايائون، هن درويش کي ڏي. جڏهن اچي ويس، ڏٺم ته اهو شخص به حضرت
اقدس جي مهماني ۾ آيو آهي ان چيو ته حضرت مجدد الف ثاني کي ڏي، جڏهن هيڏانهن
نگاهه ڪيم ته حضرت مجدد الف ثاني جن ويٺا آهن ان درويش پهريائين حضور اقدس
جن کان منهنجو حال پڇيو پاڻ انکي فرمايائون ته فلاڻي جو پٽ آهي تنهن تي درويش چيو ته انهي
جو پيءُ منهنجو آشنا هو، اوهان هن کي ڪهڙي طريقي ۾ مريد ڪيو آهي. حضور اقدس
جن فرمايو ته طريقه قادريه ۾. تنهن تي ان درويش عرض ڪيو ته آءٌ سفارش ٿو ڪريان
ته حضرت غوث الاعظم جي هن کي ملاقات جسماني ڪرايو ان آنسواءِ منهنجي لاءِ بهتر

جو باعث ٿي پوندو" جڏهن تہ منهنجي ذڪر ٿي ڳڻ رهيو. ٻار ڏي تو چوي تہ ايتري ۾ حضرت
مجدد الف ثاني جن مون کان پاڻي جو ڪوزو وٺي ڪجهہ پري گهر يا بيت الخلاء ڏانهن تشريف فرمايائون. پوءِ وضو
جي فراغت کان بعد مون کي فرمايائون تہ "جان محمد ڇا قطب تاري کي سڃاڻين ٿو، جيڪو
آهي ۽ اشارو قطب تاري ڏانهن ڪيائون، پوءِ فرمايائون تہ چتائي ڏس". ڏٺم تہ اهو تارو آهستہ
آهستہ ڪاٽ تو هو ٿيڻ لڳو ۽ وڌندو ويو آخر ڪجهہ ڏکي ٿاڻي پيو جڏهن تہ ان جاءِ تي ڪرائي پيا، ان جي
وچان هڪ شخص جنرو حيائي وارو وڪاري لباس سان نڪتو بنا دير هڪ لمحہ اندر رهجي
پهتو. حضرت مجدد الف ثاني مون کي فرمايو تہ هي شيخ عبدالقادر جيلاني رضي الله تعالى عنہ آهي
ان جو ادب بجاءِ آڻ. مون حڪم موجب ملازمت ادا ڪئي. انهي وقت حضرت امام رباني مجدد
الف ثاني جا ستر جڻا منڪر حاضر هوا هئي حالت ڏسي بالڪل حيران ٿي ويا تهن کان بعد حضرت
شيخ عبدالقادر جيلاني بلند آواز سان فرمايو تہ "جو ڪجهہ حضرت مجدد الف ثاني فرمائي توهان کي
قبول ڪرڻ گهرجي جو تہ دين دنيا جي بهتري انهي ۾ آهي ۽ هي حضرت مجدد الف ثاني
امت جي وليئن کان زور بلو آهي ان جو منڪر ٿيڻ ايمان جي ڪسڻ جو سبب آهي جو شخص هن جي
ايمان جي سلامتي جو خواهان آهي. اهو جناب جي سمورن ڪمالات کي دل جي سچائي سان
قبول ڪري" سموري مجلس وارن حضرت غوث الاعظم جي انهي نصيحت کي ٻنهي ڪنن
سان ٻڌو ۽ حضرت غوث الاعظم جي جمال مبارڪ هنن ظاهري اکين سان ڏٺو ۽ هن نصيحت
پوري ڪري حضرت غوث پاڪ حضور اقدس مجدد الف ثاني کان موڪلائي قطب تاري ڏانهن
متوجه ٿيا ۽ وري ان ۾ غائب ٿي ويا ۽ قطب تارو وري پنهنجي اڳوڻي حالت تي اچي ويو. هن جاءِ تي
حضرت خواجه محمد احسان قدس الله تعالى سره تو فرمائي تہ مون اها روايت ڪيترا ڀيرا
حضرت خليفة الله خواجه محمد زبير رضي الله تعالى عنہ جي زبان گوهر فشان کان
ٻڌي ۽ ان حضرت حجة الله قدس الله تعالى سره کان ان حضرت عروة الوثقى امام محمد
معصوم قدس سره المڪتوم ــــــ حضرت امام معصوم جن پاڻ انهي مجلس ۾ حاضر هوا
شهر ۾ جيترا منڪر موجود هوا سڀني توبه ڪئي ۽ حضور اقدس جي خدمت ۾ اچي مريد ٿيا.
ـــ حضرت خليفة الله خواجه محمد زبير رضي الله تعالى عنہ جن کان روايت آهي تہ
جنهن درويش کي جان محمد عليه الرحمة باغ مان وٺي آيو اهو قادري طريقه سڳوري جي دعوي
ڪندو هو. حضرت مجدد الف ثاني رضي الله تعالى عنہ ان تي تصرف ڪيو ۽ حضرت شيخ

محي الدين جيلاني رضي الله تعاليٰ عنه کي گهرائي پنهنجي تجديد الف ۽ قيوميت جو اقرار ڪرايائون، باقي پيادا درويش جي باغ ۾ ويٺل هوا سي پڻ امت جي مشائخن سڳورن جي طريقي جي دعويٰ رکندا هوا هن کان پوءِ انهن کي به حضور جن گهرائي هر هڪ تي پنهنجو تصرف ڪيائون پر ڏهه جو وقت ويجهو هو جو هن فيصلي کان فارغ ٿيا هي معاملو ٩ ذي الحج سنه ١٠٢١هه جمعه جي رات فيصل ٿيو.

خليفه صدرالدين جي حڪم موجب هڪ شخص جو اچڻ جو سچو طالب هو

مولانا محمد هاشم "زبدة المقامات" ۾ لکي ٿو ته هڪ درويش سان ملاقي ٿيس جنهن ۾ آثار معرفت ۽ ولايت جا تمام گهڻا ڏٺم. هيڪر ان کي ڏٺم ته هڪ پڻ سڳو آڳيان ڪري ۽ اکيون ان ۾ اٽڪايون ويٺو آهي. مون پڻ ۾ توجه ڪرڻ جو سبب پڇيو، فرمايائين ته هي پڻ جتي هن ڏسان ٿو ته ڏهن انهيءَ پڻ ۾ مونکي سڄو جهان ڏسڻ ۾ ٿو اچي ۽ اهڙي عنايت ٿو ڏسان جنهن جو بيان نٿو ڪري سگهان پوءِ فرمايائين ته آءٌ حضرت محبوب سبحاني امام رباني قدس سره جو مريد آهيان. مون کائونس مريد ٿيڻ جو سبب پڇيو، درويش فرمايو ته "سواد ديحور جي پسگردائي ۾ هڪ رات تهجد کان پوءِ زبدة المتاخرين خليفي صدرالدين جي روح ڏانهن متوجه ٿيس (خليفو صاحب حضرت محمد زاهد بلخيءَ جو خليفو هو ۽ گهڻا سال سلسلي ڪبروي ۾ رهنما هو ۽ مونکي پنهنجي والد شريف ننڍپڻ جي حالت ۾ ان جو زيارت ڪرايو هو) ۽ عرض ڪيم ته اوهين جهان مان لڏي ويا آهيو مونکي ڪنهن ڪامل جو ڏس ڏيو عرض ڪرڻ شرط مونکي ننڊ وٺي وئي، حضرت خليفي صاحب کي ڏٺم، مونکي فرمايائون ته آءٌ توکي حضرت امام رباني مجدد الف ثاني جي خدمت ۾ ٿو موڪليان، پنهنجي مرشد جي حڪم ٿيڻ شرط چريو وانگر نهايت شوق سان حضرت اقدس ۾ اچي حاضر ٿيس، جا حالت منهنجي تو ڏٺي سا حضرت امام رباني قدس سره جي هڪ گهڙيءَ جي نظر جو اثر آهي". اهه (زبدة المقامات ص ٣٩١)

اهڙي طرح ڪيترائي ماڻهو بزرگن ۽ صالحن جي ارشاد موجب پري پري کان حضور ۾ پيا آيا.

راقم الحروف :- جڏهن ته مان اختصار جي ڪري پئي آهيان تنهن ڪري ايترن ئي نالن تي اڪتفا ڪيان ٿو. سندن فيض جي گهڻائي ايتري قدر آهي جنهن جو احوال بيان ڪري نٿو سگهجي. سندن حالات جي ڪتابن کي مطالعه ڪندي بي اختيار هي بيت سندن ثنا ۾ پڙهڻ تائين پهچي سندن حق ۾ ڪنهن عارف فرمايا آهن. وَلِلّٰهِ دَرُّ مَنْ قَالَ

از وتازه شد دين بعد از هزار | بعالم نبي گوئي آمد دوبار
نبي نيست اما برنگ نبي | بجو شد ز کويش هزاران ولي

الله اڪبر ! سندن وجود مبارڪ الله تعاليٰ ڏانهن جي مينهن وانگر عام خاص خلق جي لاءِ هن جهان تي آندو هو بي شڪ اهو مسند مجدد يت ۽ قيوميت جي ڪين ڪي رپياهئي

حضرت اقدس، دُرِ يتيم، خزانه رسالت، گوهرِ درياءِ نبوت، غوطه زن بحرِ عرفاني خزينة الرحماني امام رباني حضرت مجدد الف ثاني رضي الله تعاليٰ عنه کي جا بشارت سندن مرشد اڪرم محي الدين خواجه باقي بيرنگ باقي بالله دهلوي قدس سره عطا فرمائي آخر صادق آئي. جنهن صاحب تفسير روفي جو ڪتاب جواهر علويه ۾ تو کي ته حضرت خواجه باقي بالله قدس سره حضرت امام رباني مجدد الف ثاني رضي الله تعاليٰ عنه کي فرمايو ته مونکي ڏسڻ ۾ آيو ته مون هڪ ڏيئو مشعل سڄي جهان ۾ شهر سرهند ۾ روشن ڪيو آهي ان نور جي روشنائي ڪاف اير ندي ڪان الهندي تائين سارو جهان روشن ٿي ويو آهي ۽ جنهن پوءِ تنهن ان مشعل جو نور ڏينهن ڏينهن وڌندو ٿو وڃي، خلق ان مان ٻيهڻا ٻيهڻا ڏيا پئي ٻاري. (جواهر علويه مترجم اردو ص ٩٢)

علامه محمد جان قدس سره حضرت مجدد الف ثاني رضي الله تعاليٰ عنه جي حضور اقدس ۾ انهي بشارت ڏانهن اشارو ڪري تمام سهڻو بيان عرض ڪيو آهي.

وَلَانْتَ ذَا الْمِصْبَاحُ فِيْ نَادِي الْوَرٰى | لِلْعَارِفِ الْبَاقِيْ الْوَلِيِّ الْمُعْتَبَرِ
بي شڪ تون محفل عالم ۾ اهو ڏيئو آهين | حضرت عارف خواجه باقي بالله ولي معتبر کان

وَمِنْ نُوْرِهٖ اقْتَبَسَ الْعَوَالِمُ كُلُّهَا | وَلَوْقَدَتْ مِنْهُ الْمَصَابِيْحُ الْأُخَرُ
جنهن جي نور کان سمورا جهان روشني ورتي | ۽ روشن ٿيا ان مان ڪيترائي ٻيا ڏيا

فَيْضُ الطَّرِيْقَةِ مِنْكَ يَبْقٰى دَائِمًا | مَا دَامَ سَاعَاتُ الزَّمَانِ وَمَا هَا
هلنة | وسينهه آهي

اوهان جي فيض جو طريقو هميشه باقي رهندو، جيستائين زماني جو گهڙيون باقي آهن ۽ جيستائين زمانو

لَكَ فِي الْمَوَاهِبِ وَالنَّوَالِ وَفِي النَّدٰى   بَاعٌ طَوِيْلٌ مَا يُبَارِيْكَ مِنْ قِصَرٍ

اوهان کي باطني عطائن ۽ جود ۽ سخا ۾، وڏي طاقت حاصل آهي جنهن طاقت ۾ ڪا گهٽتائي ڪانهي

اَضْحَتْ يَمِيْنُكَ لِلْعُفَاةِ سَحَابَةً   دَرَّتْ عَلَيْهِمْ بِالنَّوَالِ وَاَيُّ دَرٍّ

حضور جن جو هٿ مبارڪ سائلن لاءِ ڪڪر آهي، جو مٿن بخشش جا ٺارن ۾ ٿو ڪهڙو نه وسائي ٿو.

صاحب جواهر علويه، سندن حالات، گوهر ۳۱ ۾ لکي ٿو ته حضرت امام رباني قدس سره جو فيض ساري جهان ۾ مشهور ٿي ويو ۽ سندن هدايت جي شهرت هر هنڌ پکڙجي وئي قطبيت ۽ غوثيت جو نقارو سندن نالي وڄايو ويو. ڪانئن ولايت جا نور، برڪتون، ڪرامتون ۽ عادت جي ابتڙ ڪم (خوارق عادات) ايتري قدر ظاهر ٿيڻ لڳا جو اهي سڀ عمر پوري لکڻ ۾ هرگز سمائجي نٿا سگهن ۽ قرب الاهي جي مقامات جو ڪشف مٿن ايتري قدر ظاهر ٿيو جو بيان کان ٻاهر آهي. ٻيا اندازا ماڻهون، جي گمراهي جي کڏ ۾ غرق هوا، سندن وسيلي سان شهود ۽ حضور جي ڪيفيت ۾ اچي پهتا. جهان وارا، جن کي گمراهي جي رات ورتي هئي سي هدايت جي رستي تي اچي رسيا، پري پري جي ملڪن جا عالم ۽ فاضل ڪيترن ۽ مڪڙن وانگر شمار کان ٻاهر سندن حضور اقدس ۾ ٿي آيا. وقت جا مشائخ پنهنجي شيخي ڇڏي خدمت ۾ حاضر ٿي سندن صحبت ۾ گذارڻ کي ٻاڻ لاءِ وڏو فخر سمجهندا هوا ۽ زماني جا اولياءَ سندن فرمان برداري ڪرڻ کي ٻاڻ لاءِ قرب الاهي ۾ واڌاري تيڻ جو خيال ڪندا هوا. وقت جا بادشاهه ۽ امير پروانن وانگر ان سلطان الاولياءَ جي فيض جو نور ڏسي شمع وانگر اچي چانئٺ تي ڪرندا هوا. سندن صحبت مبارڪ ۾ خدا جي طالبن جو ايتري قدر مجمع ٿيو جو ستارن آسمان جا ملڪ پڻ سندن برڪتن ۽ فيض تي رِيس ڪندا هوا

صيت فيضش شد زمين سان سربلند   غلغله در گنبد خضرا فگند

فخر عاشقان دربار محمدي حضرت علامه مولانا حافظ شاه محمد جان قدس سره ڪهڙي نه محبت جا موتي نظم جي سلڪ (ڌاڳي) ۾ پوئي حضور اقدس جي ڳڻن جي تعريف طور عرض ڪيا آهن.

اَلشَّيْخُ اَحْمَدُ فِي الْوَرٰى ذَاكَ الْاِمَامُ الْمُقْتَدٰى   مَنْ كَانَ قُطْبًا وَاٰلِهٖ مَنْ كَانَ فَرْدَ زَمَانِهٖ

حضرت شيخ احمدؒ جو خلق ۾، اهو امام مقتدى آهي، جو پنهنجي وقت ۾ قطب هو ۽ پنهنجي

زماني الف ثاني جو يگانو هو

مِقْدَامُ صَفِّ الْأَصْفِيَا مِصْبَاحُ نَادِي الْأَوْلِيَا ... نِبْرَاسُ جَمْعِ الْأَتْقِيَا مِنْ كَامِلِي أَعْيَانِهِ

برگزيده ماڻهن جي صف جو اڳواڻ، وليائن جي مجلس جو ڏيئو، متقين جي جماعت جي شمع، سندن ڪامل شخص.

بَثَّ الْهِدَايَةَ فِي الْوَرَى وَأَدَا الْبَرِيَّةَ نَحْوَهَا ... عَمَّ الْبَسِيطَةَ كُلَّهَا بِسَنَاهُ مِنْ عِرْفَانِهِ

ماڻهن ۾ هدايت پکيڙيائون ۽ خلق کي هدايت ڏانهن وٺي آيا. سندن معرفت جي روشني سڄي زمين تي ڇانئجي وئي.

عَلَمُ الْهُدَى نِبْرَاسُ التُّقَى غَيْثُ النَّدَى عَيْنُ الرِّضَا ... الدِّينُ مِنْ أَنْصَارِهِ وَالْحَقُّ مِنْ أَعْوَانِهِ

هدايت جو نشان، پرهيزگاري جو شمع، سخاوت جو مينهن، رضا جو چشمو، دين سندن انصار ۽ حق سندن مددگارن مان.

دِينُ الْهُدَى صَارَتْ بِهِ مُخْضَرَّةً أَفْنَانُهُ ... وَالشِّرْكُ مُنْقَلِعُ الْبِنَا يَبْكِي عَلَى خِذْلَانِهِ

هدايت وارو دين سندن ڪري ٽاريون سرسبز ٿيو. شرڪ بنياد کان پٽجي ويو ۽ پنهنجي خواري تي روئي رهيو آهي.

مَنْ ضَاءَتِ الدُّنْيَا بِنُورِ وُجُودِهِ وَظُهُورِهِ ... فَالْخَلْقُ أَصْبَحَ شَاكِرًا بِجَنَانِهِ وَلِسَانِهِ

اهو حضرت جن جي وجود ڪري دنيا روشن ٿي وئي، پوءِ خلق شڪرگذار ٿي پنهنجي دل ۽ زبان سان.

مَنْ كَانَ بَاهِرَ حُجَّةٍ مِنْ رَبِّهِ فِي خَلْقِهِ ... مَنْ كَانَ وَاضِحَ آيَةٍ لِلّٰهِ فِي أَكْوَانِهِ

جو روشن دليل هو رب جي طرفان سندس مخلوقات ۾، جو الله تعاليٰ جي کليل نشاني هو سندس سموري ڪائنات ۾.

حِبْرُ الشَّرِيعَةِ مَاهِرًا بَحْرُ الطَّرِيقَةِ زَاخِرًا ... مَنْ جَاءَ مَغْمُورًا الَّذِي بِالرَّحْمٰنِ فِي رِضْوَانِهِ

شريعت جو عالم، طريقت جي درياءَ جو ماهر، جو خدا تعاليٰ جي رضامندي ۾ ٻڏل هو.

حضور اقدس جي فيض جي گهڻائي ۽ شان بابت پکين ۽ گهوڙن جون شاهديون

روضة القيوميه جي جلد اول جي اخير ۾ آهي ته حضرت امام رباني مجدد الف ثاني قدس سره جا مريد، صاحب فيض جا نوٽ هوا تن ۾ ڪامل مڪمل مشهور خليفا پنج هزار هوا. پاڻ دعوت اسلام جي لاءِ هر ملڪ ڏانهن خليفا موڪليندا هوا جيئن سال ١٠٣٤ جي ذڪر ۾ آندو ويو آهي ته هن سال ۾ حضور اقدس امام رباني قدس سره جن پير دستگير جي حڪم سان پنهنجا خليفا دنيا جي طرف ڏانهن خلق الله جي هدايت جي غرض سان روانا فرمايا جن ۾ ستر خاص اهل ارادت جا ۽ فيض وارا ملڪ ترڪستان ۽ قپچاق ڏانهن موڪليائون تن مان مولانا بابا محمد قديم طالقاني کي سردار مقرر ڪيائون ۽ چاليهه اهڙا خاص خاص بزرگ صاحب ڪمال جا ملڪ عرب ۽ يمن ۽ شام ۽ روم ڏانهن روانا فرمايائون

انهن جو سردار مولانا صادق کي مقرر فرمائي ڪاشغر جي واٽ سان روانو ڪيائون ۽ ٻيا ٻه خليفا توران ۽ خراسان ڏانهن روانا ڪيائون ۽ انهن جو سردار شيخ احمد برڪي مقرر فرمايائون. جڏهن هي بزرگ ارشاد ڪيل ملڪن ۾ پهتا ته هنن اتان جي ماڻهن گهڻي تعداد کي مريد ڪيو. انهن بزرگن کان حد کان زياده ڪرامتون ظاهر ٿيون جنهن ڪري انهن ولايتن جي ماڻهن جو ڏانهن رجوع زياده ٿيندو ويو. انهن ملڪن جا بادشاهه پڻ مريد ٿيڻ کان مشرف ٿيا. ترڪستان جا گهوڙا جي وحشي سيرت هوا جن ماڻهن کي تابع ٿيا ته ڪي نه ٿيا بلڪ انڪار ڪرڻ لڳا. هڪ ڏينهن هي بزرگوار جهنگل ۾ ويٺا هوا گهوڙن اڄ دنندن پڻ ان جاءِ تي موجود هوا ۽ ڪي منڪر پڻ حاضر هوا انهن جي وقت جو بادشاهه پڻ زيارت لاءِ آيو هو. هنن بزرگوارن فرمايو ته ڪي ماڻهون اسان کان منڪر آهن ۽ نٿا ڄاڻن ته اسان کان انڪار ڪرڻ ايمان جي نقصان جو سبب آهي. وري ماڻهن جي گهوڙن ڏانهن مخاطب ٿي فرمايائون ته "اي گهوڙا توهين شاهدي ڏيو ته حضرت امام رباني مجدد الف ثاني قيوم عالم جا آهن ۽ اسان کي هنن ماڻهن جي هدايت لاءِ موڪليو اٿن." گهوڙن فصيح الفاظن سان چيو ته

حضرت مجدد الف ثاني قيوم جهان جو آهي ۽ توهان کي هنن ماڻهن جي هدايت لاءِ موڪليو اٿس. اي ماڻهون جي توهين هنن بزرگن جي تابعداري ڪندئو ته چڱا ٿيندو ۽ جي انهن جو چيو نه مڃيندئو ته توهان جو دين ۽ دنيا خراب ٿيندا. و

هن کان پوءِ جي ڪي اڏامندڙ آيا سي به ساڳو هي مضمون نهايت چٽن الفاظن سان چوڻ لڳا. ترڪستاني اهو تعجب جوڳو ماجرا ڏسي حيران رهيا ۽ سڀ سندن خدمت ۾ اچي مريد ٿيا بادشاهه ۽ امير پڻ انهن بزرگوارن جي مريدي ۾ داخل ٿيا ۽ انهن حضرات کان ڪيتريون ڪرامتون ظاهر ٿيون.

حضرت اقدس جا ٻيا خليفا جي ٻين ولايتن لاءِ مامور هوا انهن کان پڻ انهيءَ طرح بي شمار ڪرامتون صادر ٿيون جن جو تفصيل ڪرڻ تمام تطويل جو باعث آهي. غرض ته جن بادشاهن ۾ سندن خليفا آيا انهن جا رهاڪو ۽ حاڪم هدايت جي واٽ کان بهره ور ٿيا. خليفن جي ذاتي خرچ پڻ بادشاهن وٽان ايندو هو. ڪي بادشاهه حضور اقدس ڏانهن تحفا موڪلي اهو فخر حاصل ڪندا هئا ۽ جيئن ته حضرت سرهند شريف ۾ اچي قيوم عالم

جي قدم بوسي کان مشرف ٿيندا هوا اهه ملخصًا

سنڌ جي حالاتن جي ڪتابن مان معلوم ٿو ٿئي ته حضور اقدس ۾ ٻاهران جا هزارين بي شمار ايندا هوا. ڪي ته بن ٽن ورهن کان پوءِ قافلي جي صورت ۾ پهچندا هوا

تجديد ۽ قيوميت جا ٽيهون سال

هن سال ۾ حضرت امام رباني مجدد الف ثاني قدس سره جي جنم جا ٽيهه ورهه ٿيا هئا. ڪن آدمي حاضر ٿي رهيا، فيض وارا ٿي ويندا هوا. جي انهي حساب ۾ هڪ ورهه جو حساب ڪجي ته هن سال جي خبر صاحب روضة القيوميه جو ٿو ڏئي، ته ڏور ڏور ۾ هترک مريد پيا. ٻي اڳين ولين سڳورن جي پيشنگوئي پوري ٿي، جيڪي انهن بزرگن فرمايو هو ته ان کان بعد پڻ حضور اقدس جو فيض عالمگير ٿيو.

صاحب سلسلة الذهبيه جو ٿو لکي ته جيئن حضور اقدس ۾ حياتي جا وارا ماڻهون اچي بي شمار مريد ٿي کان مشرف ٿيندا هوا تيئن ميتن جا جنازا اچي ڪي ٿرتي سنڌ جي حضور ۾ آڻيندا هوا جن کي پهچي ارشاد کان مشرف فرمائيندا هوا پوءِ انهن جا وارث کين دفن ڪندا هوا ورهي اُهي اهل ممات وارا قريبن کي حضور اقدس جي حلقي ۾ پڻ حياتي وارن سان گڏ ويٺل ڏسڻ ۾ ايندا هوا - اهڙا مثال لاءِ هڪ نقل سلسلة الذهبيه ۾ موجود آهي - اهو "هذا من عجائب تصرفاته"

حضور اقدس جن انسانن ۽ جنن جو اڳ ۾ رهبر هوا

ياڻي بوستان حضرت امام رباني، تحلين برادران خواجه مجدد الف ثاني رضي الله تعالىٰ عنه جن جا هن فن جي ڪتابن ۾ رهيا. ٿا ڪن ته جيئن حضور اقدس رضي الله تعالىٰ عنه جن جي انسانن جا مريد هوا تيئن جنن به فوجن جون فوجون ٿي حضور اقدس ۾ اچي مريدي کان مشرف ٿيندا هوا ۽ جنن، وڏا وڏا امير ۽ بادشاه سنڌ جي دهشت، هيبت ۽ جلال کان ڏڪندا ۽ ڪنبندا هوا جرا جو حضور اقدس جن جي جمال جهان آراءِ ۾ نظر پوندي هئي ته رڪوع وانگر جهڪي ويندا هوا ڪا هن کي طاقت نه رهندي هئي جو ڏانهن گستاخانه نهاري سگهي.

هر ڪه ترسيد از حق و تقوىٰ گزيد ترسد ازوي جن وانس هر ڪه ديد

جنات به اهڙي طرح حضور اقدس جي جلالت کان ڪنبندي ۽ ڏڪندي هئي جن جا

ڪيترا مثال راويان اخبار، حاجيان راست گفتار ۽ خادمان خدمت شعار پنهنجن ڪتابن
۾ آندا آهن. جن مان هڪ مثال روضه تان آڻيان ٿو.

جنات تي حضور اقدس جي حڪمراني ۽ درگاه تي اچي سندن مريدي قبولڻ

سال ١٠١٢ قيوميت جي مصاحب روضه جو لکڻ تو فرمائي ته حضور اقدس خواجه امام رباني جي خانقاه عالم پناه ۾ چئن هزارن سالن کان جن رهندا هوا انهن کي پاڻ لوڏائي ڇڏيائون. ان جو سبب هي هو ته هڪ رات حضرت خواجه محمد سعيد خازن الرحمة رضي الله تعالیٰ عنه جن حجري جي ڇت تي آرام فرما هوا ته جنن اچي آڳٺ کي ڪيڏڻ شروع ڪيو انهن جي گوڙ کان حضرت خازن الرحمة جن جاڳي پيا، جيئن ته جنن هر هر دروازي تي گڙ ڪيو ۽ انهن جو خيال هو ته ان راتي کين تڪليف پهچايون ايتري ۾ حضرت مجدد الف ثاني رضي الله تعالیٰ عنه جن بيدار ٿي پيا ۽ ڪنگهڪار ڪري فرمايائون ته حضرت اقدس جي ڪنگهڪار شرط جن پاڻ ۾ چوڻ لڳا ته حضرت مجدد الف ثاني رضي الله تعالیٰ عنه جن جاڳيا آهن اسان سڀني کي ماري ڇڏيندا اچو ته ڀڄون ايتري ۾ حضور اقدس جن بلند آواز سان فرمايو ته "محمد سعيد دروازو وند ڪولج" ته يڪبارگي سڀ جن جمع ٿي ويا. جن کان پوءِ حضور اقدس جن جنن جي بادشاهه کي گهرايو. هو اچي خدمت حاضر ٿيو ۽ تمام گهڻي عاجزي سان معافي گهريائين. انهي جن جو حضرت خازن الرحمة رضي الله تعالیٰ عنه کي تڪليف ڏيڻ جي خيال کان آيو هو ان کي اتي ماري ڇڏيائين ۽ ڪيترا هزار جن، جو حويلي مبارڪ ۽ خانقاه جي چوڌاري رهندا هوا انهن کي لوڏائي ڇڏيائين. ____ حضور اقدس رضي الله تعالیٰ عنه جن فرمايو ته جڏهن جنات جي قوم کي اسان لوڏيو ته سڀ ٽئي ٻاهر نڪتا جو ته اهي چئن هزارن سالن کان اتي رهندا هوا ۽ نڪرڻ جي وقت گهر جو اسباب ۽ سامان ساڻن هو. جن کان پوءِ جنن جي بادشاهه حضور اقدس ۾ عرض ڪيو ته ڪيتري مدت کان حضور جن جي قدوم ميمنت لزوم جو منتظر هوس سو الله تعالیٰ جل جلاله جو شڪر آهي جو ديدار فائض الانوار کان مشرف ٿيس هاڻي اميدوار آهيان ته اوهان جي مريدي کان مشرف ٿيان